

بنای اسلام

Binâ-yı İslâm

Müellifi

Halvetî Uşşaki, Nakşî Bahâî ve Kadirî halifelerinden,
Kasımpaşa'daki Yahyâ Kethüdâ Dergâhı'nın Şeyhi,
Haremeyn (Mekke ve Medine) Mevalisinden,
(Kâdî) Muhammed Âsım Efendi'nin oğlu

Manisalı Şeyh Abdurrahman Sâmi

Yüce Meşihat Makamı tarafından
(Osmanlı Şeyhülislamlık Makamı'nın yüksek himayesi)
Yüksek Müellifler Meclisi tarafından titizlikle incelenerek
1338 (m.1920) Mayıs tarihinde basımına ruhsat verilmiştir.

İstanbul

İstanbul Necm-i İstikbal Matbaası

1338-1340

بنای اسلام

Binâ-yı İslâm

Müellifi

Kasımpaşa'daki Yahyâ Kethüdâ Dergâhı'nın Şeyhi,

Manisalı Kâdizâde,

Şeyh Abdurrahman Sâmi el-Halvetî el-Uşşâkî el-Kâdirî en-Nakşî

Yüce Meşihat Makamı tarafından

(Osmanlı Şeyhülislamlık Makamı'nın yüksek himayesi)

Yüksek Müellifler Meclisi tarafından titizlikle incelenerek

1338 (M.1920) Mayıs tarihinde basımına ruhsat verilmiştir.

İstanbul

Necm-i İstikbâl Matbaası – Ebussuud Caddesi'nde

1338–1340

Binâ-yı İslâm Kitabının Fihristi - İçindekiler

32	İbâdet-i Muhammedî	İslâm'ın Temelleri Hakkında Hadisler	5
34	Hz. Muhammed'in mucizelerinin çeşitleri	İslâm'ın On bölümü	6
40	Hz. Muhammed'in semavi kitaplarda anılması	İslamiyet Davasının Şahitleri	7
41	Sünnetine karşı gelmekten sakınmak	İslam ve İman Arasındaki Fark	10
42	Muhabbet-i Nebeviyye'nin farziyyeti	Kelime-i Şehadet Hakkında bahisler	10
43	Alâmetler	Soru	11
46	Salavât-ı şerifenin faziletleri	İmanın Rükünleri	12
47	Kemâ sallayte'deki tahkikât	İmanın Artışı ve Azalması	12
48	Ehl-i Beyt-i Müctebâ'ya muhabbet	Ameli İman bahsi	13
50	Peygamber'in temiz hanımlarıyla evliliği	Kelime-i Şehadetin tahkiki	13
52	Fazilet-i Ashâb ve Çihâr-yâr-ı Güzîn	Kelime-i Tevhiddeki Esrar	13
54	Hilâfet-i İslâmiyye bahsi	Kelime-i Tevhidin Akâid İlmi Açıdan Kapsamı	14
57	Cumhuriyetle Halifelik Arasındaki Fark	Allah Azîmu'ş-Şân İçin Vacip Olan Sıfatlar	16
58	İslami müjdeler	Allah'ı Zikretmenin Adapları ve Mertebeleri	18
60	Bâb-ı sâni: İkinci rûkn	Kelime-i Tevhidin Misali	19
61	Namazı terk edenin hükmü	Allah'ı Zikretmenin Faziletleri	19
63	Namazın beş vakit olmasının hikmeti	Zikir Meclisinin Fazileti	20
64	Namazın Dışında Olan Şartlarının Detaylı Açıklaması	Zikrin Açık ve Gizli Yapılmasının Muhâkemesi	22
65	Mesh Süresi	Tevhidin Mertebeleri	23
66	Abdestin Sünnetleri	Muhammed Rasulullah'ın (s.a.v) Bahsi	24
67	Guslün Farzları	Esmâ-yı Muhammedî	25
68	Guslün Sebepleri	Kemâlât-ı Muhammedî	28
69	Nifas ve Hayız Hükümleri	Hiz. Muhammed'in belâgati, soyu ve ahlâkı	28
70	Suların Hükümleri	Hiz. Muhammed'in cömertliği ve güzel geçimi	30
71	Kibleye Yönelmenin Hükümü	Tevâzu'-ı Muhammedî	30
72	Vakit	Adl ve emânet-i Muhammedî	31
74	İftitâh Tekbiri	Havf-ı Muhammedî	32
75	Rükû ve Secde		
77	Namazın Vacipleri		

115	Unutma Durumunda Mazeret	Namazın Sünnetleri	78
115	Birçok Meselesi	Ezan ve Kamet	79
116	Oruç Bozmayanlar	Namazın Mekruhları	79
117	Orucun Kazasının Lüzumu	Tasvir (resim) Meselesi	80
118	Kefâret bahsi, mekruh olanlar	Namazı Bozan Şeyler	81
119	Sahur Bahsi	Nafileler Hakkında Bahis	82
120	Kısmi Oruç Bozma Durumu	Vitr Namazı	83
120	Hamilelik Bahsi	Nafilelerin Çeşitleri	84
121	Hasta bahsi, orucun aksamı	Teheccüd Namazı	84
122	Teravih Bahsi	Duha Namazı	85
123	Teravihin Yirmi Rek'at olmasında sebep	Tahiyyetü'l-mescid Namazı	86
124	Ruhsal/manevî nafile ibadetler, Berat gecesi ve Kadir gecesi	Sünnetü'l-vudû, Abdesti şükür Namazı	87
125	Oruç ve Hadislerinin Hikmeti	Hâcet Namazı	88
127	Sadaka-i fitr bahsi	Tesbîh Namazı	88
129	Sadakanın Sevabı	Sefer Namazı	89
129	Sadaka Vermenin Adabı	Cuma Namazı	90
131	Bâb-ı hâmis: Âyet-i hacc beyanında	Küsûf, hüsûf ve istiska Namazı	92
131	Haccü'l-beyt	Her gün ve geceye âit Namazlar	93
132	Haram Mal ile Hac Yapmak	Ahret Hediyesi	97
133	Haccın Farzları, Haccın Sünnetleri	Üçüncü bâb: Zekât beyânı	99
135	Mikât, Hacda cinayet(ihlal)	Sa'lebe kıssası	100
136	İhrâm giyenlere mübah olan şeyler	Zekâtta hikmet	102
138	Haccın Türleri, Şeytan taşlama Zamanı	Zekâtın Şartları	104
143	İfaza (ziyaret) Tavafı	Zekât: altın ve gümüşten ma'adâ	105
144	Kadınların haccındaki ahkâmı	Alacak Parası Olanların Zekatı	106
145	Hacda Vekâlet	Hayvanların Zekatı	107
146	Kâbe'nin Kible Olmasındaki hikmet	Tarım Ürünlerinin Zekatı	109
146	Kitabın Sonu	Zekât Verilen Kimseler	110
146	Birinci hâtime: Binâ-yı İslâm'ın başı olmasında hikmet	Zekât Verilmeyen Kimseler	111
147	İkinci hâtime	Yedi amel, yedi âkıbetin sebebidir	111
148	Üçüncü hâtime	Dördüncü bâb: Âyet-i Sıyâm (oruç)	112
150	Dördüncü hâtime: Vasiyet-i Nebeviyye 'aleyhi's-salavâtü'l-ebediyye	Nesh olunan oruç	113
		Hilalin Görülmesi Hakkında Konular	113
		Hilal Görüldüğünde Dua-Oruçta Niyet	114
		Şüpheli Gün Orucu	115

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

Hamd, dini bir kale, koruyucu olarak belirleyen Allah'adır. Salât ve selâm, Rabbu'l-âleminin hükümlerini tebliğ eden Efendimiz Muhammed'e ve yakın nuruyla hakikate ulaşan ehli ve ashabına olsun.

Bundan sonra bu fakir, hakir **Abdurrahman Sâmî, Halvetî Uşşâkiyye tarikatı şeyhi, Kadiriyye ve Nakşibendiyye** ile şereflenmiş olan, der ki:

İki cihan saadetinin ekseni, İslâm'ın kimyası; iman sayesinde dünyevî ve uhrevî, var olan manevî kemalatların kazanılması, apaçık âyetler ve hikmetli hadislerle kesin olarak sabittir.

Ezcümle, âyette اَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ (Allah'a sığınırım):

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ

“Şüphesiz Allah katında din, İslâm'dır.” (Âl-i İmrân-19)

Yani, iki cihan saadetini sağlayan din, Allah katında ancak İslâm dinidir.

bir başka âyette اَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ (Allah'a sığınırım):

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ

“Şüphesiz müminler kurtuluşa erdi...” (Mü'minûn-1)

Yani, kesin surette kâmil iman sıfatıyla vasıflanmış olanlar, iki cihanda kurtuluş dairesine dahil oldular.

İbnü'n-Neccâr'ın rivayetine göre bir hadîs-i şerifte:

“İslâm çıplaktır, hayâ onun elbisesidir, vefa onun süsüdür, erdemi salih ameldir, direği ise veradır (haramdan sakınmaktır).”

Her şeyin esası olup İslâm'ın esası, Resûlullah'ın ashabını ve ehl-i beytini sevmektir. (Bu fazilet) Malumatla sabittir.

Keza (Yine) **Taberânî'nin Ebû Hüreyre'den** rivayet ettiği hadîs-i şerifin mealinde:

“Müslüman, elinden ve dilinden bütün müslümanların selâmette olduğu kimsedir; muhacir ise Allah'ın haram kıldığı şeylerden hicret eden, uzak durandır.”

Keza (Yine) **Taberânî'nin İbn Abbâs** (Allah ondan razı olsun)'dan rivayet ettiği hadis-i şerîfin mealinde:

“İslâm'ın on mühimi vardır; bunlardan birine sahip olmayan kimse hüsran ve zarardadır.”

• **Birincisi, “Lâ ilâhe illallah” diyerek hakikatle ikrar ve şehadet etmektir** ki, İslâm mülkünün tamamını kapsayan esastır.

• **İkincisi, namaz kılmaktır** ki fitratın ve İslâmiyet'in kıyam ile ayakta durmasının temelidir.

• **Üçüncüsü, zekât** ki malın haramla karışma sebebi olan hastalıktan korunma yoludur.

• **Dördüncüsü, oruç** ki cehennem ateşine çekilen nurlu bir perdedir.

• **Beşincisi, hac** ki şer'î emrin yüce bir unsurudur.

• **Altıncısı, cihad** ki İslâm'ın dağılmasından korunmasının sağlam bağına vesiledir.

• **Yedincisi, iyiliği emretmektir** ki hayra yönlendirme ile İslâm kardeşliğinin şartıdır.

• **Sekizincisi, kötülükten men etmektir** ki İslâm'ın delilidir ve İslâm'ın nurunun isyan karanlığını yok edişine delildir.

• **Dokuzuncusu, cemaatle ibadete devam etmektir** ki müminler arasında tek bir uzuv gibi yakınlıktır.

• **Onuncusu, Allah'ın emrine, Peygamber'in emrine ve ulü'l-emre (yöneticilere) itaat etmektir** ki bu, kurtuluş ve korunmuşluk iddiası buyurulmuştur.

Keza (Öyle ki) **Deylemî'nin Hazreti Enes'ten** rivayetinde:

الإِيمَانُ نِصْفَانِ نِصْفٌ فِي الْبَصَرِ وَنِصْفٌ فِي الشُّكْرِ

Yani, iman iki yarımdır; bir yarısı sabırda, bir yarısı şükürde mevcuttur.

Keza (Yine) **Deylemî'nin İbn Mes'ûd'dan** rivayet ettiği hadisin mealinde:

“İman çıplaktır. Elbisesi takvâ, süsü hayâ, malı dini bilmektir, meyvesi ameldir.”

Yine **İbn Buhârî'nin Ebû Hüreyre'den** rivayet ettiği hadisin mealinde:

“Kişinin kalbindeki imanın alâmeti Allah'a azze ve celle sevgi duymasıdır.”

Yine **Taberânî'nin** rivayetinde:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُحْسِنِ جَارَهُ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ صَفِيقَهُ وَمَنْ
كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُقِلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصُمْتُ

Yani “**Her kim Allah’a ve âhiret gününe iman ederse, komşusuna iyilik etsin. Her kim Allah’a ve âhiret gününe iman ederse, misafirine ikram etsin. Her kim Allah’a ve âhiret gününe iman ederse, hayır söylesin yahut sükût etsin.**” buyurulmuştur.

İslâm ve imanın şubelerinin **yetmiş şube** olduğu bildirilmiştir. İlâhî terbiye-yi elde ederek iki cihan saadetine vesile olan şey ise ancak İslâmiyet’e uymakla meydana gelir.

Mukaddime Evvel (Birinci giriş)

Binâen aleyh (Bundan dolayı) “**Ben Müslümanım**” diye iddia eden bir kimse dört türlü saadetin sahibi, dört türlü felâketten selâmette olduğunu iddia etmiş olur.

Dört mutluluk:

İnançta tevhid,

Amelde ibadet,

Ahlâkta insanî kemâller,

Muamelede hak ve adalettir.

Dört bedbahtlık:

İnançta şirk,

Amelde sapıklık,

Ahlâkta kötü huylar,

Muamelede zulüm ve tecavüzdür (haddi aşmadır).

Dünya bakımından Allah’ın vaadine göre cehennem azabından kurtulmuş, iyi amellerin sevabıyla mükâfatlandırılmış ve maksûda (muradına) ermiş olduğunu da iddia etmiş olur.

Hâlbuki iddiayı ispat şahitlerin varlığına bağlı olduğundan, şahitsiz dava dinlenmediğinden, İslâmiyetin ne ile kâim (ayakta durduğunu) bilmek her mükellef (yükümlü) için;

طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَمُسْلِمَةٍ

“İlim talep etmek her Müslüman erkek ve kadına farzdır.” hadis-i şerifiyle farz-ı ‘ayndır

Binâen aleyh (bu nedenle), dünya ve ahiret mutluluğunun elde edilmesine vesile olan İslam binasının esas ve hakikatlerini açıklamak uygun görüldü.

Mukaddime Sâniye (İkinci Giriş)

Binâ-yı İslâm (İslâm binası) hakkında hadis-i şerif;

Kütüb-i Sitte’de yazılı, Buhârî ve Müslim’de zikredilmiş, sahih rivayet ve açık senetlerle meşhur olan hadis-i şeriflerden biri de İslâm binası hakkında rivayet olunan:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَحَجِّ الْبَيْتِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ

“İslam, Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in O’nun kulu ve elçisi olduğuna şهادet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Kâbe’yi hacctmek ve Ramazan orucu tutmak üzere beş esas üzerine kurulmuştur.” hadis-i şerifidir.

Yani Allah tarafından İslâmiyet beş temel üzerine kurulmuştur.

- **Birincisi**, kelime-i şهادet olan “Eşhedü en lâ ilâhe illâllâh ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve rasûlühû” kelime-i tayyibesini (güzel sözünü) dil ile ikrâr (söylemek), kalp ile tasdik etmektir.

- **İkincisi**, beş vakit namazı tadili-i erkân üzerine yerine getirmek ve kılmaktır.

- **Üçüncüsü**, malın zekâtını hak edene vermektir.

- **Dördüncüsü**, Beytullah’ı hac zamanı bilinen rükunları ve malumatlarıyla hacctmektir.

- **Beşincisi**, Ramazân-ı şerif ayında oruç tutmaktır.

Diğer rivayetler anlamca birleşip, lafız yönünden ayırıdır. Bazısında ramazan orucu, hacdan önce zikredilmiştir.

Bahsi geçen sıralama, önce bedensel ibadet olan namaz, sonra malî ibadet olan zekât, sonra hem bedensel hem malî ibadet olan hac, ardından bedenle ve malla hak yolunda harcama ile ibadet ettiği gibi, insanlık ihtiyaçlarını hak yolunda harcamakla nefis mücadelesinin sağlanması, şehvet sevgisinin giderilmesine bağlı olması sebebiyle oruç rivayeti sona bırakılmıştır.

Hac rivayetinin önce gelmesi, zekâta uygunluğu sebebiyle ya da bedenî soyutlanmanın ruhsal soyutlanmadan önce gelmesine dayalıdır.

Bina, temel ve unsurları içermekle İslâmiyet dini kaleye, koruma ve savunmaya benzetilmiştir.

Yıkılan bina nasıl sahibini ve malını korumazsa, İslâmiyet binasını yıkan bir kimse de dünya ve âhiret felaketlerinden korunmayıp her ikisinde de ceza ve felâkete uğrar. Kaza ve kefare, yıkılan unsurları yenilemek ve onarmaktan ibarettir.

Ebû Hüreyre'den rivayet olunur ki:

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz'e bir bedevî gelip: **“Ey Allah'ın Resûlü, bana bir amel göster ki, onu işlediğimde cennete ulaşayım,”** deyince, sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz: **“Allah'a şirk koşmaksızın ibadet et, namaza devam et, zekâtı ver, Ramazan'da oruç tut,”** buyurdular. Bedevî yemin ederek: **“Bunun üzerine ne artırırmı ne eksiltirim,”** diyerek gitti.

Aleyhissalâtü vesselâm şöyle buyurdu: **“Her kim cennet ehlinde birine bakarak sevinmek isterse, bu bedeviye baksın.”**

İslâm binasının temeli tevhîddir. Temelsiz bina olmayacağı gibi, oruç, namaz, hac ve zekât da **tevhid olmadıkça** geçerli olmaz. Hattâ Allah Teâlâ'nın birliğinde ve yüce peygamberin kesinliğinde zerre kadar şüphesi olan ebediyen cehennemliktir.

Suâl (soru):

İmana amel dâhil olmadığı hâlde, oruç, namaz, hac ve zekâtın İslâm'ın rük-nü olması, bu rükünlerin kaybıyla İslâm'ın da kaybolmasını gerektirmez mi? Hâlbuki tevhîdi kabul edip tasdik eden kişiye İslâm ile hükmedilir.

Cevap:

Bahsi geçen rükünler hakkında Kur'an âyetleri ve sahih hadislerde mübalağa ile vaat ve tehdit geldiğinden, bunların şiddetli bağlılığı sebebiyle rükün mertebesine indirilmiştir. Bu sebeple, **“Namaz dinin direğidir; kim namazı terk ederse dinini yıkmış olur”** şeklinde rivayetler gelmiştir.

Mukaddime-i Sâlise (Üçüncü Giriş)

İslâm ve iman arasındaki fark;

İslâm, şer’î dış fiillere boyun eğmek anlamına gelir; iman ise dinin zarurî bilgilerini tasdik etmektir. Hadiste:

الإِسْلَامُ عِلَالِيَّتُهُ وَالْإِيمَانُ فِي الْقَلْبِ

“İslâm aleniyette, iman ise kalptedir” rivayet olunmuştur. İslâm dış fiillere, iman ise kalbin durumlarına tahsis edilmiştir. Ancak bazen İslâm’a iman, imana da İslâm ismi verilmiştir.

Meselâ, **“Allah katında din İslâm’dır”** âyet-i kerime-sinde, İslâm kelimesi îmânı da kapsar. Yine,

الْإِيمَانُ اغْتِقَادٌ بِالْقَلْبِ وَإِفْرَارٌ بِاللِّسَانِ وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ

hadisinde, **îmân; kalp ile inanç, dil ile ikrar ve uzuvlarla amel** olarak tanımlanır ki, bu da İslâm anlamını da kapsar.

Tenbîh-i Evvel (Birinci Tembih)

Kelime-i şehâdeti diliyle söylemek İslâm’ın şartıdır. İnât yoluyla söylemeyenler Müslüman sayılmaz. Ancak inat yoluyla olmayıp kalben tasdik ederek kelime-i şehâdeti söylemeden ölse, oybirliğiyle mümindir. Çünkü kelime-i şehâdeti dille söylemek konusunda iki mezhep vardır:

Birincisi, **Ebû Mansûr Mâtürîdî, Kâdî ve İmâm-ı A’zam** rivayetidir ki, bu kelimeyi telaffuz etmek esasen imanın parçası olmayıp, nikâh ve miras gibi İslâm hükümlerinin uygulanmasında şarttır.

İkincisi, önceki âlimlerin çoğu ve müctehid imamların büyük kısmının görüşüdür ki, kelime-i şehâdeti telaffuz etmek îmânın parçasıdır. Bunu **Allâme Sa’düddîn Teftâzânî “Telvîh”te, Allâme Kâdî İyâz ise “Şifâ”da** açıklamıştır.

Tenbîh-i Sâni (İkinci Tembih)

İbn-i Arafе el-Mâlikî’ye göre kelime-i şehâdeti aynen telaffuz etmek şarttır. Aynı anlamı taşıyan başka bir kelimeyle İslâm dairesine girilemez. Fakat güvenilir âlimlerin çoğuna göre, kelime-i şehâdetin anlamını taşıyan hangi söz olursa olsun, vicdanî ve açık bir ikrar İslâmiyet’te yeterlidir.

Tenbîh-i Sâlis (Üçüncü Tembîh)

Kelime-i şehâdetde evvelâ (önce) “**Muhammed Resûlullah**” deyip sonra “**Lâ ilâhe illallah**” derse, kelime-i şehâdetde sıralama, sahih görüşe göre şart olduğundan tevhide ermiş sayılmaz. Çünkü peygamberi ispat, göndericiyi ispatın bir dalıdır. Asıl olan, dal üzerine öne alınmaz, bu vacip değildir.

Kelime-i şehâdeti telaffuz eden kimse, hak dahi hiçbir şekilde düşünmezse yokluğa hükmetmiş olur.

Bir yönüyle düşünürse benzetmeden hâlî olmaz (kurtulamaz).

Bu suretle (şekilde) her iki düşünce durumundan kurtulmak için **zihne benzeri olmayan bir varlık** diyerek ifade edildiği takdirde, “varlık” kaydıyla inkârdan, “benzeri yok” kaydıyla da benzetmeden kurtulmuş olur.

Suâl:

İslâmiyet beş temel üzerine kurulmuştur mealindeki (anlamındaki) hadis-i şerifte, İslâmiyet’in aynen esaslarından ibaret olmasına dayanarak, bir şeyin kendi nefesine binası gerekmez mi?

Cevap:

Hadisteki “alâ” kelimesi manevi üstünlük için olduğuna göre soru yöneltilmiştir; fakat “ba” harfi sebep anlamına gelecek şekilde yorumlama yoluyla yöneltilmiş bir soru değildir.

Sualin cevabı:

İslâmiyet sadece beş temel esasla sınırlı değildir.

Beş temel esasın özellikle belirtilmesi, İslâm hükümlerinin en büyüklerinden olması sebebiyledir.

Hatta imanın yetmiş yedi şube olduğuna dair hadis vardır; farzlar, vacipler, sünnetler ve müstehapların hepsi İslâm hükümlerindendir.

Bahsedilen bu beş esas, diğer esasların üzerine bina olmasına yeterli değildir.

Mukaddime-i Râbia (Dördüncü Giriş)

İmanın esaslarının açıklanması hakkındadır. Saadet ve iftihar meclisinin şerefi olan **Aleyhi Efdalü't-Tahiyât Efendimiz'e, Cebrâil-i Emin Dıhye-i Kelbi** sûretinde görünerek iman hakkında soru sorunca, sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz şöyle buyurdu:

أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَلِقَائِهِ وَرُسُلِهِ وَتُؤْمِنَ بِالْبُعْثِ الْآخِرِ

“Allah’a, meleklerine, kitaplarına, Allah’a kavuşmaya, peygamberlerine iman etmek ve ahiret gününde dirilmeye inanmak.” Ebû Hüreyre’den rivayet edilmiştir.

Yani iman, Allah Teâlâ’nın varlığına ve birliğine, kemal sıfatlarıyla niteleşmiş ve noksan sıfatlardan uzak olduğuna; meleklerin latif ve nurlu bedenlere sahip olup, yemekten, içmekten, erkeklik ve dişilikten uzak olduklarına; Allah tarafından gönderilen Tevrat, Zebur, İncil ve Kur’an’a inanmak; ahirette Allah’ın sonsuz cemalini görmeye inanmak; Allah tarafından gönderilen bütün peygamberlere inanmak ve kıyamet gününde canlıların tekrar dirilmesine zerre kadar şüphe etmeden iman ve tasdik etmektir.

Başka bir rivayette,

وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى

“Hayrı ve şerriyle kaderin Allah Teâlâ’dan olduğuna inanmak” eklenmiştir ki, bu da hayır ve şerrin İlâhî takdirle belirlenmiş olduğuna da inanmak imandandır.

İmanın Kısımları:

Avam halkının imanı, gayba olan imandır;

Havasın (seçkinlerin) imanı ise şuhûdi ve aynî, görerek ve net olan imandır.

İman, **İmam-ı Âzam Ebû Hanîfe** Hazretleri’ne göre artma ve eksilme kabul etmez. Çünkü kalbin tasdiki olan imanın eksilmesi, şüphe ve küfür demektir; bu ise imandan sayılmaz.

Selef ve halef âlimlerinden bazılarına göre, Allah’ın birliğine dair delillerin çokluğuna ulaşmak açısından artışı kabul eder, bu delillere ulaşamayanlara kıyasla eksiklik kabul edilir. Hatta ashâb-ı kirâmın imanı ile bizim imanımız kıyas bile edilemez diyerek, imanın artma ve eksilmesini kabul edenler olmuşsa da, bu artış ve eksiliş asıl iman yönünden değil; imanın niteliği olan kuvvetli ya da zayıf oluş yönündendir. Yani asıl iman artış ve eksiliş kabul etmez.

Mesela iki kişinin insanlık yönünden eşit olmasıyla beraber, kuvvet ve zayıflıkta farklılık göstermesi, hakiki insanlıkta bir farkı gerektirmez. Aynı şekilde, delil sebebiyle oluşan kuvvet de asıl imanda bir farkı gerektirmez.

Amel imandan (cüz) bir parça değildir. Ehl-i sünnet anlayışına göre amel,

imanın bir parçası değildir; ameli terk eden iman dairesinden çıkmadığı için ameli terk edenlere itikatta mü'min denilerek

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا “Ey iman edenler, tevbe edin” (Tahrim-8)

buyrulmuştur. Kezâlik (aynı şekilde) amel, imanın şartı, yani alametidir. Alamet ise şart koşulan şeyden ayrı olmakla, amel imandan ayrı bir şeydir. Yine ameli terk etmek, dalâlet ehli haricilerin dedikleri gibi küfre sebep olsa, o zaman iman ile isyan bir arada bulunamaz demeleri gerekir.

Hâlbuki âyet-i kerîmede:

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا

“İki grup mü'min birbiriyle savaşa tutuşursa...” (Hucurât-9)

buyrulmakla, savaşı halinde bile müminin imanı ile ilişkisini açıkça beyan etmiştir.

İslâm'ın rükünlerinden her biri kendi bölümünde açıklanacak ve giriş bölümlerine uygun sonuçlarla tamamlanması amaçlanmıştır.

Bâb-ı Evvel (Birinci Bölüm) - Birinci Rükünün Beyânındadır

Hadis-i şerifte İslâm'ın birinci rükünü:

شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

“Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet etmek” diye geçmiştir.

“Kavl”, “haber” veya “tekellüm, söz söylemek” gibi kelimeler yerine “**şehadet**” kelimesi seçilmiştir.

Çünkü “**şehadet**”, müşâhede, görerek haber vermede kesinlik ve vurgulu ifade anlamını taşır.

Bu sebeple şehadette “**eşhedü**” demek şarttır; “söylüyorum”, “haber veriyorum”, “konuşuyorum” dese yeterli olmaz.

Hâlbuki yüce Allah'ın birliği her şeyden açık olmakla beraber, “şehadet” kelimesinin seçilmesiyle birlikte yemin ve görerek şahitlik anlamını başka hiçbir kelime ifade edemediğinden, doğrulama ve ikrarın en güçlü şekli Kelime-i Tevhid için uygun görülmüştür.

Bununla birlikte, cümlenin anlamından yalan olasılığını tümüyle ortadan kaldıran “**inne**” edatı ile, türün tümünü reddetmeye özgü olan “**la**”daki

vurguların birleşmesi, yüce Allah'ın birliğinde zerre kadar şüphe edenlerin tamamen imandan yoksun kalmalarına ve ebedî cehennemlik kâfirlerden sayılmalarına da işaret eder.

Kelime-i tevhid yücü anlamı, “**Lâ**”, uzaklaştırma ifade eder. Asıl olarak cinsin kesin olarak inkârına, dolaylı olarak fertlerin inkârına mahsustur.

Bu durumda “**Lâ ilâhe**”; yapılmış, sanılmış, hayal edilmiş, batıl tanrıların türü ve fertlerinde ilahlığı kesinlikle reddeder. “**İlâllâh**”; ilahlığın yalnızca hak mabut olan Yüce Allah'a ait ve münhasır olduğunu bildirir, demek olur.

Kelime-i tevhîdin (esrar) sırları, kelime-i tevhîd'in harfleri boğaz harflerindendir. Tevhîd ehli, tevhîdi kalbin içtenliğiyle zikrettiği zaman, kalbini Allah'tan başkasından temizlemesine işarettir. Ayrıca harfleri noktasızdır. Masivâyı (Allah dışındakileri) unutarak zikredenlerin kalplerindeki katılık noktası, tevhîdin nuruyla silinerek (salim) sağlam kalbe dönüşmesine işarettir.

Bir de harfleri senenin ayları gibi **on ikidir**. Harflerin en faziletlisi “Lafza-i Celâl (الله)” olup **dört harftir**, ayların en faziletlisi de dört aydır. Zikredenlerin günahlarına kefarete olmasına işarettir. Hatta,

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ

hesap gününde, kötü amellerin silinmesine sebep olan iyiliklerin başında kelime-i tevhîd olduğu isnat edilmiştir.

Ayrıca kelime-i tevhîd, inkâr ve kabulden oluşmakla, dinin temeli olan yasak ve emirle ayakta durduğuna işarettir.

Bir de “**Muhammedün Rasûlüllâh**” ile beraber harfleri **yirmi dördtür** ki, yirmi dört saatlik günahların kefarete olmasına işarettir.

Bir de kelime olarak toplamda **yedi kelimedir**. Yedi kat cehennemden kurtuluş vesile olmasına işarettir.

Tevhîdin esasıyla genel halkın sorumluluğunu bildirmek için Kur'ân-ı Kerim'de:

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

“Bil ki, Allah'tan başka ilâh yoktur.”(Muhammed-19)

âyeti inmiştir. Peygamber Efendimiz'e hitap olunmasına göre anlamı belli olan tevhîde bağlı olma anlamında ümmet murat edilmiştir. Buna göre her bireyin Allah'ın birliğini bilmesi gerektiği anlamına geldiğini **İmam Fahrüddîn er-Râzi beyan eder:**

Sahîh-i Müslim’de rivayet edilen hadis-i şerif:

مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ

Yani “**Lâ ilâhe illallâh Muhammedün Rasûlüllâh**” diye şahitlik edene Yüce Allah’ın ateşi haram kılacağı anlamındadır ki, kelime-i şehâdetin sonsuz kutsallığına delil olarak yeterlidir.

Tevhîd ulemâsının açıklamasına göre kelime-i tevhîd, akâid ilminde ilâhiyât kısmını ve Allah Teâlâ için vâcib (gerekli), câiz (mümkün) ve muhal (imkânsız) olan meseleleri kapsamaktadır. Çünkü “Lâ ilâhe illallah” ulûhiyeti Allah Teâlâ’dan başkasından kaldırıp yalnız Allah Teâlâ’ya ispat etmeyi içerir.

Ulûhiyetin anlamı, tüm yaratılmışların O’na muhtaç olduğu ve tüm yaratılmışlardan müstağnî (hiçbirine muhtaç olmayan) olmasıdır. Buna göre kelime-i tevhîdin anlamı, yaratılmışlardan müstağnî ve yaratılmışların kendisine muhtaç olduğu sadece Allahu’l-Azîmü’ş-şân’dır demek olur.

Mâsivânın (yaratılmışların) Allah Teâlâ’ya ihtiyacı varlıkta ve devamlılıktadır. Varlıktaki ihtiyacı şudur: çünkü mümkün olanlar (yaratılmışlar) varlıkta bağımsız değildir. Mümkün olanlarda etki eden yine mümkün olan şeyler olsa, sonsuza dek birbirine etki etmeleri gerekir ki, bu durumda sonsuz zincir (telsül) gerekir. Etkiyi tekrar mümkün olana döndürmek, yani bir şeyin hem etkileyen hem etkilenen olması gerekir. Her iki durum da batıldır. O hâlde, mümkün olmayan bir varlığa ihtiyaç gerekir ki, bu da zorunlu varlık (Vâcibü’l-vücûd)’dur. Mâdemki mümkünâtın (yaratılmışların) varlığı, zorunlu varlığa bağlıdır.

Mümkün olanlar dış dünyada kesinlikle mevcuttur. Bunların Mucidi (yaratıcısı) olan zorunlu varlık (Vâcibu’l-Vücûd) da kesinlikle mevcuttur. Mümkünleri görüp de zorunlu varlığı göremediği için inkâr etmek, bulut arkasında güneşi göremediği hâlde, ışığı açıkça ortadayken güneşi inkâr etmek gibi aşırı bir hata – Allah korusun.

Eğer bir zerre, Vacibu’l-Vücûd’dan müstağnî olsa, Vâcib dışında başka bir failin varlıkta etkili olması gerekir ki, bu da yukarıda belirtildiği gibi batıldır. O hâlde her zerrede mevcut ve etkili olan ancak Allah Teâlâ’dır. Her zerreden zorunlu varlık itibarıyla müstağnî olan Allah, yaratılmışların her zerresi itibarıyla muhtaç olunan Zattır.

“**Lâ ilâhe illallah**” ise bu gerçekleri özetle içermektedir.

Allah-u Azîmü’ş-şân için gerekli olan sıfatlar, **Kenz-i Medfûn’da İmam Süyûtî’nin** açıkladığı gibi şöyledir:

Allah-u Azîmüşşân kâdir-i ‘âlemdir (her şeye gücü yetendir). Kudreti her mümkün (yaratılmış) olana, ilmi her bilinene ta‘alluk eder. Çünkü İlâhî kudretin eseri olan âlemin son derece hikmetli bir sanat ile varlığı, onun bilen, hikmetli ve büyük kudret sahibi olduğuna delildir.

Aynı şekilde, **Murîd (irade) sahibidir**. Çünkü fiillerinin eserlerinden bazısının önde veya sonra olmasıyla dereceli olduğu, yani önceye veya sonraya alması onun iradesine delildir.

Kezâ (yine) **Hay’dır (diri olandır)**. Çünkü diri olmayan bir varlıktan ilim ve irade meydana gelmez.

Yine **Semî (işitici) ve Basîr (görücüdür)**. Çünkü bu sıfatların zıddı eksiktir ve ulûhiyete aykırıdır. Cenâb-ı Hak’ın her mükemmel sıfatla vasıflanması vaciptir.

İlâhî ilim ne kazanılmış ne de zorunludur. Çünkü kazanma ve zorunluluk sonradan olma işlerdendir.

Yine **Mütekellim (kelâm) sahibidir**. Aksi hâlde eksiklik lâzım gelir. Ancak kelâmı harflerden oluşan bir lafızla var olmayıp, Arapça, Süryanice, İbranice değildir. Okunan lafız ve ses mahlûktur. Okunan kelâmulullah ise İlâhî nefsi kelâmı, zatiyla kaimdir.

Kezâ (ayrıca) **Hâlık, Yaraticıdır**. Ruhları maddesiz, cisimleri madde ile yoktan yaratmıştır. İlâhî sıfatlar zatiyla var olan ve zatına özgü olan sıfatlardır. Zâtî sıfatları eserlerden muttasıftır (bilinir).

Allah-u Azîmüşşân için imkânsız olan sıfatlar: Zâtî sıfatlarının zıddıyla vasıflı olmaktan **Cenâb-ı Hak münezzehtir**.

İlâhî kemâle aykırı olup imkânsızdır. Aynı şekilde sıfatların Hak’tan yok olması da imkânsızdır. Kudretin zorunlu olanla imkânsız olana yönelmemesi de imkânsızdır.

Çünkü zorunlunun Zâtî varlığı zorunlu olarak gereklidir. Kudret var etmeye yönelse, mevcut olanı tekrar elde etmek gerekir; yok etmeye yönelse hakikatlerin tersine çevrilmesi gerekir. Kudret, imkânsız olana yönelmez; çünkü imkânsız olan, zorunlu olanın zıddı olan yokluğu gerektirir. Kudret var etmeye yönelse, hakikatlerin tersine çevrilmesi; yok etmeye yönelse mevcut olanı tekrar elde etmek gerekir.

Aynı şekilde bir şeyin kendisine temas etmesi veya birleşmesi ve ayrılması, cisim olmamakla imkânsızdır.

Aynı şekilde Allah’a mekân ve zaman nispeti, birleşik veya geçici bir şey olmamakla imkânsızdır.

Aynı şekilde benzeri ve eşi olması da kendisi için imkânsızdır.

Aynı şekilde Yüce Allah için güçsüzlük imkânsızdır. Çünkü eksikliği ve sonluluğu gerektirir; Allah ise eksiklikten uzaktır.

Aynı şekilde kendisine bir şeyin zorunlu olması da imkânsızdır. Çünkü zorunlu olması, bir başkasının zorlamasını gerektirir; zorlayan, zorlanan şeyin üstündedir. Hâlbuki Yaratıcı Yüce Allah her şeyin mutlak şekilde (kahhariyetiyle) üstündedir.

Aynı şekilde dilemediği şeyin meydana gelmesi de imkânsızdır. Çünkü hayırdan, şerden, itaatten, isyandan, saçmalaktan ve hikmetten dilemediği bir şey gerçekleşse, bu bir çelişki gerektirir ki bu da imkânsızdır.

Aynı şekilde Yüce Allah için câiz olan sıfatlar: “**Dilediğini yapan**” olmakla, her mümkün şeyi dilerse yapmak, dilemezse yapmamaktır. Aksi takdirde yapmak ve yapmamak konusunda zorunluluk olur, bu da başka bir belirleyiciye ihtiyaç doğurur ki, Allah ihtiyaçtan uzaktır.

Aynı şekilde dilerse affetmek, dilerse azap etmek Allah için câizdir. Aksi takdirde affetmekte ve azapta zorunluluk ve boyun eğmeyi gerektirir ki, en üstün hüküm sahibi olan Allah’ın zatî bağımsızlığına ve iradesine aykırıdır.

Sonuç: Kelime-i tevhîddeki “Allah” ismi şerifi, Kur’ân-ı Kerim’de iki bin üç yüz altmış defa (2699 defa) zikredilip, çoğu âlimin tercihinine göre İsm-i A’zam olmasına delalet eder.

Şartlarına uygun olmadığı için duaların kabul olmaması, ism-i a’zam olmasına aykırı değildir. Bu mübarek isimle herhangi bir kimse adlandırılmayıp, bütün İlâhî sıfatları kapsayan, zorunlu varlık olan zâtın özel ismi olmakla, sıfat konumunda değil zât konumunda olur.

Bazılarına göre İsm-i A’zam “Hayyu’l-Kayyûm”, bazılarına göre “Zü’l-celâli ve’l-ikrâm”, “Yâ Hû”, “Yâ men Hû”, “Yâ men lâ Hû illâ Hû”, bazılarına göre ise “Hüve’l-aliyyü’l-azîm” isimleridir diye çeşitli rivayetler mevcuttur.

İsm-i Celâl, İlâhî isimlerin en büyüğü olmakla; kelime-i tevhîdin diğer güzel isimler arasında bu nedenle özel olarak seçilmesiyle birlikte, kelime-i tevhîdin bu sebeple en üstün zikirlerden sayılması hakkında:

أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

“**Zikrin en faziletlisi lâ ilâhe illallah’tır**” hadisi rivayet edilmiştir.

İsm-i Celâl'in bütün sıfatları topladığına delil, Allah'tan başkasından fani olup, Hakk'a kulluk edenlere huzur vesilesi olduğuna:

إِلَّا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

“Ancak Allah'ı zikretmekle kalpler huzur bulur” (Ra'd-28)

âyeti müjde olarak gelir. İsyana dalmış, unutkan (gafil) olan iman ehline de azap ve ceza ihtarıyla Rahmân'dan korkmayı gerekli kıldığına:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ

“Müminler ancak o kimselerdir ki Allah anıldığında kalpleri ürperir” (Enfâl-2)

âyeti delalet etmekle, bu iki tür zikrin, iki tür insana, iki farklı hal meydana getirdiğini anlatmakta ve bu âyetlerin arasında herhangi bir çelişki bulunmamaktadır.

Zikrullah'ın Edebleri ve Mertebeleri

Zikrin edebi, Allah'a yakınlığın en büyük kapısı olan Rasûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem olup, Muhammedî telkin ile dolaylı olarak telkin almış olan kişiden mezun olmaktadır.

وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا

“Evlerin kapılarından girin” (Bakara-189)

âyetinde olduğu gibi, manevi vuslat evine dahil olmak, kapısından girmekle mümkündür.

Tahâretle (abdestle) zikir yapılmalıdır. Çünkü zikrin etkisi olan manevi temizlik, dış temizlik şartına bağlıdır.

Kibleye yönelerek zikretmektir ki, şekil ile anlamın birlikteliğidir.

Huzûr-ı kalb ile zikretmektir; çünkü zikirden maksat gafletten kurtulmaktır.

Allah'tan başka her şeyi zihinden çıkarıp yalnızca anılanı düşünmektir; çünkü Allah'tan başkasını düşünerek zikirden fayda görülmez.

Zikrin anlamını düşünerek ve Allah'ın rızası için zikretmektir.

Zikrin mertebeleri dördttür. **İmam Gazâlî**'nin açıklamasına göre:

• **Münafıkların zikri**, kalbiyle inanmadan yalnızca dille yapılan zikirdir.

• **Gafil müminin zikri**, kalbin huzurundan gafil olarak dille devam edilen zikirdir.

• **Kâmil müminin zikri**, Allah ile beraber kalbin huzuruyla yapılan zikirdir.

• **Vâsıl âriflerin zikri**, Allah'tan başka her şeyi kökünden çıkarıp aklı, fikri, kalbi, ruhu ile yalnızca anılanı müşâhede, görerek yapılan zikirdir ki, nurların ve sırların ortaya çıkmasına vesile olan zikir bu şekildedir.

Hikmet-i Atâî'yede, huzurla zikir yapamayanın zikri terk etmeyip devamı lâzımdır ki, zikrin nuru huzuru doğurur, huzur da Allah'tan başka şeylerden uzaklaşmaya vesiledir diye tembihlenmiştir.

Kelime-i tevhîdin misali,

Kelime-i tevhîdin hurma ağacına benzetilmesinde hikmet vardır; çünkü hurma ağacı temiz yerde biter, Zikrullah da temiz kalpte karar eder. Münafık ve müşrik gibi kötü kalpler, nur-u zikrullahdan mahrumdur.

Yine bahsedilen ağaç çok yüksek olduğu gibi, zikir de zikreden kişiyi yüce mertebeye, en yüce dereceye kadar yükseltir.

Yine bahsedilen ağacın kökü ve meyvesi olduğu gibi, tevhîdin başlangıcı zorlu mücadele, sonu ise tam seyirdir. Dünyada Allah'a manevi yakınlık, ahirette ise nimet sofrasıdır.

Yine hurma ağacında gıda olduğu gibi, tevhîd de ruhun gıdasıdır.

Yine hurma ağacının birbirine eğilme özelliği olduğu gibi, tevhîd sahibinin özelliği olan zikir de kalbin Allah'a yönelmesine sebeptir.

Zikrullah'ın faziletleri

أَسْتَعِيدُ بِاللَّهِ - وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

Ahzâb - 35. âyet-i kerîmede **Allah'ı çokça zikreden erkek ve kadınlara bağışlanma ve büyük mükâfat vaat olunduğu** hakkında buyurulmuştur.

Sünen-i Ebi Mâce'de geçen, Peygamber Efendimiz şöyle buyururlar:

“Ey ashabım! Biliniz ki amellerin en hayırlısı, Allah'ın en çok rızasını kazandıran, derecelerini en yüksek yapan, altın gümüş vermekten, savaşarak şehit olmaktan daha faziletli amel Allah'ı anmaktır.” anlamındaki hadis-i şerif ile zikrullâhı teşvik etmişlerdir.

Allâme Abdurrahman Safvî'den rivayet edilmiştir ki, zikrin başlangıcı doğru yönelme, ortası parlak nur, sonu olağanüstü hâldir. Aslı temizliktir, dalı bağlılıktır, şartı huzurdur, ortası salih ameldir, özelliği açık fetihtir.

Ebû Saîd Harrâz şöyle açıklar:

“Allah Teâlâ kulunu veli kılmak isterse, zikir kapısıyla kalbini açar. Lezzet alırsa yakınlık kapısını açar. Sonra sohbet meclisine yükseltir. Sonra tevhîd kürsüsüne oturtur. Sonra kulundan perdeyi kaldırır. Birlik diyarına alır. Celal ve azametini gösterir. Celal ve azameti gören kul kendinden geçip, nefsinden kurtulup İlâhî nurla sarılmış ve korunmuş olur.”

İmam Sübkî’ye, “belâ ehli görürseniz hemen Allah’tan afiyet isteyiniz” hadisi-i şerifiyle ne kastedildiği sorulunca; **belâ ehli Allah’ı anmaktan gâfil olanlardır, diye cevap vermiştir.**

Çünkü müminler için gaflet kadar büyük bir musibet yoktur.

“**Lâ ilâhe illâllâh**” kelime-i tayyibesinde **Allâme Nevevî**, sesi uzatmak müstehap sayarak:

مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَمَدَّ بِهَا صَوْتَهُ أَسْكَنَهُ اللَّهُ دَارَ الْجَلَالِ

hadisiyle delil getirmiştir. Yani, **her kim sesini uzatarak (gür sesle) “Lâ ilâhe illâllâh”** derse, Allah Teâlâ onu celâl yurdunda sakın kılar anlamındadır.

Safvî zikretmiştir ki:

“Bir kimse ‘Lâ ilâhe illâllâh’ dediğinde, bu sözü Allah’ın huzuruna götüren melekler yolda karşılaştıkları diğer meleklerle bu sözün nereye indirileceğini sorduklarında, bu tevhîd sahibine cehennemden azatlık belgesini vermek üzere götürüldüğünü bildirirler,” diye nakletmiştir.

Ebû Ali ed-Dekkâk (Allah ona rahmet etsin) beyan eyler ki:

“Zikir, Allah’ın huzuruna delildir. Ondandır mahrum olan kişi azledilmiş olur.”

Bazı müfessirler, şu âyetin tefsirinde:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - وَيُثِّرُ مُعْطَلَةً وَقَضَّرَ مَشِيدٍ

“**Terk edilmiş kuyu ve yüksek saray...**” **Hac-45. âyetinde** geçen “terkedilmiş kuyu”yu, tevhîdden mahrum olan kâfirin kalbiyle; “yüksek ve sağlam saray”ı, tevhîd ile mamur olan müminin kalbiyle yorumlamışlardır.

Zikir Meclisinin ve Zikrin Fazileti

رِيَاضُ الْجَنَّةِ حَلَقُ الذِّكْرِ، فَإِذَا مَرَرْتُمْ بِهَا فَارْتَعُوا

Hadis-i şerîf manası “**Cennet bahçeleri zikir halkalarıdır; zikir halkalarına**

uğradığınızda birlikte oturup zikir ederek faydalanınız,” demektir. Diğer bir hadiste:

غَنِيمَةُ مَجَالِسِ الذِّكْرِ الْجَنَّةُ

“Zikir meclislerinin ganimeti cennettir,” şeklinde bildirilmiştir.

Başka bir hadisin mealinde: “Herhangi bir topluluk Allah’ın rızası için toplanıp zikir ederse, melekler gökten nida ederek: ‘Ey zikredenler! Af olunmuş olarak zikri tamamlayınız; günahlarınız sevaba çevrilmiştir,’ der.”

Ebû Hüreyre’den rivayet olunur ki, aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz buyururlar:

Cennete gülerek girecek kimdir, size haber vereyim mi? deyince, ashâb-ı kirâm: “Bildirin yâ Rasûlallah!” dediler. Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz: Dilleriyle Allah’ı sürekli zikreden zâkirlerdir buyurmuştur. Hadîs-i kudsîde:

يَا عَبْدِي إِذَا ذَكَرْتَنِي شَكَرْتَنِي، وَإِذَا نَسِيتَنِي كَفَرْتَنِي

“Ey kulum! Beni zikrettiğinde bana şükretmiş olursun, beni unuttuğunda ise nimeti inkâr etmiş olursun,” buyrulmuştur. Diğer bir hadiste:

سَيَعْلَمُ أَهْلُ الْجَمْعِ مَنْ أَهْلُ الْكَرَمِ

“Kıyamet ehli, değerli kişilerin kim olduğunu bileceklerdir.”

فَقِيلَ مَنْ أَهْلُ الْكَرَمِ يَا رَسُولَ اللَّهِ

“Söyleyiniz yâ Rasûlallah, değerli kişiler kimlerdir?” diye sorulunca:

أَهْلُ مَجَالِسِ الذِّكْرِ قَالَ

“Zikir meclislerine devam edenlerdir” müjdesi verilmiştir Diğer bir hadiste:

مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِي لَا يَذْكُرُهُ، مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ

“Allah’ı zikreden ile zikretmeyen; yaşayan ile ölü gibidir,” demektir. Bir başka hadiste:

أَذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا حَتَّى يَقُولَ الْمُنَافِقُونَ أَنْكُمْ مُرَاؤُونَ

Allah Teâlâ’yı o derecede zikrediniz ki, münafıklar size ‘gösteriş yapıyorsunuz’ desinler,, anlamındadır. Diğer hadis-i şerifte:

أَعْظَمُ الْمُجَاهِدِينَ أَجْرًا أَكْثَرُهُمْ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ذِكْرًا

“Sevap ve mükâfat bakımından mücahidlerin en büyüğü, Allah Tebâreke ve Teâlâ hazretlerini çok zikredenlerdir,” rivayet edilmiştir.

Diğer hadis-i şerifte:

مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَمَدَّهَا هُدِمَتْ لَهُ أَرْبَعَةُ آلَافٍ ذَنْبٍ مِنَ الْكَبَائِرِ

Her kim “Lâ ilâhe illâllâh” deyip yükseltirse, büyük günahlardan dört bin günahı yıkılmış, yani affedilmiş olur, anlamındadır.

Hazret-i Câbir’den rivayet edilmiştir ki: **Bir kimse yüksek sesle zikir edince, başka biri aksine sesini yükseltmediği vakit**, Peygamber Efendimiz: “Bırakınız; çünkü o çok dua eden, içten yalvaran kullardandır,” buyurdular.

İbn-i Ömer’den rivayet edilmiştir ki, **Hazret-i Ömer** radiyallâhu anhumâ, hilâfet zamanlarında sahabe-i kiram, saadet mescidinde güneş batarken toplanır, yüksek sesle zikir ederlerdi.

Seslerini çıkarmadıkları zaman **Hazret-i Ömer** haber gönderir ve **yüksek sesle zikir etmelerini** emrederdi.

Sual: Ayet-i kerîmede:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - وَادْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً

A’raf - 205. âyet-i kerîmesinde “**Rabbini içinden, yalvararak ve korkarak an**”

Allah gizli zikirle emrettiği hâlde, bir şeyle emir, onun zıddından nehyetmek anlamına geldiğine göre, yüksek sesle zikir ne şekilde emredilmiş olur?

Cevap:

Biz Hanefî mezhebinde olduğumuz için bizim mezhebimizde zıddı anlamla amel yoktur. Şâfiî mezhebinde vardır. Hanefî’ye göre zıddı anlamla amel etmenin şartları vardır. Bu şartlardan biri de, zıddı anlamın başka bir emirle çelişmesidir. Hâlbuki:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - فَادْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا

“**Allah’ı, babalarınızı andığınız gibi hatta daha güçlü anın**” Bakara - 200. âyetinde yüksek sesle zikir hakkında ayrıca emir geldiği için, bu ayet, önceki ayetin zıddı anlamını geçersiz kılmıştır.

Hanefî mezhebinin alimleri, zikrin her hâlde ve her vakitte sürekli ve sınırsız bir farz-ı dâim olduğuna delil olarak:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ فِيمَا وَفَعُوا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ

“**Allah’ı ayakta, oturarak ve yanları üzere zikredenler**” Âl-i İmrân-191. âyetiyle,

أَسْتَعِذُّ بِاللّٰهِ - الرِّجَالُ لَا تُلْهِيمُهُمْ تِجَارَةً وَلَا بَيْعًا عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ

“Ticaret ve alışveriş onları Allah’ı anmaktan alıkoymaz” Nûr - 37. âyetiyle delil getirmişlerdir.

Devrân meselesi, Eşref-i Rûmî’nin “Sırru’d-Deverân” risalesinde ayrıntılı olarak mevcuttur.

أَسْتَعِذُّ بِاللّٰهِ - وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا

“Onlar Allah’ı ancak az zikrederler” Nisâ- 142. âyet-i kerimesi, münafıkların sıfatlarını sayma suretiyle bir özelliklerini de Allah’ı az zikretmek olarak belirtmekle, zikri terk etmekten kâmil müminin sakınması gerekir.

Sonuç olarak, zikrin fazileti zikredilenlere bağlıdır. Allah’ın azametinin sonu olmadığı gibi, Allah Zü’l-Celâl’in yüce ismini anmanın faziletinin de sınırı yoktur.

Sehl bin Abdullah et-Tüsterî (kuddise sirruh) şöyle demiştir: “Lâ ilâhe illâllâh kelime-i tayyibesinin sevabı ancak Allah’ın cemalini görmektir. Cennet ise hayır ve amellerin sevabıdır.”

Tevhîdin Mertebeleri

- Dil ile tevhîd: “Lâ ilâhe illâllâh” demektir.
- Kalbin tevhîdinin meyvesi: Tam tevekküldür.

أَسْتَعِذُّ بِاللّٰهِ - وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

“Müminler yalnız Allah’a tevekkül etsin.” (Âl-i İmrân-122)

- Rûhun tevhîdinin meyvesi: Allah korkusu ve rızadır.

أَسْتَعِذُّ بِاللّٰهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ

“Allah onlardan razı oldu, onlar da O’ndan razı oldu. Bu, Rabbinden korkanlar içindir.” (Beyyine - 8)

- Sırrın tevhîdinin meyvesi: Gerçek sevgili olan Allah’ı sevmektir.
- Hafinin tevhîdinin meyvesi: Gerçek sevgiliden başkasını görmeyi terk etmek, bir an bile görülen sevgiliden ayrılmamaktır.
- Ahfânın tevhîdinin meyvesi: Görülende tamamen (istiğfar) yok olmak ve Allah’ın kemâlâtı ile var olmaktır.

Kelime-i Tayyibenin İkinci Cüz’ü “Muhammedün Resûlullah”tır.

Vahdâniyyet (Allah’ın birliği) ile nübüvvetin birlikte doğrulanmadığı sürece iman geçerli olmadığından, “**Lâ ilâhe illâllâh**” ile “**Muhammedün Rasûlullâh**” birlikte İslam’ın esaslarından bir rükün kabul edilmiştir. **İmam Râzî rahimehullah,**

وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ

“**Senin zikrini (şanını, ismini) senin için yücelttik.**” âyetinin tefsirinde Cenâb-ı Hak’ın Peygamberine (sallallâhu aleyhi ve sellem) sonsuz ikramlarından bazılarını şöyle açıklar:

- Muhabbetini muhabbetine,
- İtaatini itaatine,
- Rızâsını rızâ-yı habibine

أَسْتَعِيدُ بِاللّٰهِ - إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ

“**Muhakkak ki sana bi’at edenler, ancak Allah’a bi’at etmektedirler**” Fetih-8. âyet-i kerimesiyle

- Biati, biatine bir tutulmuştur.
- İsmi halîlini, ismi şerîfiyle, ezanda, kamette ve kelime-i tevhidde birlikte zikretmiştir diye açıklamıştır.

Kâdî İyâz, Şifâ adlı eserinde,

أَفْضَلُ النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ سَيِّدُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ

Peygamber Efendimiz’in (aleyhi efdalü’s-salavât) bütün peygamberlerin ve gönderilmişlerin en faziletlisi, önceki ve sonraki insanların efendisi olduğunu vurgulayan deliller arasında şunu belirtmiştir:

Diğer peygamberlere Cenâb-ı Hak doğrudan hitapla “**Ey Mûsâ**”, “**Ey Îsâ**”, “**Ey Yahyâ**” şeklinde seslendiği hâlde, ‘Aleyhi efdalu’s-salavât Efendimiz’e

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ - “Ey Resûl”

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ - “Ey Nebî”

şeklinde ihtirâm (hürmet) ifadesiyle hitap etmesi, üstünlüğüne işaret ettiğini beyan etmişlerdir

İmam Süyûtî, Behîcetü's-seniyye fi'l-esmâi'n-Nebeviyye adlı eserinde, muhterem ve sevgili olan **Muhammedî isimlerden beş yüz** tanesini tafsil ederek, bu isimlerin çokluğu, müsemmâ'nın (Allah'ın esmaları) şerefine delili olduğunu bildirmiştir.

Ebü'l-Hayr et-Tesmâvî, Kavlü Bedî adlı eserinde:

“Cenâb-ı Hakk'ın Habibine verdiği isimler, tevhid sıfatlarına delâlet ettiğini, onun yüksek değerine delildir,” diye açıklamıştır.

Yine **Fecr-i Münîr müellifi Şeyh Fakihânî,** Muhammedî isimlerin kutsal kitaplarda ve çeşitli dillerde zikredilmesinin, önceki peygamberler ve geçmiş ümmetler nezdinde meşhur olduğunu açıklamıştır.

Muhammed Emced Muhammedî şöyle nakleder:

Hazret-i Abdülmuttalib rüyasında, sırtından bir zincirin dört parçaya ayrılarak bir ucunun yere, birinin göğe, birinin doğuya, birinin batıya uzandığını ve dört yönün halkının o zincire tutunduğunu gördü.

Bu rüyayı, doğacak olan çocuk saadet kaynağı, kâinatın merkezi olacağı şeklinde yorumlayarak ona **“Muhammed”** ismini verdi. O anda bu ismin atalarının bulunmadığını soranlara cümle halk nezdinde övülmüş ve makbul olmasını temenni ederek bu ismi verdiği cevabını verirler.

Şevkü'l-Arûs kitabında Ka'b-ı Ahbâr'dan bir rivayette, benî zîşân 'aleyhi's-selâmın ism-i şerifi:

- Cennette **Abdülkerîm,**
- Cehennemde **Abdülcebbâr,**
- Arşta **Abdülmecîd,**
- Melekler arasında **Abdülhamîd,**
- Peygamberler arasında **Abdülvehhâb,**
- Şeytanlar katında **Abdülkahhâr,**
- Cinler arasında **Abdürrahîm,**
- Dağlarda **Abdülhâlık,**
- Ovalarda **Abdülkâdir,**

- Denizlerde **Abdülmüheymin**,
- Balıklarda **Abdülkuddûs**,
- Havada **Abdülğıyâs**,
- Vahşi hayvanlarda **Abdürrezzâk**,
- Haşereler arasında **Abdüsselâm**,
- Evcil hayvanlar arasında **Abdümü'min**,
- Kuşlar arasında **Abdülgaffâr**,
- Tevrat'ta **Mûzmûz**,
- İncil'de **Tâbtâb**,
- Suhuf'ta **Âkıbe**,
- Zebur'da **Fârûk**,
- Allahu Zü'l-Celâl katında **Tâhâ ve Yâsin**,
- Müminler içinde ise **Muhammed ism-i şerifidir**.

Tüm âlemlerde en meşhur olan ism-i şerif olmasıyla salavât-ı şerifeye tahsis olunmuştur.

أَسْتَعِيزُ بِاللّٰهِ - وَمَا قَلَى

Duhâ - 3. âyet-i kerîmesinde müfessirler, Habîbullah olduğuna delil getirmişlerdir. Taberânî rivayetinde:

يُنَادِي مُنَادٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا مَنْ اسْمُهُ مُحَمَّدٌ فَلْيَدْخُلِ الْجَنَّةَ

“Kıyamet günü bir çağırıcı seslenir ki: Biliniz, her kim ki ismi Muhammed ise cennete girsin.” Yine hadis-i kudsîde:

إِنِّي أَلْبِثُ عَلَى نَفْسِي أَنْ لَا أُدْخِلَ النَّارَ مَنْ اسْمُهُ أَحْمَدٌ وَلَا مُحَمَّدٌ

“Ben kendime söz verdim ki, ismi Ahmed veya Muhammed olan kimseyi cehenneme sokmayacağım,” anlamındadır.

Bu da gösteriyor ki, Cenâb-ı Hak tarafından, ruhu ve bedeni Muhammedî olanın âlemlere rahmet olduğu gibi, ism-i şerifiyle anılmak bile sonsuz kurtuluş ve mutluluğa vesile olduğu müjdelenmiştir.

Aynı şekilde, **Tevrat'ta Muhammed** ismini görüp sildikçe arttığını gören kişi Medîne-i Tâhire'ye gelip, Muhammed'in irtihâl (ahirete göç) ettiğini haber alınca, **İmam Ali (kerramallâhu vechehû)**'den Muhammed'in elbisesini ister ve o elbiseyi yüzüne, gözüne sürerek Ravza-i Mutahhara huzurunda Müslüman olur. Dua ederek: "Ey Rabbim! Eğer benim Müslümanlığımı kabul ettiysen ruhumu şimdi al," der ve hemen ruhunu teslim eder. Onu İmam Ali'nin yıkadığı, **İbn Abbas'tan** rivayet edilmiştir.

Yine Allah Teâlâ, kendi Esmâ-i Hüsnâsından "**Nûr**", "**Rahîm**", "**Kerîm**", "**Hakk**", "**Mübîn**", "**Şehid**", "**Azîm**" esmâ-i şerifelerini Habîbi hakkında âyetlerde kullanarak:

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

"**Ve sen elbette yüce bir ahlak üzeresin**" buyurmuştur.

İmam Beyhaki'nin İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, Allah Teâlâ hiçbir kimsenin hayatına yemin etmediği hâlde:

أَسْتَعِيزُ بِاللَّهِ - لَعَمْرِكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ

"**Hayatına yemin olsun ki, onlar şaşkınlık içinde bocalıyorlardı**" (Hicr-72)

buyurarak Habîbi'nin hayatına yemin etmiştir. "**Umr**", hayat anlamında olup, yemin ifadesinde sıkça kullanıldığından ötürü, zamme harfi fetha ile hafifletilmiştir.

Sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz, bütün kemal sıfatlarına sahip, kutsal faziletlerin tümüne ve ayrıntılarına vakıf olup, geçmiş peygamberlerden sadır olan faziletlerin tamamının en mükemmel şeklini kendisinde toplamıştı. Ve âlemlere rahmet olan bu cemâl sahibinin, tüm âlemlerden daha mükemmel, daha güzel ve daha faziletli olması zorunlu ve gereklidir.

Hazreti Muhammed'in güzellikleri; eşsiz cemâli, uzuvlarının uyumu, yüz ve simasındaki parıltı hakkında **Ebû Hüreyre'den**, "**Hazreti Resûlullah gibisi hiç görülmemiştir**" diye rivayet edilmiştir.

Câbir bin Semüre (ra)'dan, "**Yüzünün parlaklığı güneş ve ay gibi idi**" rivayeti ve **İbn Ebî Hâle'den**, "**Yüzünün parlaklığı Bedir gecesindeki ay gibi ışık saçardı**" rivayeti ile; **Hazreti Enes'ten** de, mübarek kokularının güzelliğinin misk ve amberde bile bulunmadığı nakledilmiştir.

Kemâl-i Akl-ı Muhammedî ('Aleyhi's-Salâtü Ve's-Selâm)

Hız. Muhammed'in (aleyhisselâm) aklın olgunluğu, sahilsiz bir derya olup, önceki ve sonraki hiçbir akıl onu idrak edemez.

Kim O'nun güzel idaresini, genel ve özel yönetimini ve işleri düzenlemesini, öğrenmeden ve tecrübe etmeden ortaya çıkardığını düşünse, akıl ve anlayış, Muhammedî ilim ve hükmün bütün kâinata üstün olduğuna zerre kadar şüphe etmez.

Vehb ibn Münebbih'ten: "Yetmiş bir kitap okudum; hepsinde gördüm ki, Allah Teâlâ'nın bütün insanlara verdiği akıl, Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) nispetle bir kum tanesinin dünya kumlarına oranı gibidir," diye rivayet olunur.

Fesahat-i Muhammedî ('Aleyhi's-Salâtü Ve's-Selâm)

Hız. Muhammed'in fesahati (etkili konuşma) her dile tam anlamıyla vâkıf, her kavme kendi diliyle konuşan, özlü sözler sahibi, belâgati ve fesahati ile kısa sözle derin anlam ifade etmede tam bir üstünlük sahibidir. Sözleri ve hadisleri, hikmetleri ve maksatları hiçbir sözle kıyas edilemez.

أَسْتَعِيدُ بِاللَّهِ - وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ

"O, hevâdan (kendi arzusuna göre) konuşmaz" Necm-3. âyetiyle desteklenmiş ve ilhamla konuşandır.

Peygamberimizin Nesebi (Soyu)

Baba Tarafından:

Efendimiz Resulümüz Muhammed ibn Abdullah ibn Abdülmuttalib ibn Hâşim ibn Abdimenâf ibn Kusay ibn Kilâb (Hikem) ibn Mürre ibn Ka'b ibn Lüeyy ibn Gâlib ibn Fihri ibn Mâlik ibn Nadr ibn Kinâne ibn Huzeyme ibn Müdrike ibn İlyâs ibn Mudar ibn Nizâr ibn Ma'ad ibn Adnân'dır.

Anne Tarafından:

Efendimiz Muhammed ibn Âmine bint Vehb ibn Abdimenâf ibn Zühre ibn Kilâb olup, anne ve baba Kilâb'da (Hikem) birleşirler. Bazı tefsirlerde:

وَتَقَلَّبَكَ فِي السَّاجِدِينَ

"Secde edenler arasında dolaşmanı" Şu'arâ-219. âyetiyle, Peygamberimizin soy zincirindeki her bir kişinin yaşadığı çağın en üstünlerinden olduğu, tertemiz rahimlerden ve seçkin babalardan geçtiği sonucuna varmışlardır.

Bir hadis-i şerifin anlamında şöyle buyrulmuştur: “Cenâb-ı Allah, İbrâhim aleyhisselâmın soyundan İsmâil’i; İsmâil’in soyundan beni Kinâne’yi; Kinâne’den Kureyş’i; Kureyş’ten Hâşim’i ve Hâşim’den de beni seçerek ihtiyâr eyledi.”

Ahlâk-ı Muhammedî (‘Aleyhi’s-Salâtü Ve’s-Selâm)

Muhammed’in (as) ahlâkı, **Hazret-i Âişe** radiyallâhu anhâ’dan rivayet olunur:

“Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem’in ahlâkı ayn-ı Kur’ân idi. Hoşnutluğu da hoşnutsuzluğu da Kur’ân dairesinde olurdu.”

Hazret-i Ali kerremallâhu vecchê’dan dendiği gibi:

“Ahlâkça insanların en güzeli idi,” diye rivayet olunmuştur. Hatta,

“Ben ancak güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim” buyurmuşlardır

Ahlaki kuvvetlerde aşırılık ve eksiklikten uzak, tam bir dengeye sahip olup,

أَسْتَعِيدُ بِاللَّهِ - وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ

“Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin” (Kalem-4) şehadetiyle tasdiklenmiştir.

Sehâvet ve şecâ‘at-i Muhammedî (‘Aleyhi’s-Salâtü Ve’s-Selâm)

Hiz. Muhammed’in (as) cömertliği, güzel ahlâk ve yüce faziletlerde hiç kimseye benzemezdi, herkesin üstündeydi. İbn Abbâs radiyallâhu anh rivayetine göre, ‘aleyhi’s-salât ve’s-selâm Efendimiz insanların en cömerdi idi. Muhammedî cömertlik esen rüzgârdan daha fazlaydı.

Hatta yüzlerce deveyi defalarca birçok kimseye verdiği gibi, kendisinden bir şey isteyen bir kimseye iki dağ arasındaki koyunların tamamını vermiştir. Abbâs’a taşıyamayacak kadar altın vermesi gibi ihsanlarının sınırı yoktu.

Hiz.Muhammed’in (as) cesareti, savaşta önce hücum ederdi. Hatta Huneyn savaşında Muhammedî ordu savaş meydanından çekilip dağıldığında, Peygamber Efendimiz mübarek yerinden bir adım bile ayrılmayarak:

أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبَ أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ

“Ben peygamberim, yalan söylemem. Ben Abdulmuttalib’in oğluyum.” buyurmuş ve insanların tamamından daha cesur olduğu şüphesizdir. Bununla beraber, İslâm milletinden yeryüzünde bir tek fert dahi bulunmadığı hâlde, tüm

dünyaya karşı gösterdiği olağanüstü siyaset, benzersiz parlaklığı, azmi, cesareti ve gayretiyle kısa sürede gerçekleşen büyük fetih ve şaşırtıcı zaferleri, yalnızca İlâhî desteklerle desteklenmiş olmasının en büyük delilidir.

Kesret-i hayâ-yı Muhammedî ('Aleyhi's-Salâtü Ve's-Selâm)

أَسْتَعِيدُ بِاللَّهِ - إِنَّ ذَلِكَ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ

Ahzâb 53. âyet-i kerîmede: “Şüphesiz bu, Peygamber’i incitiyor; o da sizden utanıyor” açıklığıyla Muhammedî hayânın çokluğuna delildir.

Hatta kimseye kötü bir durumla karşılık vermekten utanarak, çok hayâ sahibi olduğu Ebû Saîd el-Hudrî hadisiyle rivayet edilmiştir.

Hüsni Mu’âşeret-i Muhammedî ('Aleyhi's-Salâtü Ve's-Selâm)

Hazreti Muhammed’in (as) güzel geçimi, Efendimiz, ihtiyacı olan birini boş çevirmezdi. Oturduğu kimselerin her birine son derece gönül alıcı davranır, tam bir edep gösterirdi, herkese şefkatli bir baba gibi muamelede eşit davranır ve tebessümle karşılardı. Ona senelerce hizmetinde bulunan Enes’e bir kere olsun “Neden böyle oldu?” ya da “Neden olmadı?” demedikleri rivayet edilmiştir.

Ehl-i Beyt’inden ve ashâb-ı kirâmından biri “Yâ Resûlallah” dediğinde “Buyur” anlamında “Lebbehk” diye cevap verirdi. Hür, köle, yoksul ve cariyelerin davetlerine icabet eder, özürleri kabul eder, hastaları ziyaret eder, uzakta da olsa giderdi. Rastladığına selâm verir, ashâbıyla musafaha ederdi. Kimsenin yanında mübarek ayaklarını uzatmaz, ziyaretçilere ikram eder, mübarek örtüsünü altlarına sererdi. Huzurunda kimseyi ayakta tutmaz, tebessümü çok olur, gülümsemesi az olurdu. Kimseyi incitmez, gönül alırdı. Tüm rahmetin tecellisi, şefkatin kaynağı, âlemlere rahmetti. Sallallahu aleyhi ve sellem.

Tevâzu-ı Muhammedî ('Aleyhi's-Salâtü Ve's-Selâm)

Hiz. Muhammed’in (as) tevazusu, Efendimiz, tevazu derecesinde herkesten üstün, asla kendini üstün görmeyip mecliste yüksek yere oturmadan otururlardı. Hadis-i şerifte:

إِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ أَكُلُ كَمَا يَأْكُلُ الْعَبْدُ، وَأَجْلِسُ كَمَا يَجْلِسُ الْعَبْدُ

“Ben ancak bir kulum; kul nasıl yer içer, nasıl oturursa öyle yerim, öyle otururum.” manasındadır.

Çünkü Rabbânî şeriâtın gereklerine tam olarak uymak ve İlâhî emirleri

bütünüyle kabul etmek ancak Allah'ı bilen marifetullah sahipleri olan peygamberlere mahsustur. Bu sebeple:

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ

“Kulu Muhammed’i bir gece yürüyüşüne çıkaran” İsrâ-1. âyetinde geçen abd (kul) ifadesi, Allah’a kullukta en yüksek edebe sahip olan Efendimiz’in üstünlüğüne işarettir.

Bazı Allah dostlarından, **“fenâ fillah”** makamında iken **beka diliyle** ortaya çıkan azametli sözler ise irade dışı olup, kâmil kişiler bu sözleri bir gaflet hâlinde söylediklerinde tövbe eder ve bu hâli taşkınlık ve ölçüyü aşma makamını bozmak olarak kabul ederler. Bunu da **İmam Şa’rânî**, şeyhinden naklen beyan etmiştir.

Rasûl-i Ekrem, Habîb-i A’zam, Peygamberlerin ve gönderilenlerin imamu olmalarına rağmen, en yüksek derecedeki tevazu göstererek fakir, köle ve cariye ile birlikte yürümekten çekinmezlerdi.

Bineğe binerlerdi, elbiselerini yamarlardı. Nalinlerini temizler, saadet hanesinde hizmet eder, süpürür, koyun sağlar, Haseneyn (Hasan ve Hüseyin) efendilerimizi mübarek omuzlarında taşır, bir hayvanın üstüne binildiği gibi sırtına alırdı.

Her halleri benzersiz bir mucize idi. (Sallallâhu aleyhi ve sellem)

Adl ve Emânet-İ Muhammedî (‘Aleyhi’s-Salâtü Ve’s-Selâm)

Hız. Muhammed’in (as) adaleti, Efendimiz’in adaleti o kadar üstündü ki, Kureyşli müşrikler bile ona olan düşmanlıklarına rağmen bu adaleti kabul ederek kendisine “el-Emîn” ismini vermişlerdir.

Hattâ Hacerü’l-Esved’in yerine konulmasında ihtilaf eden Kureyş kabileleri, aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm Efendimiz’i hakem olarak belirlemekte ittifak etmişlerdir. O da, taşı dört köşeli bir örtüye koydurup, her grubun örtünün bir kenarından tutarak birlikte taşı yerleştirmesini sağlayarak, gönülleri birleştiren olağanüstü bir şekilde hükmetmiştir.

Ebû Cehil bile:

“Ey Muhammed, biz seni yalanlamıyoruz; senin getirdiğin dini yalanlıyoruz,” demiştir. Bunun üzerine şu âyet nazil olmuştur:

أَسْتَعِذُّ بِاللّٰهِ - فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ

En'âm-33. âyet “Gerçekte onlar seni yalanlamıyorlar...” ve kâfirlerin içten içe doğruladıkları hâlde inatları sebebiyle küfür ve azgınlıkta kaldıkları açıklanmıştır.

Hız. Muhammed'in emaneti, Efendimiz bir hadiste şöyle buyurmuşlardır:

أَنَا أَمِينٌ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

“Ben yerde ve gökte emîn kişiyim.” ve nikâh olmaksızın hiçbir kadının eline mübarek elleriyle dokunmamışlardır. (Sallallâhu aleyhi ve sellem)

Zühd-i Muhammedî (Aleyhi's-Salâtu Ve's-Selâm)

Hız. Muhammed'in dünyadan uzak duruşu, Efendimiz'e dağların altın olması Allah tarafından teklif edildiği vakit yüz çevirdikleri; “**Ben dünyadan değilim, dünya da benden değildir,**” rivayeti vardır. Bir gün aç durup sabreder, bir gün tok durup şükrederlerdi. İki çeşit yemek yemezlerdi. Fakirliği zenginlikten daha çok severek, yüz binlerce altını infak eder, saadet evlerine bir şey ayırmazlardı. Mescid-i şeriflerine geldiklerinde ne bir dinar ne bir deve ne de koyun bırakmazlardı.

الْفَقْرُ فَخْرِي وَبِهِ أَفْتَحُرُ

“Fakirlik övüncümdür, onunla iftihar ederim” buyurmuşlardır. Sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem.

Ma'rifet-i ilâhiyye'de kemâl nisbetinde havf ve haşyet ile mevsuf Muhammedî (Aleyhi's-Salâtu Ve's-Selâm)

Efendimiz, Allah'ı bilmede ulaşılmış kemâl derecesinde korku ve saygıyla nitelenmiş olup: “Benim bildiğimi bilseniz az güler, çok ağlarsınız; benim gördüğümü görseniz, benim işittiğimi işitseniz hiçbir şey ile ünsiyet etmezsiniz,” anlamındaki hadis-i şerif, Saîd bin Müseyyeb'den rivayet edilmiştir.

Hatta rüzgâr şiddetle estiği zaman, azametli şahitliğin etkisiyle saadet renklerinin sarardığı da rivayet edilmiştir.

İbadet-i Muhammedî (Aleyhi's-Salâtu Ve's-Selâm)

Hız. Muhammed'in (as) ibadeti, Efendimizin geçmiş ve gelecek tüm insanlığın efendisi ve âlemlere rahmet oldukları hâlde, Allah'a karşı en yüksek korku ve sevgiyle, alçak gönüllülük, saygı, tevazu, eğilme, ağlama, ibadet, itaat ve

doğrulukta en yüksek makamlara ulaşmış; buna rağmen, Allah’a karşı zorunlu olan kullukta, insanî acziyet ile Allah’ın büyüklüğünü itiraf eder, ibadetlerini az görür ve istiğfar eder. Bu olağanüstü hâlin içermesi, gafiller için uyarı, arifler için büyük bir teşvik taşıyıcıdır.

Seyyidimiz İmam Ali radiyallâhu anh ve kerremallâhu vechehû’den rivayet olunur: Hazret-i Peygamber’e sünnetlerinden sorduğum zaman şöyle cevap verdiler:

“Malımın başı Allah’ı bilmektir, aklım aslımdır, dinim Allah sevgisidir, esasım Allah iştiağıdır, zaferim yani bineğim Allah’ı zikretmektir, dostum Hak’tır, itimat hazinemdir, hüznün yoldaşımdır, ilim silahımdır, sabır örtüm, rıza ganimetim, acz övüncümdür, zühd sanatım, yakın kuvvetim, doğruluk şefaatiğim, ibadet şerefim, cihad ahlakım, sevinç ise namazdaki huzurumdur.” buyurmuşlardır.

Çok ayakta durmaktan mübarek ayaklarının şiştiği Muğîre hadisinde rivayet edilmiştir. Hatta:

طه * مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَىٰ

“Tâhâ, biz sana Kur’an’ı meşakkat çekesin diye indirmedik” âyet-i kerimesi bu sebeple nazil olmuştur.

Bazı tefsirlere göre: **“Ey Habîbim, bir ayak üzerinde gece namazı kılmakla nefesine sıkıntı verme, ayaklarını yere koy. Çünkü biz Kur’an’ı sana sıkıntı vermek için indirmedik”** anlamındadır. “Tâhâ”, Muhammed’in şerefli ismidir. Nida edatının hazfıyla “Yâ Tâhâ” anlamına veya “Tâhâ” yani “ta’ hâ”, “ayağını yere bas” anlamına da tefsir edilmiştir. Aynı şekilde **“Dav’i-ş-Şems”te** de böyledir.

Sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz, bütün yaratılmışların en üstünüdür.

İmam Râzî:

مَنْ كَانَ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ، كَانَ خَيْرًا مِنْهُمْ

“Kim ki âlemlere rahmet ise, âlemlerden hayırlıdır” diyerek, onun “rahmeten li’l-âlemin” oluşundan, tüm âlemlerden üstün olduğunu çıkarmıştır.

Enes’ten rivayet edilen hadiste: **“Rabbim katında ben Âdemoğullarının en üstünü ve en kerem sahibiyim, fakat övünmem,”** buyurulmuştur.

Ebû Saîd’in rivayetinde:

أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَيَدِي لَوَاءِ الْحَمْدِ، وَلَا فَخْرَ

“Kıyamet gününde Âdemoğullarının efendisiyim; hamd sancağı elimdedir ve bununla övünmem”

وَمَا نَبِيٌّ يَوْمَئِذٍ آدَمَ وَمَنْ سِوَاهُ إِلَّا تَحْتَ لَوَائِي

“O gün Âdem ve diğer peygamberlerin hepsi benim sancağım altındadır” buyurulmuştur.

Peygamberlerden üstün oluşu ise, diğer peygamberler hakkında:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ

“Biz, her peygamberi ancak kendi kavminin diliyle gönderdik” buyrulurak gönderilişlerinin belirli kavimlere mahsus olduğu; Habîbi hakkında ise:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ

“Biz seni bütün insanlara peygamber olarak gönderdik” buyrulurak tüm mahlûkata gönderilmiş olmasıyla sabittir. Yine:

وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ

“Senin zikrini yükselttik” âyet-i kerîmesi, isminin cennet kapılarında, arşta, ezan, kamet ve semavî kitaplarda anılması ve yüceltilmiş olması; yine her peygamberden, Allah Teâlâ’nın Habîbi’ne rastladıklarında iman etmeleri ve yardım etmeleri konusunda söz alması gibi sayısız delillerle Efendimiz (aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm) peygamberlerin en üstünüdür.

Yine, onun şeriatının diğer şeriatları neshetmesiyle; nâsih olan mensuhtan üstün olur, diye ulemâ delil getirmiştir. Aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm.

Mu’cizât-ı Muhammediyye (‘Aleyhi’s-Salâtü Ve’s-Selâm)

Âdetlere aykırı olarak olağanüstü bir şeyin, peygamberlik iddiasına bağlı olarak meydana gelmesine “mucize” denir. Peygamberlikten önce olursa buna “irhâs” denir. Peygambere tâbi olan ümmetten meydana gelirse “kerâmet”, mü’mininden meydana gelirse “ma’ûnet, yardım”, dinsizden meydana gelirse küfrünü artırmak için “îlâhî tuzak” ve “istidrâc” denir.

Bütün büyük peygamberlerden meydana gelen olağanüstü hallerinin benzerlerinin, aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm Efendimiz’den de zuhur ettiğine dair müs-takil risalelerde kayıtlıdır.

Ay'ın Yarılması (İnşikāk-ı Kamer)

Kur'ân âyeti, sahih hadislerle ve Hicaz halkı arasında kesintisiz rivayet yoluyla sabit olan mucizelerden biri de ayın yarılmasıdır. Âyet-i kerîmede:

أَسْتَعِيدُ بِاللَّهِ - افْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ

“Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı. Onlar bir mucize görseler yüz çevirirler ve ‘sürekli bir büyüdür’ derler” Kamer Suresinde buyrulmuştur. Bu âyetle Cenâb-ı Hak, inkârcıları tehdit makamında, apaçık mucizeyi gördükleri hâlde “devamlı bir sihir” diyerek yüz çevirdiklerini haber vermiştir.

Bir hadis-i şerifte, **İbn Mes'ûd** radiyallâhu anh'ın rivayetine göre: **“Rasûlullah zamanında ay ikiye bölündü; bir parçası dağın üstünde, bir parçası eteğinde idi,”** diye rivayet olunmuştur.

İbn Mes'ûd dahi böylece rivayet etmiştir.

Kâfirlerden biri, “Bize sihir yaptıysa eğer, buradakilere yaptıysa da uzaklardan gelenlere soralım,” diyerek çevreye ve uzak bölgelere sorduklarında, aynı hâlin gerçekleştiğini gözlemlediklerini haber vermişlerdir.

Semerkandî, Dahhâk'tan rivayet ederek, **“Ayın yarılması sırasında Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem ile beraber olduğunu,”** söylemiştir.

Bilinir ki, mucize, Allah'ın kudretiyle insanın güç yetiremeyeceği olağanüstü şeyi göstermektir.

Cenâb-ı Hak gönderdiği peygamberini tasdik için bunu yarattığına göre, kudret her mümkün şeye yöneldiğinden, ayın yarılması gerçekte mümkündür ve hadis ile yaygın şekilde gerçekleştiği kesindir.

Hatta gökyüzünü gözlemleyenlerin ayın yarılmış yerini tespit ederek, inkârcı milletlerden oldukları hâlde bunu kabul ettikleri aktarılmıştır.

Bir müminin –hâşâ– Allah'ın kudretini inkârda âciz olduğunu zannetmesi batıldır; sevgili peygamberin değerini takdir edememektir. Gerçekleşmiş, delillerle sabit bir olay karşısında batıl bir zan, batıldır.

Güneşe Tasarruf

Esmâ bint Umeys'ten iki yolla rivayet edilen haberde, Peygamber Efendimiz (aleyhi efdalü's-salavât), saadet başı İmam Ali kerremallâhu vechehu'nun dizinde iken, güneş batmış ve İmam Ali ikindi namazını kılamamışlardı.

Peygamber Efendimiz aleyhi's-salâtü ve's-selâm:

“Yâ Rab! Ali, Allah ve Rasûlü'nün itaatinde idi; güneşi geriye döndür,”

diye dua ettikten sonra güneş geri dönmüş ve İmam Ali namazını kılmıştır. Ve birçok defa güneşi yerinde durdurmak gibi olağanüstü olayların meydana gelişi, hadis kitaplarında güvenilir raviler tarafından rivayet edilmiştir.

Hazreti Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Parmaklarının Arasından Su Çıkması Mucizesi

Enes, Câbir ve İbn Mes'ûd'un rivayetine göre: İkinci namazı yaklaşınca, Peygamberlerin Sultanı (aleyhi efdalü't-tahiyât) Efendimiz abdest için su istediklerinde su bulunamadı. Su kabını Peygamber Efendimiz'in huzuruna getirdiler. Mübarek ellerini onun içine koyup ashâbına abdest almalarını emrettiğinde, mübarek parmaklarının arasından suyun aktığını gördüm. Hatta birçok sahâbe abdestlerini tamamladılar, diye rivayet edilmiştir.

Hamîd'in rivayetinde bu sahâbilerin sayısı seksendir. Hudeybiye günü aynı mucizenin ve benzerlerinin gerçekleştiği de Câbir'den rivayet edilmiştir.

Yemeğin Çoğalması (Tekzîr-i Taâm) Mucizesi

Peygamber Efendimiz'in (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) mucizelerinden biri de az yemekle çok kişiyi doyurması, yemeğin bereketlenmesiyle çoğalmasıdır.

Ebû Eyyûb el-Ensârî (radiyallâhu anh), Peygamber Efendimiz'i Ebû Bekir (radiyallâhu anh) ile birlikte davet ederek iki kişilik yemek hazırlar. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ensâr'dan otuz kişiyi daha davet eder; hepsi doyar. Sonra altmış kişi daha davet eder; hepsi doyar. Daha sonra yetmiş kişi daha davet eder; hepsi doyar. Hepsi de İslam'a girdi.

Ebû Eyyûb el-Ensârî: **“Benim iki kişilik yemeğimden yüz seksen kişi, Muhammedî (aleyhi's-selâm) duâ ile doydı,”** diye rivayet etmiştir.

Hendek günü bir kile arpadan birçok kişinin doyurulması, **Ebû Talha'nın** rivayetine göre bir arpa ekmeğiyle seksen kişinin doyması gibi mucizeler de vardır ve benzerleri çoktur, meşhurdur.

Cisimlerin Konuşması (Tekellüm-i Cemâd)

Olağanüstü mucizelerden biri de hareketsiz varlıkların konuşmasıdır.

Bir rivayette, bedevîlerden biri aleyhi's-salâtü ve's-selâm Efendimiz'den mucize isteyince, Efendimiz:

“Şu ağaca de ki, seni Rasûlullah davet ediyor,” buyurdu.

Bedevî gidip ağaca bu emri söyleyince, o ağaç dört yöne eğilerek köklerini yerden çıkarıp saadet huzuruna gelip:

“Es-selâmü aleyke yâ Rasûlallâh” dedikten sonra, bedevînin isteği üzerine tekrar gidip yerinde sabit olur.

Aynı şekilde, hurma ağacına yaslanarak hutbe okudukları sırada, minber yapılıncı Efendimiz minbere yöneldiklerinde, hurma ağacı mescid-i saadeti dolduracak kadar hamile deve gibi feryat eder.

Efendimiz’in o ağaca el sürüp selam vermesiyle susar ve hasretle çatlaması üzerine, Efendimiz buyurur:

“Eğer ona el sürmeseydim kıyamete kadar ağlayacaktı.”

Bu olay, Mescid-i Saadet ahali tarafından görülmüş ve doğrulanmıştır.

Hazret-i Ali kerremallâhu vecchehû’dan rivayet olunur:

Mekke-i Mükerreme’de aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm Efendimiz’le birlikte bazı bölgelerde dolaşırken karşılaştığımız bütün ağaçlar ve taşlar kendisine saygıyla selam verirlerdi.

Bu gibi pek çok olağanüstü olay, sahih senetlerle sahabelerden kesintisiz rivayetlerle sabittir.

Hastalıkları İyileştirme Mucizesi (İbrâ-i Emrâz)

Aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm Efendimiz’in en açık ve meşhur mucizelerinden biri de, her türlü hastalığın anında yok olup sağlığa dönüşmesidir.

Körlerin görmesi, sakatların sağlam hâle gelmesi, sayılamayacak kadar çok rivayetle aktarılmıştır.

Meselâ:

- Hayber gazvesinde gözü çıkan bir sahabinin gözü yerine konmuş, sağlam gözünden daha iyi görmüştür.
- Bir âmanın talebiyle, Rasûlullah’ın duası üzerine göz sahibi olması,
- Savaşta eli kırılanların, ayakları kopanların Efendimiz’in dokunmasıyla tekrar sağlam hâle gelmeleri,

- Zeyd bin Muâz'ın savaşta kılıçla kırılan topuğünün anında iyileşmesi,
- Alî bin Hakem'in Hendek savaşında kırılan bacağının derhal iyileşmesi gibi olaylar...

Bu ve benzeri çok sayıda olay, Muhammedi mucizeler hakkında yazılan eserlerde detaylı ve açık biçimde geçmektedir. (Sallallâhu aleyhi ve sellem)

Duâ-yı Muhammedi

Hız.Muhammed'in duasının kabulü, pek çok eser vardır.

Hazret-i Enes'e mal ve evlâdının çok olması için dua etmişler; yüz evlâdı olmuştur.

Sa'd bin Ebî Vakkâs'a duasının kabul olunması için dua etmiştir; meşhur olmuştur ki, her kime dua ettiyse kabul olmuştur.

Bazı savaşta susuzluktan dolayı **Hazret-i Ömer** dua talep ettiğinde, Peygamber Efendimiz'in duasıyla hemen bir bulut gelip bol yağmur yağmıştır.

Duâlarının kabul olduğu hakkında sağlam senetlerle çok sayıda rivayet vardır. (Sallallâhu aleyhi ve sellem.)

Azamet-i Muhammedi Aleyhisselam

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ

“Allah kuluna yetmez mi?” Zümer-36. âyet-i kerîmesi, müşriklerin şerrinden Allahu Zü'l-celâl'in Habîbî'ni korumakta yeterli olduğu anlamındadır. Yüce koruma altına alınmış olan Peygamber Efendimiz, bir ağaç altında otururken kılıcını çekip gelen bedevi: “Beni senden kim kurtarır?” deyince, Peygamber Efendimiz: **“Allahu Azîmü's-şân kurtarır,”** buyurduğu anda, bedevinin eli yıldırım çarpmış gibi titreyip başı ağaca çarpmış, gözü akmış ve kılıcı elinden düşmüştür.

Aynı şekilde mağra ve Sürâka meselesi gibi sağlam rivayetler çoktur. (Sallallâhu aleyhi ve sellem.)

Aynı şekilde gaybdan İlâhî bildirimlerle haber vermesi, ölüleri diriltmesi, hayvanlarla konuşması ve dillerini anlaması, Mekke-i Mükerreme'den Mescid-i Aksâ'ya ve en yüce makama ve Allah dilediği yerlere katederek yükselmesi ve her türlü mucize ve olağanüstü olayların en büyük kaynağı olduğu, detaylı kaynaklarda senetleriyle birlikte zikredilmiş ve en küçük bir şüpheden uzaktır.

Çünkü kudretin her mümkün olana yöneldiği önceden belirtilmiştir.

Hatta büyük saadet eseri, nübüvvet sığınağı olan Efendimizin izinden tamamen giden ashâb-ı kirâm, saygıdeğer tâbiîn ve Muhammed ümmetinin büyüklerinin tam bağlılığı ve sonsuz bereketleriyle, mucizelerin bir uzantısı olan kerametlerin ortaya çıkması, siyer ve tabakat kitaplarında ayrıntılı olarak yer almaktadır.

Tembih:

Malumdur ki, Hazreti Muhammed'e ait büyük harikaların ortaya çıkması, Hak Teâlâ tarafından, Muhammed'in risâlet ve peygamberlik davasının tasdiki içindir. Yani Allah tarafından gönderilmiş bir resûl olduğunun göstergesi olarak gösterdiği mucizelerdir. Allah tarafından her mucizenin yaratılması bu anlamı içermektedir.

Saadet zamanında mucizeyi görüp iman etmeyenler üç kısımdır:

- Bir kısmı, haset ve kibir sebebiyle imandan mahrum kalmıştır.
- Bir kısmı, inat sebebiyle İslâm şerefinden uzak kalmıştır.
- Bir kısmı ise, çevresindeki inkârcılar ve müşrikler arasında iman etmekten utanarak küfürde kalmıştır.

Fakat gördükleri harikalar karşısında kalpleri tasdike mecbur olduğu hâlde, yukarıda sayılan sebepler yüzünden mahrum kalanlar mahrum kalmıştır. Hatta inkârda aşırı ısrar eden Ebû Cehil'e biri şöyle sormuştur: "Ey Ebû'l-Hakem, aramızda şu an kimse yok, Muhammed'in (aleyhisselâm) iddiasına ne diyorsun? Onun peygamberlik ve risâletine ne dersin?" diye sorunca, Ebû Cehil yemin ederek: "**Muhammed asla yalan söylemez, davasında doğrudur,**" diyerek inkârının hasetten kaynaklandığını açıkça ortaya koymuştur.

Hazreti Muhammed'e ait büyük harikaların en büyüğü, Kur'ân-ı Kerîm, hikmetli kitap, kadim İlâhî kelâmdır.

Kur'ân-ı Kerîm'in Mucize Oluşu Üç Yönledir;

Birincisi: Kur'ân, olağanüstü fesahat ve belagat yönüyle mucizedir. Belagatin en çok ilerlediği bir çağda, Kur'ân'a bakan ve ona düşman olanlar, onun en kısa âyetinin benzerini bile getirmekten aciz kalmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'in fesahati ve belagati, insan gücünün oranla karşılaştırılmayacak derecede üstündür.

İkincisi: Kur'ân-ı Kerîm geçmişteki gaybî olayları haber vermekte, geleceğe dair işitilen gerçekleri açıklamakta ve âlemin mükemmel şekilde düzenli devamını sağlayan hükümleri içermektedir.

Üçüncüsü: Efendimiz, Nebî-i zî-şân ‘aleyhi afdal salavâtü’l-Melikü’l-Men-nân’ın, hiçbir kimseden öğrenmeden, bizzat Kur’ân gibi büyük bir mucizeyi ortaya koyup tebliğ buyurmuştur. Bu durum Kur’ân’ın doğrudan doğruya Allah tarafından indirildiğine en açık delildir.

Kur’ân-ı Kerîm’in mucizelik dereceleri, inatçı kâfirleri bile insafa zorlamış, onun Allah katından olduğuna ikna olduğu halde, Buna rağmen –hâşâ– “uydurulmuş bir nebidir” deyip Kur’ân’ın Allah kelâmı olduğunu inkâr edenlerin, açık gerçek karşısında apaçık bir hata ve düşünce dengesi yoksunluğu içinde oldukları, batıl bir dava ile sapıklığa esir olduklarına delildir.

عِيَاذُ بِاللّٰهِ تَعَالٰى - (Allah’a teâlâ’ya sığınırız)

“Kur’ân ne bir kâhin, ne melek, ne de insan sözüdür; o Allah kelâmıdır” şeklindeki âyet-i kerîme, bu tür batıl isnatları reddetmek için indirilmiştir.

Semâvî Kitaplarda Muhammedîyyenin Mezkur (zikredilen) Olması

Beni Kureyşten, âlemin eşsiz güneşi aleyhi ekmelü’t-tehiyyât Efendimizin yüce sıfatlarının Zebur, Tevrat ve İncil’de zikredildiği;

أَسْتَعِيْذُ بِاللّٰهِ - يَأْتِيْ مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ

“Benden sonra adı Ahmed olan biri gelecektir” Saff-6. âyet-i celisinde açıklandığı gibi, İsâ aleyhisselâm kendi kavmine Peygamberimizin geleceğini müjdelemiştir.

Ancak haset ve kibir sebebiyle bu semâvî kitaplardan Muhammed’e ait yüce nitelikleri silip tahrif ettiklerinden, doğru yoldan mahrum kalmışlardır.

Zebûr-i Şerîf’te, Dâvûd aleyhisselâma hitaben: “Ey Dâvûd! Peygamberliğin son mührü gelecektir, ismi Ahmed ve Muhammed’dir. Doğru ve güvenilirdir, geçmiş ve gelecek tüm insanların efendisidir. O asla öfkelenmez, isyandan önce bağışlanmıştır. Ümmeti rahmetime lâyıktır. Peygamberlere verdiğim nafileleri ümmetine verdim. Peygamberlere emrettiğim farzları ümmetine farz kıldım; hepsi kıyamet gününde peygamberlerin nuru gibi aydınlık olarak diriltilmeye lâyık olsunlar,” anlamında yazılı olduğunu İmâm Fahrüddîn er-Râzî beyan eder.

Tevrât-ı Şerîf’te, Mûsâ aleyhisselâma hitaben: “Muhammed Rasûlullah benim seçilmiş kulumdur. Doğduğu yer Mekke, hicreti Medîne’yedir, hüküm sürdüğü yer Şam’dır. Ümmeti hamd edenlerdir; Allah’a sevinçte ve sıkıntıda hamd ve övgü ederler. Benim emrimle emreder, yasaklamamla yasaklar. Kabul etmeyenenden intikam alırım,” şeklinde yazılıdır.

İncil-i Şerif’te: İsâ aleyhisselâmdan naklen: “Ben Fârkılît isminde ahir zamandaki peygamberi Rabbimden talep ederim. Peygamberlikle gelecek, tüm eşyanın hakikatlerini öğretecek, benim sözümü size hatırlatacaktır; ben de önceden size bildiriyorum ki, o gönderildiğinde iman edesiniz. Fârkılît’in anlamı “gizli olanları ortaya çıkarandır” şeklinde yazılı olduğunu (keza) yine İmâm Râzî beyan eder.

Sünnet-i Muhammediyye’ye Muhalefetten Sakınmak Farzdır

Mümkünler âleminde insan türünün en mükemmeli, Rahman’ın peygamberlerinin en üstünü ve âlemlere rahmet olan Efendimiz (aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm) olduğu şüphe kabul etmez. Semavi kitapların şahitliğiyle sabit olması sebebiyle, en mükemmel peygamberin şeriatı, sünneti, ahlakı ve dini hakkında şüphe etmek yahut muhalefet etmek; dünya ve âhirette en büyük musibet ve azaba sebep olması hakkında:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ -فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

“Onun emrine muhalefet edenler, başlarına bir fitne gelmesinden veya elem verici bir azaba uğramaktan sakınırlar.” (Nûr-63)

Çünkü iki cihandaki her türlü saadet, âlemlere rahmet olan Efendimiz’in büyük eserine uymakla elde edilir. Evliyâ-i kirâmın ulaştığı yüce dereceler ve parlak kerametler, Ahmedî’nin yüce eserine uymanın, Muhammedî ihsanın ve Ahmediyye bereketlerinin sonsuz nimetlerinden doğan meyvelerdir.

İki cihandaki her türlü musibet ise, Efendimiz’in dininden, şeriatından, sünnetinden, ahlâkından uzaklaşmak ve muhalefet etmenin sonucu ve cezası olduğu şüphesizdir. İki cihandaki kemâle ulaşmak, onun yüce eserine uymak nispetindedir; ihmal ve terk etmek nispetindeyse mahrum kalmak söz konusudur.

Kurtuluş ve saadet yolu yalnızca âlemlere rahmet olan Efendimiz’in gösterdiği yüce ve parlak şeriat yoluna mahsustur. İnançta, amelde, ahlakta ve ibadette bu yoldan ayrılanlar, şüphe yok ki helâk ve bedbahtlık yoluna girmiş olurlar. Allah Teâlâ’ya sığınırız.

Bunun üzerine Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) hadiste şöyle buyurmuştur:

مَنْ أَحْيَى سُنَّتِي فَهُوَ مِنِّي، وَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي

“Her kim sünnetimi yaşatırsa o bendendir, kim de sünnetimden yüz çevirirse o benden değildir.” Bu hadis, Enes (radıyallâhu anh)’den rivayet edilmiştir.

Muhabbet-i Muhammediyye'nin Farziyeti

Aleyhi's-salâtü ve's-selâm Efendimiz'i sevmek, herkes için farz-ı ayndır.

Hazret-i Ali'den (radiyallâhu anh) rivayet olunur ki, sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz, Hasan ve Hüseyin (radiyallâhu anhümâ)'nın ellerinden tutup şöyle buyurdu:

“Her kim beni severse, bu iki sultanı babaları ve anneleriyle beraber severse, kıyamet günü benimle olur, cennette arkadaşım olur.”

Yine **Enes** (radiyallâhu anh)'ten rivayet olunur:

Saadet huzuruna bir arabî gelip: **“Yâ Rasûlallah, kıyamet ne zamandır?”** diye sorduğunda, Efendimiz buyurdu: **“Ey arabî, kıyamet için ne hazırladın?”**

Arabî dedi: **“Çok namaz, çok oruç, çok sadaka hazırlamadım; fakat Allah'ı ve Rasûlullah'ı severim.”**

Aleyhi's-salâtü ve's-selâm Efendimiz:

“Kişi sevdiğiyle beraberdir,” buyurarak, Rasûl sevgisine sahip olanların şerefli beraberlikle şerefleneceklerini müjdelemiştir.

Yine bir hadîs-i şerifte:

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَالْإِنْسَانِ أَجْمَعِينَ

“Sizden biri, beni —evladından, ebeveyninden ve bütün insanlardan— daha çok sevmedikçe kâmil bir mü'min olamaz.” buyurup, Nebvî muhabbetin iman kemâline delil olduğunu beyan buyurmuştur.

Sultan-ı Enbiyâ aleyhi efdalü's-salavât Efendimiz'i, Allah Azîmüşşân sevilen olarak seçtiği hâlde, meleklerin padişahı Cebrâil-i Emîn, Nur-u Muhammedî'nin pervanesi olduğu hâlde, kâinat emrine boyun eğmiş, bir işaretiyle ayı ikiye bölmek gibi mucizeler gösterip, ağaçlar ve taşlar icabet ettiği, bütün peygamberlerin bildiği ve sevdiği olduğu hâlde, zât-ı Mustafa (aleyhi's-salâtü ve's-selâm)'da anlatmakla sona ermeyecek bütün üstünlüklerin eksiksiz ve eşsiz şekilde bulunduğu, devamlı nimetlerle bütün âlemlerin kuşatıldığı hâlde, varlık sebebi-miz, yaratılışımıza vesile olan nûr-i Muhammedî olduğu hâlde, doğduğu anda “Ümmetim!” deyip, vefat ederken lâmekân (mekânsız) sarayında “Ümmetim!” deyip, Miraç'ın (Müntehâ'da) en yüksek noktasında “Ümmetim!” deyip, nurlu gözlerini (gözyaşlarını) gülümseyerek feda ederken “Ümmetim!” buyurduğu hâlde; **“Niçin gülmüyorsunuz yâ Rasûlallah?”** diyenlere: **“İçimde**

ümmetimin endişesi, kederi vardır; ne zaman istediğim gibi şefaât eder, onların azaptan kurtulduklarını görürsem o zaman gamdan kurtulurum,” buyurdıkları hâlde; O’nun nübüvvet sevgisinin kimyasından nasiplenelerin saadet ehli olacaklarına, ondan mahrum kalanların ise iki dünyanın bütün saadetinden mahrum olacaklarına şüphe yoktur.

Hattâ şu hadis-i şerîf ile sabittir:

أَلَا يُحِبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ إِلَّا مُؤْمِنٌ تَقِيٌّ وَلَا يُبْغِضُنَا أَهْلَ الْبَيْتِ إِلَّا مُنَافِقٌ شَقِيٌّ

“Bizi, Ehl-i Beyt’i ancak takvâ sahibi mü’min sever; bize buğzeden ancak bedbaht bir münafıktır.”

Mahabbet-i Nebeviyyenin Alâmetleri

Muhabbetin en büyük alâmeti, Peygamberlerin Sultanı Efendimiz’i her şeyde ve her şeye üstün tutmaktır. Çünkü bizde herkesten daha çok hak sahibi, zat-ı Muhammediyye’dir. Bu da Estaîzü billâh:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ

“Peygamber müminlere nefislerinden daha yakındır” (Ahzâb-6)

buyrulmakla, varlığımıza ve nefsimize hizmet etmekten daha çok, ona hizmet etmeye layık olduğu anlatılmıştır.

Bir alâmeti de Şeriat-ı Ahmediyye’ye (şeriata), Tarık-i Nebeviyye’ye (yola) ve Sîret-i Mustafaviyye’ye (hayat tarzına) uymak ve tâbi olmak; yemekte, içmekte, oturmakta, kalkmakta, konuşmakta, korkuda ve saygıda, tevazuda, ibadette, yumuşak huylulukta, cömertlikte, zikirde ve diğer Muhammedi yüce ah-lâk ve vasıflarda gücü yettiğince uyum sağlamaya ve uymaya çalışmaktır.

Çünkü hayır olan amellerden hiçbirini ihmal etmeyip hepsiyle bize emretmiş, şer olan amellerin hiçbirini ihmal etmeyip hepsinden bize yasaklamıştır.

Muhabbet-i Nebeviyye’nin bir alâmeti de yüce sohbetleriyle şereflenmiş olan sahabe-i kiramın tamamını ayırt etmeksizin sevmek ve yüceltmektir ki, dolaylı olarak Peygamber Efendimiz’e hürmettir.

Hadis-i şerifte:

أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بَأْيِهِمْ أَفْتَدَيْتُمْ إِهْتَدَيْتُمْ

“Ashâbım yıldızlar gibidir; hangisine uyarsanız doğru yolu bulursunuz.” buyrulmakla sahabe-i kiramın hidayet yıldızları olduğu, onlara uyanların doğru yola erişecekleri anlatılmıştır.

Tirmizî rivayetinde, Cenâb-ı Hak, enbiyâ-yı mürselin (gönderilen peygamberlerden) hariç herkes üzerine ashâbımı üstün kılmıştır. hadisi rivayet edilmiştir.

Hazreti Peygamber’e duyulan sevginin bir alâmeti de salât ve selâma devam etmektir. Kur’ân-ı Kerîm, tüm mümin erkeklere ve kadınlara bu şekilde emretmiştir. âyet-i kerîme:

أَسْتَعِذُّ بِاللّٰهِ - إِنَّ اللّٰهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

“Şüphesiz Allah ve melekleri, Peygamber’e salât ederler. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin ve tam bir teslimiyetle selâm verin.” (Ahzâp-56)

Ebü'l-Leys Semerkandî, bu âyeti tefsir ederken: “Salavatın en üstün ibadet olduğu bu âyetle sabittir. Üst âlem (Âlem-i ulvî) sürekli olarak tazim ve salavatla meşguldür. Alt âlemdeki müminlerin de bu işle meşgul olmaları gerekir. Bu durum, Vâcibü'l-vücûd olan Allah’ın Habîbî’ne büyük bir ikramdır,” diye açıklamıştır.

Allah’tan gelen salât, derecenin yükseltilmesi, tazim ve ikramdır. Meleklerin salâtı, Allah’tan Habîbî’ne daha fazla inayet istemektir. Müminlerin salâtı ise, yakarış, dua, vesile edinme ve rahmeti celbetme aracı olması içindir. Anlam bakımından salât ortak, lafız olarak da müşterektir; **Allâme Zerkeşî** bu görüşü tercih etmiştir.

Allâme Beyzâvî tefsirinde, “sallû” emriyle salâtın vacip olduğunu, çünkü emir kipinde asıl olanın zorunlu oluş olduğunu delil göstererek açıklamıştır. **Tahâvî, Hanefî ve Şâfiîlerden** bir topluluk da bu görüşü benimsemiştir. Çünkü muzârî sigasından elde edilen anlamla, Allah Teâlâ’nın sürekli ve her an salât etmesi, müminlere de sürekli vacip olduğuna kuvvetli delildir.

İmam Mâlik’e göre, hayat boyunca bir kez salât getirmek farzdır. **Kadı Ebû Bekir’e** göre çoğu salavat farzdır. Hadis âlimlerinden **Tirmizî’ye** göre her mecliste salât getirmek vacipdir. **İmam Şâfi’ye** göre ka’de-i âhirinde (namazın son oturuşunda) farzdır. Bazılarına göre, ismi şerif her anıldığında salât getirmek vaciptir.

Salât ve selâm âyetinde ayrı ayrı emredildiğinden, bazılarına göre yalnız salât getirmek selâmsız olursa mekruhtur. Bazılarına göre ise mekruh değildir. Çünkü Kur’ân’da namaz zekâtla birlikte zikredildiği hâlde, her zaman birlikte yapılması şart değildir. Ayrıca “sellimû” emriyle salât emrine boyun eğme anlamı da olabileceğinden, bu delil geçersizdir.

Salât emri hakkında hem isim cümlesiyle hem de pekiştirme ifade eden cümlelerle yeterince vurgulama yapılmış olduğundan ayrıca “sallû aleyhi salâten” denilmesine gerek kalmamıştır. Selâm da “teslimâ” kelimesiyle pekiştirilmiştir.

Salât-ı şerîfe hakkında olan emir: Cuma günü ve gecesi, cumartesi günü, pazar ve perşembe günlerinde sabah-akşam vakitlerinde, mescide girerken ve çıkarken, saadet kabri ziyaretinde, Safâ ve Merve’de, namazın son oturuşunda ve diğer hutbelerde, duânın başında ve sonunda, abdest esnasında ve ezanda, ilim öğretiminde, hadis okunmasında, İsm-i şerîf-i Nebvî’yi ‘aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm anıldığı sırada, yazılıp okunmasında, salavat getirmek tekitle vaciptir.

Atâullah İskenderi bu âyette Cenâb-ı Hak’ın ümmet-i Muhammed’e

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا **“Ey iman edenler!”** şeklinde hitap edip, diğer ümmetlere;

يَا أَيُّهَا الْمَسَاكِينُ **“Ey miskinler!”** diye hitap etmesini, ümmet-i Muhammed’i üstün tutma anlamında değerlendirmiştir.

İbn Abbâs (radiyallâhu anh) demiştir ki, Cenâb-ı Hak:

هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ **“O’dur ki, Allah ve melekleri üzerinize salât eder”** buyurmakla, ümmet-i Muhammed’i daha büyük şerefe nâil kılmıştır.

Yine Hazret-i Mûsâ (aleyhisselâm) hakkında:

لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعْلَى **“Korkma, üstün olan sensin”** buyurulmuş, ümmet-i merhûme hakkında ise:

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ **“Gevşemeyin, üzülmeyin; siz en üstünsünüz”** buyurulmuştur.

Yine Hazret-i Mûsâ için:

وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا **“Allah Mûsâ ile konuştu”** buyurulurken, ümmet-i merhûme hakkında:

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ **“Beni anın ki, Ben de sizi anayım”** buyurulmuştur.

Yine Hazret-i İbrâhîm için:

وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا **“Allah İbrâhîm’i dost edindi”** buyurulurken, ümmet-i merhûme hakkında:

يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ **“Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler”** buyurulmuştur.

Yine Hazret-i İsâ (aleyhisselâm) hakkında:

وَإَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُّسِ “Biz onu Kutsal Ruh ile destekledik” buyurulurken, ümmet-i merhûme hakkında:

وَإَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ “Onları da Kendinden bir ruhla destekledi” buyrulmuştur.

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkında:

وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى “Rabbin sana verecek, sen de razı olacaksın” buyurulmuştur.

Ümmet-i merhûme hakkında da, Efendimizin şanını ümmetiyle ikram ederek:

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ “Allah onlardan razı oldu, onlar da O’ndan razı oldular” buyrulmuştur, diye nakledilmiştir.

Salavât-ı şerifenin fazileti hakkında pek çok hadis-i şerif vardır. Bunlardan bazıları ezcümle anlam olarak şöyledir:

- İnsanların bana en yakın olanı, bana en çok salavât getirenidir.
- Her kim bana bir kere salavât getirirse, o kimseye Allah on salât ile karşılık verir, onun ongünahı affolur, on derece mertebesi yükselir.
- Her kim bana sabah-akşam onar salavât getirirse, şefaataime nail olur.
- Her kimin zor bir dileği varsa, bana salavât getirmeye devam etsin; çünkü salavât, gam ve kederi giderir, rızkı artırır, dilekleri yerine getirir, belaları uzaklaştırır.
- Her kim bana bir kere salavât getirirse, Allah ona on salât bağış eder.
- Her kim on salât getirirse, Allah ona yüz salât bağış eder.
- Her kim yüz salavât getirirse, Allah ona bin salât bağış eder.
- Her kim bin salât getirirse, onun bedeni cehenneme haram olur, dünya ve âhirette tevhîd nuru ile aydınlanır ve kötü sondan (sû-i hâtime) emin olur, buyurmuştur. (Sallallâhu aleyhi ve sellem.)

Salâtın nasıl olacağı hakkında Peygamber Efendimiz’e sorduklarında, **İbn Mes’ûd** rivayetinde namazda okuduğumuz salâtı (Salli-Bârik) öğretmişlerdir.

Hamîd Saîdî'den rivayette:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مُجِيدٌ

“Allâhümme salli alâ Muhammedin ve ezvâcihî ve zürriyyetihi kemâ bârekte alâ İbrâhîme inneke hamîdün mecîd,” şeklinde rivayet edilmiştir.

Fahreddîn er-Râzî tefsirinde: “**Namazda okuduğumuz (Salli-Bârik) salât, Muhammedî öğretidir,**” şeklinde yazılıdır.

Sahîhayn'da ise:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ

“Allâhümme salli alâ Muhammedin ve alâ âlihî” dememizi ferman buyurmuştur.

Sual:

Namazdaki salâtlarda İbrâhîm aleyhisselâmın diğer peygamberlerden üstün tutularak özellikle anılmasının sebebi nedir?

Cevap:

Hazret-i İbrâhîm aleyhisselâm, Muhammedî soyun en şerefliisi olmakla birlikte:

وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ

“Benden sonra gelecekler içinde bana doğrulukla anılan bir lisan nasip et” duasına binaen özel olarak zikredilmiştir. Veya **İmam Nesefî'nin** beyanına göre, **İbrâhîm aleyhisselâm** Kâbe-i Muazzama'yı inşa ettikten sonra ailesiyle birlikte etrafında toplanıp ümmet-i merhûmeye özellikle dua ve şefaata talebinde bulunduğu için, namazdaki salâta diğer peygamberler arasından tahsis edilmiştir.

Soru:

Teşbihte kural, müşebbehün bih'in benzetilen yön bakımından daha güçlü olmasıdır.

“**Kemâ salleyte**” ifadesiyle İbrâhîm aleyhisselâma edilen salât gibi dediğimizde, teşbih unsuru olan İbrâhîm'e edilen salât, Efendimiz'e edilen salâttan daha üstün olmuş olmaz mı?

Cevap:

Müşebbehün bih (benzetme), Âl-i Muhammed'e derecesine göre İbrâhîm aleyhisselâma yapılan salâtın aynı şekilde olması dua edilmesinden ibarettir, bunda bir sakınca yoktur.

Veya müşebbehün bih'in benzetilen yön bakımından mutlaka daha üstün olması gerekmez. Fiilin aslı bakımından ortaklık yeterlidir.

Nitekim:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ

"Sana vahyettik, tıpkı Nûh'a vahyettiğimiz gibi" Nisa-163. âyetinde teşbih fiilin aslındadır.

Aynı şekilde:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ

"Sizden öncekilere oruç farz kılındığı gibi size de farz kılındı" Bakara-183. âyetinde, ümmet-i Muhammed'in orucu daha faziletli olmasına rağmen, önceki ümmetlerin orucuna teşbih fiilin aslına iştiraktır. Yine:

مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ

Nûr-35. âyetinde İlâhî nûrun kandil yuvasına benzetilmesi de bu türdendir; müşebbehün bih'in somut ve gözlemlenebilir olup temsil ve açıklamaya uygun olması yeterlidir. Veya "kef" harfi burada sadece temsil içindir.

Muhabbet-i Nebeviyye'nin bir alâmeti de, ehl-i beyt sevgisidir. Mustafa Efendimiz'in (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) torunları olan **Ehl-i Beyt'e duyulan sevgi**,

إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ

"Ancak yakınlıktaki (akrabalıktaki) sevgi" Şûrâ-23. âyetiyle Allah tarafından özel olarak istenmiş ve emredilmiş mahabbet-i ehl-i beytte (ehli beytin muhabbetine) bu niyetle nail olmaktadır.

Kurtubî'nin Sûre-i Şûrâ tefsirinde, ehl-i beyt-i nübüvvet sevgisinin farz olduğuna dair rivayet ettiği hadîs-i şeriflerin anlamı şöyledir:

Sallallahu aleyhi ve sellem buyurur ki:

- "Her kim Âl-i Muhammed'i severek vefat ederse, mükemmel bir mümin olarak vefat eder."

- “Şehit mertebesiyle vefat eder.”
- “Cennetle müjdelenmiş olarak vefat eder.”
- “Kabrinden cennete iki kapı açılır.”
- “Kabri meleklerin ziyaretgâhı olur ve ehl-i sünnet ve cemaat üzere vefat eder.”
- “Her kim ehl-i beyt-i Muhammed’e muhabbet ederse, gelinin damadın evine hürmetle girdiği gibi, cennete hürmetle girer.”

Ve:

- “Her kim Âl-i Muhammed’e buğzederek vefat ederse, alnında ‘rahmetten ümitsiz ve mahrumdur’ yazısıyla mahşere gelir.”
- “Her kim Âl-i Muhammed’e buğzederek vefat ederse, kâfir olarak ölür.”
- “Her kim Âl-i Muhammed’e buğzederek ölürse, cennet kokusunu dahi duyamaz.”

Naklettiği gibi, **İmam Fahreddîn er-Râzî’nin(ra)** tefsirinde, **Keşşâf’tan** nakletmiştir. A’râf-158. âyet-i kerime:

وَاتَّبِعُوا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

“O’na uyun ki doğru yolu bulasınız”, yine bir başka Âl-i İmrân-31.ayette:

فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ

“Bana uyun ki Allah sizi sevsin” buyrularak Kur’ân-ı Kerîm’de, her müminin, Hazreti Resûlullah’ın emrine ve yasağına uymakta, onun sevdiğini sevmekte ve sevmediğini sevmemekte ona tâbi olması farzdır.

Hâlbuki aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm Efendimiz’in, Hazreti Ali (radiyallâhu anh), Hazreti Fâtıma (radiyallâhu anhâ), Hazreti Hasan ve Hazreti Hüseyin (radiyallâhu anhümâ) efendilerimizi sevdikleri, pek çok sahih hadisle sabittir.

Bu durumda, ümmet, Hazreti Resûlullah’ı sevmekte ona tâbi olmaya mecburdur. İmam Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin efendilerimizi de sevmek, hadis ve âyetle sorumluluk altındadır.

Taberânî’nin rivayet ettiği hadiste şöyle buyrulmuştur:

الرُّمُومَا مَوَدَّتْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ ...

Ehl-i beytimin sevgisini üzerinize alın.

Çünkü kim Allah’a bizi severek kavuşursa, bizim şefaatiyle cennete girer. Nefsimi kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, bizim hakkımızı ve değerimizi bilmedikçe hiçbir kulun ameli kendisine fayda vermez.”

Muhabbet-i Nebeviyye’nin bir alâmeti de tertemiz hanımlar olan müminlerin anneleri, hazretlerine karşı hürmet ve saygı göstermektir. Ahzâp-6. âyet-i kerîmede:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - الَّتِي أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ

“Peygamber, müminlere kendi nefislerinden daha yakındır ve eşleri onların anneleridir” buyrulmakla, açık nass ile, tertemiz Muhammedî hanımların (aleyhi efdalü’t-tehâyâ) müminlerin anneleri olduğu bildirilmiş ve saygı, hürmet ve sevginin gerekli olduğu açıklanmıştır.

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا

“Peygamber’in hanımlarını ondan sonra asla nikâhlamayın” Ahzâp-53. âyet-i kerîmesiyle de, Muhammedî hanımlardan hiçbirini Peygamber Efendimiz’in vefatından sonra nikahlamanın, nübüvvetin hürmetine yasaklanması, onların anne yerine konduğuna dair bir uyarıdır.

Hazret-i Âişe (radıyallâhu anhâ):

لَسْنَا امهات النساء **“Biz kadınların annesi değiliz,”** buyurarak, nikâh yasağını pekiştirmiştir.

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve diğer peygamberlerin (aleyhim efdalü’t-tehâyâ) insanüstü güzel ahlâklarla nitelendirilmiş olmaları, insanlar arasında adaletle hükmetmeye ve haklara riayet etmeye tam anlamıyla muktedir bulunmaları sebebiyle birden çok kadınla evlenmeleri, peygamberliğe ait özelliklerdendir.

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

مَا تَزَوَّجْتُ شَيْئًا مِنْ نِسَائِي وَلَا زَوَّجْتُ شَيْئًا مِنْ بَنَاتِي إِلَّا بِوَحْيٍ جَاءَنِي جِبْرِيلُ عَنْ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ

“Hanımlarımdan hiçbirini kendimle evlendirmedim, kızlarımdan hiçbirini evlendirmedim ki, bunu Rabbinden bana Cebrail’in getirdiği vahiy olmadan yapmış olayım” buyurarak, gerek tertemiz hanımlarla evlenmelerinin, gerekse tertemiz kızlarını evlendirmelerinin, Cebrâîl-i Emîn’in getirdiği vahiy gereği olduğunu bildirmiştir.

Efendimiz’in (as) nikâhı altında bulunan temiz eşlerinin (ezvâc-ı tâhîrât)

toplamı **on ikidir**. Bunlardan **üçü**, Efendimiz hayattayken vefat etmişlerdir: **Hazret-i Hadice, Hazret-i Zeyneb ve Hazret-i Reyhâne (radıyallâhu anhünne)**.

Diğer dokuzu, Efendimiz'in vefatından sonra hayatta kalmışlardır. Bunlar: **Hazret-i Âişe, Meymûne, Safiyye, Hafsa, Hind (Ümmü Seleme), Zeyneb, Cüveyriye, Remle (Ümmü Habîbe) ve Sevde (radıyallâhu anhünne)** hanımefendilerdir. Cariyeleriyle birlikte toplamda otuz civarındadır.

Hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur:

أَفْضَلُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ، وَفَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ، وَمَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ، وَآسِيَةُ بِنْتُ مُزَاحِمٍ

“Cennet kadınlarının en faziletlisi dört kişidir: Huveylid kızı Hadice, Muhammed'in (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) kızı Fâtıma, İmrân kızı Meryem ve Müzâhim kızı Âsiye (radıyallâhu anhünne).”

Bu hadisle, Hazret-i Hadice'nin eşler arasında en faziletli olduğu bildirilmiştir.

Efendimiz'in (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) bütün evlatları Hazret-i Hadice'dendir. Sadece Hazret-i İbrâhîm, Mâriye el-Kıbtıyye'dendir ki, o da otuz civarındaki cariyeler arasında yer almaktadır.

En sahih rivayete göre, Efendimiz'in yedi evladı olmuştur. Bunların üçü erkek: **Kâsım, İbrâhîm, Abdullah** hazretleridir. Dördü kadın: **Zeyneb, Rukıyye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma** hazretleridir (radıyallâhu anhüm ecmaîn).

Hazret-i Zeyneb'i Ebü'l-Âs ibn Rebî'a'ya; Ümmü Gülsüm ve Rukıyye'yi (Rukıyye'nin vefatından sonra) Hazret-i Osman'a; Hazret-i Fâtıma'yı ise İmam Ali'ye (karramallâhu vechehu radıyallâhu anhüm) nikâhlamışlardır.

İmam Sübkî'nin tercihi neye göre, peygamberlerin en faziletlisi olan Efendimiz'in (aleyhi efdalü salavâtü'l-mürselin) **eşsiz kızı Hazret-i Fâtıma ez-Zehrâ (radıyallâhu anhâ)**, kadınların en faziletlisidir. Ondandır Hazret-i Hadice, sonra da Hazret-i Âişe-i Sıddıka gelir (radıyallâhu anhünne).

Muhabbet-i Nebeviyye'nin bir alâmeti de, bilhassa **çihâr-yâr-ı güzîn** (dört büyük halife) efendilerimizi Muhammedî nezdinde tercih olundukları gibi tercih ve üstün tutmaktır. Çünkü estaîzü billâh:

أَسْتَعِيزُ بِاللَّهِ - لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ

“Fetihten önce infak eden ve savaşan ile diğerleri bir olmaz” Hadîd-10. âyetiyle, sahâbe-i kirâm arasında eşitlik bulunmadığı ve bir kısmının diğerlerine göre daha faziletli olduğu sabittir.

Bu sıralamadan sonra, Aşere-i Mübeşşere'nin (Cennetle müjdelenen on sahâbînin) diğerlerinden daha faziletlidir. Bunlar: **Talha, Zübeyr, Sa'd, Sa'id, Ebû Ubeyde Âmir bin Cerrâh ve Abdurrahman bin Avf (radiyallâhu anhüm) hazretleridir.**

Sonrasında sırasıyla:

- Bedir ashâbı,
- Uhud ashâbı,
- Bey'atü'r-Rıdvân ashâbı (radiyallâhu anhüm ecmaîn) gelir.

Hulefâ-i Râşidîn (Dört büyük halife) hakkında birçok sahih hadis rivayet olunmuştur. Nitekim bir defasında, Hazret-i Fahr-i Risâlet Efendimiz (aleyhi efdalü't-tehiyyât) saadet minberine çıkarak şöyle buyurmuşlardır:

“Ebû Bekir-i Sıddîk nerededir?”

“Buradayım yâ Rasûlallah!” dedi.

Efendimiz: “Gel,” buyurup minberde onunla musâfahadan (tokalaştıktan) sonra şöyle ilân etti:

“Ey Müslümanlar topluluğu! Ebû Bekir-i Sıddîk, muhacirlerin ve ensarın şeyhi ve efendisidir. O benim dostum ve tasdik edenimdir. İnsanlar beni yaladığında o tasdik etti; benden ürktüklerinde o benimle oldu; beni dışladıklarında bana yakın oldu. Bana kendi canını ve malını feda etti.

Ebû Bekir'e buğz edenlere Allah'ın lâneti olsun. Ona buğz edenlerden Allah Zü'l-Celâl uzak ve berîdir; ben de beriyim.”

Sonra:

“Ömer ibnü'l-Hattâb nerededir?” buyurdu.

“Buradayım yâ Rasûlallah!” dedi.

Efendimiz: “Gel,” buyurarak minberde onunla musâfahadan (tokalaştıktan) sonra şöyle seslendi:

“Ey Müslümanlar topluluğu! Bu Ömer ibnü'l-Hattâb'dır. Muhacirlerin ve ensarın şeyhi ve efendisidir.

Allah, onun kalbine ve diline hakkı ilham etmiştir. Acı da olsa hakkı söyler ve uygular.

Kim Ömer'e buğz ederse Allah ona lânet etsin. Cenâb-ı Hak da ondan berîdir; ben de berîyim."

Bundan sonra **Hazret-i Osman'ı** aynı şekilde çağırıp aynı şekilde musafaha ederek, ilan buyurdular:

"Ey Müslümanlar topluluğu! Bu Osman bin Affan'dır. Muhacirlerin ve Ensar'ın şeyhi, önderi ve efendisidir. Bundan melekler utanırlar. Allah'ın emriyle iki kerimemi ona eş olarak verdim. Üçüncüsü olsaydı onu da verirdim. Buna buğz edenlere lânet olsun! Cenab-ı hakk da berîdir, ben de berîyim," buyurdular.

Sonra Ali bin Ebi Tâlib kerremallâhu vecheh hazretlerini çağırıp, musafahadan sonra:

"Ey Müslümanlar topluluğu! Ali bin Ebi Tâlib, Muhacirlerin ve Ensar'ın şeyhi, önderi ve efendisidir. Bu benim kardeşim, amcamın oğludur, damadımdır; etimden, kanımdandır. Benim zorluklarımı hafifleten kişidir. O Allah'ın Aslanıdır. Allah'ın düşmanlarını yerle bir eden Allah'ın Kılıcıdır. Buna buğz edenlere Allah lânet etsin! Allah Zu'l-Celâl ondan uzaktır, ben de uzaktayım. Her kim Allah'tan ve Rasûlullah'tan ayrı kalmak isterse, Ali bin Ebi Tâlib'den ayrılsın, uzak olsun!"

Buyurarak, hepsinin faziletli yönlerini, nübüvvet nuruyla ayırarak açıklamış ve ilan etmiş, ümmete de bu yolda saygı, ikram ve hürmet etmelerini emretmiştir.

Daha sonra sahabe-i kiram, tâbiîn, tebe-i tâbiîn ve müçtehidler bu sıralama üzerine inanarak ve Muhammediyye'nin izine, esere uyarak gelmişlerdir.

Selef-i sâlihînin yoluna muhalif rivayet ve inanç durumlarından son derece sakınmak gerekir. Çünkü gerek sahabe-i kirama, gerekse Fahr-i Kâinat Efendimiz'in Ehl-i Beyt'ine saygıda kusur etmek, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz'e eza etmiş olur.

Hâlbuki Peygamberler Sultanı'na eziyet edenlere Kur'an ile Cenâb-ı Hak lânet etmiş ve rahmetten mahrum kalacaklarını bildirmiştir. Estaîzü billâh:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

"Şüphesiz Allah'ı ve Resûlü'nü inciten kimselere Allah, dünyada da âhi-rette de lânet etmiştir." (Ahzâp-57)

buyurulmuştur. Bu gibi eziyet durumlarından, kâmil bir müminin uzak

durması gerekir. Aksi takdirde iki dünyada da rahmetten mahrum olur. El-iyâzü billâh (Allah korusun).

Muhabbet-i Nebeviyye'nin bir alâmeti de, her asırda özel ve genel biat ile, miras ve liyakat yoluyla tayin edilen, müminlerin emiri olan yüce halifeye, yani yüce makamdaki sultana itaat ve muhabbet etmektir.

Din-i mübinin sultanları ve halifeleri, Müslümanların imamlarıdır. (Allah, onların hükümranlıklarını kıyamet gününe kadar Rabbi'l-âlemîn'in yardımıyla daim kılsın.) Bu konuda, Nisa-59. âyet-i kerîmede:

أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ

“Allah’a itaat edin, Resûl’e itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de itaat edin.” buyrulmuştur. Bu açık nass ile Allah’a, Kur’ân’ın sahibi Resûlullah’a (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Müslümanların halifesine itaat emredilmiştir.

Din ulemâsı ve kelâm fakihleri, imam tayin etmenin farz olduğunu ve ona itaatin de farz olduğunu ittifakla kabul etmiş ve her biri kendi ilmî eserlerinde bu konuyu ayrıntısıyla açıklamıştır.

Şerh-i Urcûze adlı eserde şöyle denilmiştir: “İmam, ‘imamlık’tan türetilmiştir; lügat anlamı öne geçmek demektir. Dört önemli kısmı vardır:

1. Vahiy imameti: Peygamberlik gibi,
2. Veraset imameti: İlimde öne geçmek gibi,
3. İbadet imameti: Namazdaki öncelik gibi,
4. Genel maslahat imameti: Din ve dünya işlerinde ümmetin yönetimini üstlenen kamu liderliği. İşte ümmetin başında olan imamlık budur.”

Halife, dinî ve dünyevî işlerin yürütülmesinde, genel ve özel saadetin sağlanmasında, iç ve dış belaları bertaraf etmekte, şahsî ve kamusal hakların korunmasında, dinî uygulamaların yerine getirilmesi ve icrasında, şer’i zorunlu ve isteğe bağlı işlemlerde, İslam halkını ve gayrimüslim zimmîleri siyâsî olarak yönetmede, adaletin ve doğruluğun uygulanmasında Resûlullah’ın vekilidir. Ona itaat etmek, aynen Peygamber’e itaat etmek; ona isyan, aynen Peygamber’e isyan etmektir.

Resûlullah’a (sallallâhu aleyhi ve sellem) itaat, Allah’a itaattir; isyan ise Allah’a isyandır. Bu konuda şüphe yoktur.

Nitekim hadîs-i şerîfte şöyle buyurulmuştur:

مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ...

“Her kim bana itaat ederse Allah’a itaat etmiş olur.

Diğer hadîste ise şöyle buyurulmuştur:

السُّلْطَانُ ظِلُّ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ...

Sultan, yeryüzünde Allah’ın rahmet gölgesi, güven ve selamet sığınağıdır. Her kim sultana saygı gösterirse Allah ona saygı gösterir; kim de ona ihanet ve hakaret ederse, Allah onu zelil ve aşağı kılar.

“İhânetullah” ifadesi, dua makamında olup, inşai bir anlamla kullanıldığında; itaat edenler için hayırlı dua, itaat etmeyenler içinse şer ve helak ile dua anlamına gelir.

Demek ki ihânet edenler, Hazret-i Fahr-i Meâb aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm Efendimiz’in bedduâsına uğramış olurlar. El-iyâzü billâh (Allah korusun)

Diğer bir hadîste:

لَا رُتْبَةَ فَوْقَ السُّلْطَانَةِ يُرْفَعُ لِلْأَمِيرِ الْعَادِلِ مِثْلُ عَمَلِ رَعِيَّتِهِ

“Saltanattan daha yüksek bir rütbe yoktur. Adil emir için, tebaasının işlediği sevapların bir misli onun adına yükseltilir.” yani bu da maddî ve manevî olarak sultanlıktan daha üstün bir makamın bulunmadığını ifade eder.

Halife-i müslimîn; yani İslâm halifesi, dîn-i mübîn’in hizmetkârı ve sağlam şeriatın koruyucusu olmak itibarıyla; takvâ ve ibadetin uygulanmasına vesile oldukları için, yapılan ibadetlerin bir misline nail oldukları hadîs-i şerîf ile müjdelenmiştir. Bu fazilet, başka hiç kimsede yoktur.

Sahîh-i Müslim’de Seleme bin Zeyd el-Cu’fi, Fahrü’l-Mürselin aleyhi efdalü’s-salavât Efendimiz’e şöyle sual etti:

“Yâ Rasûlallah! Emirlerimiz bizim haklarımızı elimizden alırlar, bizi haklarımızdan mahrûm ederlerse, itaat konusunda ne buyurursunuz?” Bu soruyu üç kez tekrar ettiğinde, aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm Efendimiz cevap vermediler. Bunun üzerine Eş’as bin Kays, soran kişiyi geri çekip sükûta davet etti.

Daha sonra Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz şöyle buyurdu:

“Emirinizin sözünü dinleyin ve itaat edin. Zira onun taşıdığı vebal kendisine aittir; sizin itaatte sabrınız hâlinde sevabınız size aittir.”

Bu konuda birçok hadîs-i şerîf ile, mü'min olup tâbi olanlara her hususta itaatin farz, isyanın ise haram ve helak ile yok oluşa sebep olduğu beyan olunmuştur.

Çünkü isyan, Allah'ın gazabını ve nefreti celb eder. Nitekim:

يَشْتَدُّ غَضَبُ الرَّحْمَنِ لِكَثْرَةِ الْمَعَاصِي فِي الْأَرْضِ

“Yeryüzünde günahlar çoğaldığında Rahmân'ın gazabı şiddetlenir” hadisiyle sabit olduğu üzere, özellikle yöneticilere karşı yapılan isyanın, Allah'ın gazabını daha da celbettiğinde şüphe yoktur.

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ

“Sizden olan emir sahiplerine itaat edin” Nisa-59. âyet-i kerîmesinin tefsirinde Kâdî Beyzâvî: “Gerek Asr-ı saadette, gerek Asr-ı saadetten sonra gelen halifeler ve kadılar dahildir,” diye beyan eder.

Ebussuûd tefsirinde: “Ülî'l-emr, hakkı emreden adaletli velilerdir. Raşid halifelerle yüce eserlerine uyanlar gibidir,” diye yazılıdır.

Tefsîr-i Ey Hayât'ta yani Bahrü'l-ulûm'da: Âyet-i kerîmenin bir önceki âyetle bağlantısı, önceki ayette adaletle hükmeden yöneticilere emir verildikten sonra, tebaaya da itaatle emir edildiği şeklinde yazılmıştır.

İmam Şa'rânî, Kitâbü'l-Mizân'ın girişinde: “Din ve hükümleri içeren dört mezhep kıyamete kadar geçerlidir. Ancak Hanefî mezhebi, mezheplerin en eskisi olup, en yakın ve en kuvvetli bağlılıkla, diğer mezheplerden daha açık şekilde Mehdi'nin çıkışına kadar oy birliğiyle devam edecektir.

Hanefî mezhebinden olan Müslümanların halifesi, Mehdi'nin çıkışına kadar desteklenmiş, yardım olunmuş ve kalıcıdır,” diye açıklamıştır.

Abdülganî Nablusî, özel risâlesinde:

“Hilafetin merkezi, Osmanlı adalet sahibi padişahlarında kıyamet gününe kadar kalıcı olacaktır,” diye detaylandırmıştır.

Sultân Murâd hazretleri Manisa'da istirahat etmekteyken, **Kutbü'l-Ârifin Pîr Alâeddin Uşşâkî hazretleriyle** Kabaklar köyündeki dergâhına gidip, Osmanoğulları saltanatının devamı hakkındaki sorusuna karşı, Hazret-i Şeyh Fâtîha'nın sırrı üzerine konuşarak:

“Mekkî olan Fâtîha'nın sırrının son harfine kadar Osmanoğulları saltanatı desteklenecek; ardından Medenî Fâtîha'nın sırrına göre Mehdi'nin zuhuruyla

beraber hizmet birliğine erişip şeref ve zafere ulaşacaklarını ve Mehdi'nin çıkışına kadar kalıcı, destekli ve yardım olunmuş olduklarını,” özel risalesinde bildirmiştir.

Soru:

Cumhuriyet ile İslam hilafeti arasındaki fark nedir?

Cevap: Cumhuriyet, mahlûkat (yaratılmışlar) tarafından tayin edilen bir yöneticiliktir. Hilâfet ise, yüce Allah tarafından tayin edilen büyük bir yöneticiliktir.

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً

“Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.” (Bakara-30)

Bu âyet açıkça göstermektedir ki, hilâfet yüce Allah tarafından tayin edilmiştir. Allah'ın peygamberlerinin en büyüğü ve sonuncusu, evvel ve ahirin efendisi, Hazreti Muhammed Mustafa'nın (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) rahmet nurlarının intikalinden sonra, Hulefâ-yi Râşidîn Efendilerimiz, vasıta yoluyla İlâhî hilâfet makamında bulunmuşlardır.

السُّلْطَانُ ظِلُّ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ

“Sultan, Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir.” hadisiyle de, sultanın Allah'a ait bir hilâfet sıfatıyla donatıldığı teyit edilmiştir.

Soru:

Hz. Ömer (radıyallâhu anh)'ın şehadeti sırasında, kendilerinden sonra gelecek halifenin tayinini gördüğü bir mazeret sebebiyle tercih etmemeleri, şûrâya havale etmeleri, bu hilâfetin cumhuriyete benzer bir sistemle mi kurulduğunu gösterir?

Cevap:

Hz. Ömer (radıyallâhu anh), kendisinden sonra halife tayininde şahsî tercih kullanmamış, her bir şahsiyette gördüğü özel gerekçeler sebebiyle, birini doğrudan tayin etmekten çekinmiştir.

Bu da onun yüksek edep ve takvâ mertebesine işaret eder. Bu sebeple, göstermiş olduğu şahsiyetlerden birini seçme işini, ashâb-ı kirâmın reyine bırakmıştır. Her birinin, Hz. Ömer'in kendisinde gördüğü mânevî üstünlükle diğerlerinden ayırt edilmiş olması sebebiyle, bunlar arasından birinin tercih edilmesi, doğrudan ilâhî hilâfete aracılıkla seçilmiş olması sayılmıştır.

Eğer Ashâb-ı Kirâm, Hazreti Ömer'in tayin ettiği kimseler dışından birini seçmiş olsalardı, bu durum cumhuriyete benzeyebilirdi. Fakat Hazreti Ömer'in belirlediği (Aşere-i Mübeşşere) şahıslar arasından birini seçtiklerinden dolayı, yine vasıtalı bir İlâhî hilâfet gerçekleşmiştir. Bu bakımdan cumhuriyete kesinlikle benzemez.

Aleyhi ekmelü't-tahiyyât Efendimiz'e duyulan muhabbetin alâmetlerinden biri de, estaizü billâh:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا

“Rasûl size ne verdiyse onu alın; sizi neden men ettiyse ondan sakının”

Haşr-7. âyet-i celîlesiyle sabit olduğu üzere, Muhammedî emirleri kabul edip yerine getirmek ve Muhammedî yasaklardan kaçınmak, yani farz, vacip, sünnet, müstehap, mendup gibi şer'î hükümleri bilip ona göre amel etmek; haram, büyük günahlar, küçük günahlar ve mekruhlardan uzak durmak; kötü ahlâktan sakınıp, Muhammedî güzel ahlâk ile vasıflanmak muhabbet-i Nebeviyye'nin alâmetlerindendir.

Surette (dış), sırette (iç), ibadette, âdetlerde, muamelede ve ahlâkta, zahir (görünür) ve batında (görünmeyen) eser-i celîl-i Ahmediyye'nin büyük izine tâbi ve onun yolunda olmak, en büyük saadet alâmetidir.

Soru:

Kelime-i şehâdetde açıkça “ve enne Muhammeden Rasûlullah” denilmesindeki hikmet nedir?

Cevap:

Bu ifade, kelime-i şehâdetin şeklini sabitlemek içindir. Biline ki, “Muhammed Rasûlullah” rüknü, ilk rükn olan “Lâ ilâhe illallâh” gibi peygamberler için zorunlu, caiz ve imkânsız olan sıfatları kapsar.

Buna göre peygamberler için zorunlu olan sıfatlar şunlardır:

- Kendi peygamberliklerini kendilerinin tasdik etmeleri,
- İlâhî vahyi doğru olarak haber vermeleri,
- İlâhî emanete güvenilir olmalarıdır. Bu sıfatlar, nübüvvet için vaciptir.

Caiz olan sıfatlar ise, insanlık hallerine ait olan sıfatlardır.

Nitekim şu âyetle:

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ

“De ki: Ben de sizin gibi bir insanım” beşeriyet yönünden ortak oldukları belirtilmiş; fakat şu âyetle:

يُوحَىٰ إِلَيَّ

“Bana vahyolunur” nübüvvet ve risâletle insanlardan ayrıldıkları, Cenâb-ı Hak tarafından beyan buyurulmuştur.

Peygamberler için büyük ve küçük günahları kasten işlemek imkânsızdır. Evlâ olanı terk etmek türünden olan zelle, küçük sürçmeler vahiy ile düzeltilmiş ve bağışlanmıştır. İlâhî vahyi gizlemek de imkânsızdır.

Yine, ilâhî taraftan verdikleri haberlerin—ister gaybî olanlardan Arş, Kürsî, Levh, Kalem, Cennet, Cehennem, diriliş, toplanma, mizan, sırat, kabir azabı, hûriler, genç hizmetçiler, Allah’ın görülmesi gibi Sübhâneke’nin hak olması, her biri hüküm olarak imanın şubelerin cümlesi gibi, hepsi gerçekte uyumludur. Yalan haber vermeleri imkânsızdır.

Aynı şekilde önceki peygamberler (aleyhimû’s-salavâtü’l-vâkiye) hakkında gelen haberlerde ve kendi kavimlerine tebliğ ettikleri şer’î hükümlerde hata ihtimali de imkânsızdır.

Kelime-i tevhîd-i şerîf Kur’an’da bulunduğundan ötürü bazıları bu yönden imanın mahluk olmadığına inanmıştır. Kelime-i tevhîd hakkında yazılmış özel risalelerde bu konu yer almıştır.

Burada İslam’ın ilk rüknü (Kelime-i Tevhid) tamamlanmıştır.

Bâb-1 Sâni, İkinci Rûknün Beyânındadır

İslam'ın ikinci rûknü hakkında:

وَإِقَامِ الصَّلَاةِ

“**Ve ikâmî's-salâti**” buyrulmuş ve tüm mümin erkek ve kadınlara namazı edâ etmek farz-ı ayn olduğu bildirilmiştir. Kur'an'da:

أَقِمُوا الصَّلَاةَ Emrine bağlı olarak **وَإِقَامِ الصَّلَاةِ** buyrulmuştur.

Burada “ikâm” kelimesinin اقام العود “**ikâme'l-avd**”dan (ağacı doğrultmak) alınmış olması sebebiyle, namazı edâ ederken âdâbından hiçbir şeyi eksik bırakmamak gerektiği anlaşılır. Eğer قامت الحرب “**kâmetü'l-harb**” (savaşa kalkmak) kökünden alınmışsa, namazı tüm benlik ve meşguliyetle yerine getirmek anlamı çıkar. Eğer قامت السوق “**kâmetü's-sûk**” (çarşıya kalkmak) kökünden alınmışsa, Allah'tan gayri her şeyden yüz çevirip Hakk'a yönelmek ve tüm şartlarıyla namaza rağbet göstermek anlamı anlaşılır. قام بالامر “**Kâme bi'l-emr**” kökünden alınmışsa, namazı edâ etmekte huzur sağlamak, gevşeklik ve eksikliği ortadan kaldırmak için gayret ve çaba göstermek anlamı anlaşılır.

Bu anlamlar, tefsirlerin çoğunda ve büyük tefsirlerde yer almıştır.

Bilinsin ki, bütün ibadetlerin temeli ve en faziletlisi imandır. Ondan sonra en faziletli ibadet namazdır. Namazın farzı, tüm farzların en faziletlisi; nafillesi ise nafilelerin en faziletlisidir. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'de imanla birlikte anılmıştır.

Fakat **Allâme Bâhûrî**, kalple yapılan içsel bedenî ibadetlerin, dış bedenle yapılan ibadetlerden daha faziletli olduğunu:

“**Bir saatlik tefekkür, bir gece ibadetinden hayırlıdır**” hadîs-i şerîfiyle delillendirerek, tefekkür, sabır, rıza, kanaat, tevekkül, cömertlik ve sehâ gibi içsel kalbî amellerin, dışsal ibadetlerden daha faziletli olduğunu söylemiştir. Zira dışsal ameller, bu gibi içsel kemâlâtın kazanılmasına vesiledir.

Selef ve halef sahabeleri ile tâbiîn ve müçtehitlerinin ittifakıyla beş vakit namaz farzdır. Bu, âyet ve hadisle sabittir. Bakara 238. âyet-i kerîmede şöyle buyrulmuştur:

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَاةِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى

“**Namazlara ve orta namaza dikkat edin.**”

Buradaki “vustâ” yani orta, toplamda en az dört namazın tahakkuku ile orta olan beşinciye ifade eder ki, bu da namazların beş vakit olduğuna delildir. Hadis-i şerifte:

فُرِضَ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ وَمُسْلِمَةٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَمْسُ صَلَوَاتٍ

Her Müslüman erkek ve kadına, her gün ve gece beş vakit namaz farzdır. Namaz beden en eda edilmesi gereken bir farzdır ve başkasının yerine kılmasıyla düşmez.

Namazların en faziletlisi Cuma namazıdır. Ondan sonra Cuma günün ikindi namazı gelir. Sonra diğer günlerin ikindi namazları. Sonra Cuma günün sabahı namazı. Sonra diğer günlerin sabah namazları. Sonra yatsı namazı. Sonra öğle namazı. Sonra akşam namazıdır.

İmam Buhârî, mi’râc hadisinde, elli vakitten beş vakte, Mûsâ aleyhisselâmın aracılığıyla hafifletildiğini ve bu beş vakit namazı kılanlara, **elli vakit namaz kılmış gibi sevap verileceğini beyan etmiştir.**

Hicret-i Nebviyye’den bir yıl önce gerçekleşen Leyle-i Mi’râc’ta beş vakit namaz farz kılınca, daha **önce farz kılınmış olan teheccüd namazının farziyeti kaldırılmıştır.** (Beş vakit namaz farz olmadan gündüz ve gece 2’şer namaz kılınmaktaydı)

Bütün âlimler ve fıkıhçılar arasında ittifakla, namazın her mükellefe farz olduğunu inkâr eden kimse oy birliğiyle kâfirdir.

İnkâr etmeyip terk eden kişiye gelince:

- **İmam-ı A’zam Hazretleri’ne göre**, bu kişi tövbe edinceye veya ölünceye kadar hapsedilir.
- **Reddu’l-Muhtâr’ın tercihinine göre** ise şiddetle dövülür.
- **Şâfiî ve Mâlikî’ye göre**, kılıçla öldürülür.
- Tüm sahabeden rivayet olunan görüşe göre, mürted gibi öldürülür denmiş ve ilâhî haklar her hakkın önüne geçirilmiş, dinî meselelerde en küçük bir hoşgörü veya gevşeklikten sakınılmıştır.

Ancak imamlar arasında, İmam-ı A’zam Hazretleri, ibadet ve günahın fayda ve zararının kişiye ait olduğunu, Cenâb-ı Hakk’ın âlemi yok etmek değil yaşatmak istediğini, büyük rahmetiyle işlemi umut yolu üzere yürütüp dövmekle yetinmiştir.

(Not: Bu kelimalar ciddiyetin büyüklüğünü göstermektedir. Böyle kelimalar kulun cehennemde yanacağına, dünya hayatında ibret alıp yaratıcısına yönelme olduğundan büyük ikaz taşımaktadır. Kulun dünya hayatında er veya geç hidayete ermektedir. Hidayete eren kul, gaflete düştüğünde ancak ikaz ile o halden kurtulmaktadır.)

Namaza Dair Özel Hükümler

Şu da biline ki: **Şer’i hükümler beştir:**

Farz, vacip, sünnet, mekruh ve haram.

Farz iki kısımdır:

Farz-ı ayn ve farz-ı kifâye.

Farkı şudur ki, bazıları işlendiği takdirde diğerlerinden düşerse farz-ı kifâye-dir, düşmezse farz-ı ayn olur.

Farzın delili hem kesin kaynaklı (kat’îyu’s-sübût) hem de kesin anlamlı (kat’îyu’d-delâle) ise farzdır.

Eğer delili kesin kaynaklı ama anlamı zannî (zannîyu’d-delâle) ise veya anlamı kesin fakat kaynağı zannî ise, vaciptir.

Şâfiilere göre farz ile vacip arasında fark yoktur.

Hanefilere göre ise, hem kaynağı hem de anlamı kesin olana farz, bir yönle kesin olana vacip denir.

Farz ve vacibi işlemekle en büyük sevap vaat olunmuştur, terk edilmesi haram olup azabı gerektirir.

Sünnet-i fi’liyye, emredildiği hâlde terkinden menedilmemiş olan, Peygamber Efendimiz’in ve Raşid Halifelerin devam ettikleri **fiil, kavl ve takrirdir (fiil, söz ve onaylardır).**

Eğer devam etmeyip bazen yapmışlarsa **mendup** denir.

Eğer Peygamber Efendimiz bunu ibadet niyetiyle yapmışsa **sünnet-i hüda** denir; cemaatle namaz, ezan, ikamet ve nafil namazlar gibi.

Eğer âdet olarak devam etmişse **sünnet-i zevâid** denir; giyimi, ayakta durması, oturması gibi.

Sünnet-i hüdanın terkinde kötüleme ve mekruhluk vardır, sünnet-i zevâid de yoktur; sadece işlemekle sevap vardır.

Mekruh ile haram, terk edilmesi istenip yapılması yasaklanan şeylerdir.

Eğer sübûtu ve delâleti kat'î (kaynağı ve anlamı kesin olan delille) sabitse haramdır.

Eğer kaynağı kesin, anlamı zannî ya da tersi ise **kerâhet-i tahrîmiyedir.**

Eğer hem kaynak hem anlam zannî ise **kerâhet-i tenzîhiyedir.**

Hanefî mezhebinde “mekruh” mutlak olarak geçtiğinde kerâhet-i tahrîmiyeye yorumlanır.

Namazın beş vakit olmasındaki hikmet, hadis-i şerifte şöyle bildirilmiştir:

(... مَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَلَهُ عَقَبَاتُ خَمْسٍ) Yani: Herkesin geçmesi gereken beş geçit vardır:

1. Ölüm ve sarsıntısı,
2. Kabir ve karanlığı,
3. Mahşer ve yalnızlığı,
4. Sırat ve inceliği,
5. Cehennem ve yakıcılığı.

Bunlardan kurtuluş için beş vakit namaz vesiledir:

- **İki rekat Sabah namazı:** Ölüm hâlindeki ruh ve beden maruz kaldığı şiddetten kurtarır.
- **Dört rekat Öğle namazı:** Kabri dört tarafından güneş gibi aydınlatır, karanlığından kurtarır.
- **Dört rekat İkinci namazı:** Mahşer şiddetinden kurtarır.
- **Üç rekat Akşam namazı:** gece ile gündüzün ayrıldığı vakitte kılınır. Mümin ile kâfirin ayrıldığı sıratın üç katlı kısmından geçmeye vesiledir.
- **Dört rekat Yatsı namazı:** Gafletin arttığı uyku vaktinde kılınmakla gafleti giderir, ahirette cehennem hararetinden kurtarır.

لَا يَجُوزُ هُنَا كُلُّ بَرْدٍ فَاجِرٍ إِلَّا مَنْ أَدَّى الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ

Bu beş geçidi hiçbir iyi veya kötü kişi geçemez, ancak beş vakit namazı kılanlar geçer.

Namazın dışındaki şartlar yedidir:

Necâsetten tahâret (maddi temizlik),
Hadesten tahâret (manevi temizlik),
Setr-ı avret (avret yerinin örtülmesi),
İstikbal-i kible (kibleye yönelme),
vakit, niyet (iftitah tekbiridir.)

Necâsetten Tahâret

Necâsetten temizlik, Tahâvî'nin açıklamasına göre, bedenın tamamıyla birlikte baştan ayağa kadar giydiğı elbise, çorap, mest, başlık ve benzeri şeylerin necâsetten temiz olmasıdır. Secde edilen yerin de necâsetten temiz olması gerekir.

Necâset-i galiza (ağır necâset) dirhem miktarından fazla olursa, onunla namaz kılmak câiz değildir, yıkamak farzdır. Dirhem miktarı kadar ise, yıkamak vacip, namaz kılmak câizdir. Dirhem miktarından az ise, yıkamak sünnettir. (Dirhem miktarı elin avucunun içi kadar)

Necâset-i hafife (hafif necâset) çok fazla olmadığı sürece namaz geçerlidir.

Hanefî mezhebine göre, necâsetin giderilmesi su ile ve sirke, çiçek suyu gibi akıcı sıvılarla mümkündür. Ancak maliyetle giderme olması haliyle mekruh sayılmıştır. Süt, yağ gibi maddelerle necâset yok edilemeyeceğinden, temizlikte câiz değildir.

İmam Muhammed ve İmam Şâfiî'ye göre, su dışındaki sıvılarla necâset temizlenemez.

Bahr'ın açıklamasına göre, mestteki necâset kuru ise ovalamakla, kuru değilse yıkamakla temizlenir.

Kerhî'nin açıklamasına göre, necâsetin yeri belliyse orası yıkanır; belli değilse, zann-ı galip hangi taraftaysa o taraf yıkanır. Zan ile temizlendiğine hükmedilen miktar yıkanır; "bir kere yıkamakla temiz olur" diye karar verilirse, bir kere yıkanır.

Küçük çocukların idrarı necistir, yıkamak esasen **vaciptir. Şâfiî'ye göre** çocuk yemek yemediğı sürece sadece su serpip pamukla temizlenir.

Tavuk ve kaz dışında eti yenen kuşların pislikleri necis değildir. Koyun tersi, **Ebû Hanîfe'ye göre necâset-i hafîfedir. İmam Şâfiî'ye göre**, bunların tamamından taharet zorunludur. **İmam Mâlik'e göre**, eti yenilen hayvanların dışkıları (artıkları) temizdir.

Necis (pis) bir yerde namaz kılınmaz. Necis olan yere üç defa su döküp bez ile silmekle o yer temizlenmiş olur. Necâsetin izi, yani necislik belirtisi akmayacak kadar su dökmek, temizlik için yeterlidir.

Hadesden Tahâret (Abdest)

Hades (hükûmî pislik) hâinden temizlik, abdest almakla olur.

Abdestin farzları dörttür:

1. **Yüzü yıkamak:** Alındaki saçların bitiminden çene altına kadar ve iki kulak yumuşakları arasıdır. (Göz ve burnun içini yıkamak zorluk sebebi olduğundan gerekli değildir)
2. **Elleri yıkamak:** Dirseklerle beraber elleri yıkamaktır.
3. **Başın dörtte birini mesh** etmektir.
4. **Ayakları yıkamak:** ayakları topukları ile yani yanlardaki çıkıntılarıyla beraber yıkamaktır.

Mestler üzerine mesh yapmak fiilen sünnettir. Hasan-ı Basrî, bunu yetmiş sahabeden rivayet etmiştir.

Meshin Şartları – Dörttür:

- Taharetli olarak giymek,
- Ayağı topuklarıyla beraber örtmek,
- Ayakları tamamen sarmak (çok geniş olup boş kalırsa câiz değildir),
- Bir fersah (yaklaşık 5 km) yürünecek sağlamlıkta olmaktır.

Hanefî mezhebine göre mest üzerine mesh süresi, mukim için bir gün bir gece, misafir için üç gün üç gecedir. **Tüm imamların** görüşüne göre mesh süresi, abdesti bozduğu andan itibaren başlar. **Yalnız İmam Mâlik'e göre**, mest çıkarılmadıkça istenildiği kadar mesh edilebilir.

Meshin şekli, elin parmaklarını ayak parmakları üzerine iyice yapıştırıp topuklara kadar düzgün şekilde meshetmektir. Aynı şekilde **el-Bahr'da** da yer alır.

Abdesti bozan şeyler meshi de bozar. Ayrıca mestlerin birini veya ikisini çıkarmak da abdesti bozar.

Abdesti varsa sadece ayaklarını yıkamak yeterlidir. Abdesti yokken mest çıkarırsa, yeniden abdest alınması gerekir.

İmam Şâfiî, abdestte niyet ve sıralamayı farz kabul etmiştir.

Hanefî mezhebinde ise, İslâm'a niyet eden kimse tüm rükünlere niyet etmiş sayıldığından abdestte niyet şart değildir. Ancak teyemmümde niyet şarttır.

İmam Şâfiî'nin beyanına göre topraktaki temizlik gücü, suya göre az olduğu için niyet, zayıf olanı desteklemek içindir.

Abdestin Sünnetleri

1. Niyet: Kalptendir. **Bedâye'ye göre** niyeti dil ile söylemek müstehaptır.
2. Eûzü-Besmele ile başlamak: **Tîrânî rivayetine göre**, "Bismillâhi'l-Azîm ve'l-hamdü lillâhi alâ dîni'l-İslâm" denilir.
3. Önce elleri bileklere kadar yıkamak.
4. Misvak kullanmak: Diş, baş ve mide gibi her derde deva olduğu gibi iyi sona vesile olduğu rivayet edilmiştir.
5. Ağız ve burnu üçer defa yıkamak: Temizlerken oruçlu değilse iyice temizlemeye özen göstermektir.
6. Sakal sık ise hilallemek, seyrek ise diplerini yıkamak farzdır. **Hilye'de** de bu şekilde geçer.
7. El ve ayak parmak aralarını hilallemek: **Sirâc-ı Vehhâc'ta** bu şekilde beyan edilmiştir.
8. Azaları üçer kez yıkamak: **Hulâsa'ya göre** sadece bir kere yıkamayı alışkanlık hâline getiren günahkâr olur.
9. Başın her tarafını ve kulakları mesh etmektir.
10. Abdest organlarını sırayla yıkamak, bir organ kurumadan diğerine geçmektir.

Abdestin âdâbı şunlardır: Asılda aşırı temizlik yapmak, kibleye yönelmek, sağ taraftan başlamak, dirsek ve topukları iki parmak kadar fazladan yıkamak, enseyi mesh etmek, uzuvları ovuşturmak, küçük parmakla kulak deliklerini

ıslatmak, vaktinden önce abdest almak, parmakta yüzük varsa ve darsa hareket ettirmek (oynatmak) – farz değilse de müstehaptır.

Her uzvu yıkarken besmele çekmek, israfı terk etmek, kuru yer bırakmamak ve şu duayı okumaktır:

اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ، وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ، وَاجْعَلْنِي مِنْ عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ،
وَاجْعَلْنِي مِنَ الَّذِينَ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

“Allâh’ım! Beni tevbe edenlerden, temizlenenlerden, salih kullarından, korku ve üzüntü duymayanlardan eyle.”

Abdesti bozan şeyler:

Vücuttan çıkan necis şeyler, bir uzuvdan kanın akması, kendini tutamayacak şekilde uyumak veya cinsel organların birbirine temas etmesidir.

Fakat, el ile tenasül uzvuna dokunmak **Hanefî mezhebine göre abdesti bozmaz**. Çünkü hadiste:

هَلْ هُوَ إِلَّا بِضْعَةٌ مِنْكَ

Yani **“O da senin bedeninden bir parçadır.”** buyurulmuştur. **Şâfiî mezhebine göre** ise şu hadise dayanılarak:

مَنْ مَسَّ ذَكَرَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ

“Kim tenasül uzvuna dokunursa abdest alsın.” Bu hareket abdesti bozar. **Ancak Hanefilere göre** burada geçen **“abdest”** sadece eli yıkamak anlamındadır.

Guslün Farzları

Ağız, burun ve bütün bedeni yıkamaktır. Kulak delikleri, bıyık, sakal ve saç dipleri de yıkanmalıdır.

“Temizlenin” (فاطهروا) emrindeki aşırılık vurgusuna binaen tüm vücudu tamamen yıkamak farzdır.

Kadının saç diplerine su ulaşıyorsa, örgülerini çözmesi gerekmez; bu, **Hidâye adlı** eserde geçmiştir. Sakal diplerini gusülde ıslatmak farzdır. Hadis meâlinde: **“Her tüyün dibinde cünüplük vardır; cildi yıkayarak temizleyin.”** buyrulmuştur.

Şerh-i Vikâye’de belirtildiğine göre, vücut yağlı olsa da suyun vücuttan akması gusülde yeterlidir.

Burundaki kurumuş kirin gusle engel olduğu **Zâhidi’de** yazılıdır. Aynı şekilde tırnak arasındaki kurumuş hamur da gusle engeldir; fakat kir, toprak ve çamur gusle engel değildir.

Guslün Sünnetleri

- Önce elleri üçer defa yıkamak,
- Sonra avret mahallini yıkamak,
- Vücutta varsa necaseti gidermek,
- Cünüplükten temizlenmek için gusle niyet etmek,
- Suyu israf etmemek,
- Kibleye dönmek,
- Kimsenin görmeyeceği yerde yıkanmak.

Gusül sırasında konuşmamak ve gusülden sonra kurulanmak müstehaptır. Bu hükümler **Münye’l-Musallî’de** zikredilmiştir.

Gusül – Dörttür:

1. **Farz olan gusül:** Cünüplük, hayız ve lohusalıktan sonra.
2. **Vacip olan gusül:** Ölünün yıkanması.
3. **Sünnet olan gusül:** Cuma, bayram, arefe ve ihrâm için.
4. **Müstehap olan gusül:** İslâm’a giren kimsenin guslü. Bu hükümler **Fetâvâ-yı Hindîyye’de** zikredilmiştir.

Guslün Sebepleri – İkidir:

1. Meni çıkması: Uykuda veya uyanırken, herhangi bir sebeple şehvetle ve zevk ile meninin çıktığı yerden ayrılmasıdır. Yorgunluk veya idrar sonrası şehvetsiz meni çıkması guslü gerektirmez. Bu hüküm **Nebîh’te** zikredilmiştir. Mahall-i şehvete (tenasül uzvu), sünnet mahalline kadar girmesi, meni gelsin gelmesin guslü gerektirir.

2. Hayız ve (nifas) doğumdan sonra rahimden gelen kan guslü gerektirir.

Hayızın Oluşması Dört Şeye Bağlıdır:

1. **Vakit:** Hayız dokuz yaşından elli beş yaşına kadar olması gerekir. Bu yaş aralığı dışında görülen kan hayız sayılmaz, gusül gerektirmez.
2. **Müddet:** Hayız en az süresi üç gün, en fazla süresi on gündür. Bu süreden fazla akıntı olursa, on günün sonunda gusleder; yeniden gusül gerekmez.
3. **Renk:** Siyah, kırmızı, sarı, bulanık, yeşil, pamuk rengi gibi renklerdir.
4. **Hamile olan:** Hamile kadından gelen kan hayız değil, istihâzedir; bu, namaza engel değildir.

Temizlik süresinin **en azı on beş gündür**; en fazlası, kadının âdetine göre belirlenir. Hayız **on gün olarak** kabul edilir. **Nihâye** adlı kaynakta da bu şekilde yazılmıştır.

Nifâs, doğumdan sonra gelen kandır. Eğer doğumdan sonra kan görülmezse, sahih görüşe göre gusül gerekir. Nifas süresinin en azı, kanın geldiği kadar süredir; en fazlası kırk gündür. **Sirâciye’de** bu şekilde geçer. **Şâfi mezhebinde** en fazla süre altmış gündür.

Cünüp, Hayız ve Nifas Hâlindekilerin Hükümleri

Bu hâllerde olanların, zaruret olmadan mescide girmeleri haramdır.

Bir âyetten az bile olsa Kur’an okumaları câiz değildir. Ancak içinde dua bulunan âyetleri dua niyetiyle okumaları câizdir. Kur’an’a el süremezler. Semavî kitaplara da dokunamazlar. Ancak bir muhafaza ile tutabilirler, gözle bakabilirler. Fakat çocukların abdestsiz olarak mushafa dokunmasında sakınca yoktur. **Zâhiriyye’de** bu şekilde yer alır.

Tercih edilen yol, eskimiş sayfalar ve eksik mushaflar, temiz bir beze sarılıp üzerine ayak basılmayacak şekilde lahit altına gömülmelidir. Yeri kazıp üzerine doğrudan toprak koymak, saygıya aykırı olacağından lahit ile gömmek daha uygundur. **Dav’u’ş-Şems’te** de böyle geçer.

Hayız hâlinde, zarar verme bulunduğundan, eşiyle cinsel yakınlık kurmak haramdır. Bu yasağı inkâr eden hakkında, **Mültekâ’da** kâfir olur denilir. **Hulâsa’da** ise kâfir olmaz denmiştir. **Tenvîr’deki beyana göre**, “tekfir edilmemesi” sahih görüştür. Ancak **Fethu’l-Kadir’de** yazıldığına göre, kadın hayız hâlini haber verdiğinde ve kendi de bunu istese, yine haramdır.

Bahr adlı eserde belirtilmiştir ki, bu hükümler günahkâr kadın (fâcir) hakkında geçerli değildir.

Hadis meâlinde şöyle buyrulmuştur: “**Hayızın başlangıcında cinsel ilişkide bulunarak büyük günah işleyen kimse, tevbe etmekle birlikte bir dinar sadaka vermelidir; hayızın sonunda ise yarım dinar sadaka vermek menduptur.**”

Hayız döneminde kılınamayan namazların kazası gerekmez. Oruçta ise senede bir defa tekrarlanmasında zorluk olmadığından dolayı kazası lazımdır.

Abdest ve Gusülde Kullanılan Sular Hakkında Genel Kaide

Abdest ve gusülde kullanılabilecek sularla ilgili genel kural (kâide-i külliye) şudur: **Bir suyun rengi, tadı ve kokusu (bu üç vasıf – evsâf-ı selâse) değişmedikçe, o su ile abdest almak câizdir.**

Eğer kuyu, deniz, nehir, yağmur gibi sulardan biri bu üç vasıftan biriyle değişmişse ve bu değişiklik suyun kendisinden kaynaklanmışsa – örneğin bir çeşit toprak, za’ferân (safran), temiz ot veya yosun gibi bir şey karışmışsa ve bu karışım suya koyuluk katmamış, suyun inceliği (rikkati) korunmuşsa – bu durumda abdest almak câizdir. Suyun kıvamı değişmişse, abdest câiz değildir.

Eğer bu karışan maddeler yüzünden suyun rengi, kokusu veya tadı değişmişse, o suyla abdest almak zaruret olmadıkça câiz değildir. **Kemâ fi’t-Tuhfe**

Mâ-i Mutlak ve Mâ-i Mukayyed Hükmi

- **Mâ-i mutlak (saf ve mutlak su)** ile abdest almak câizdir.
- **Mâ-i mukayyed (belirli bir şeye karıştırılmış su)**, örneğin gül suyu, çiçek suyu, sirke, ballı su ile abdest almak câiz değildir.

Az ve Çok Su – Necâsetin Düşmesi Durumu

- **Mâ-i kalil (az miktardaki su)** içerisine necâset (pislik) düşerse, suyun vasıfları değişmese bile abdest almak câiz değildir.
- **Mâ-i kesir (çok miktardaki su)** içerisine necâset düşerse, vasıfları değişmedikçe abdest câizdir.

Ancak suyun rengi, kokusu veya tadı değişmişse, o su ile abdest almak yine câiz değildir.

Mâ-i Müsta’mel (Kullanılmış Su) Hükmi

Kullanılmış suyun ruhaniyeti (manevî temizliği) yok olduğundan, onunla temizlik yapmak câiz değildir.

Fakat necâset-i galîzayı (ağır pisliği) gidermeye yeterli olduğu, **el-Muhtâr adlı eserinde** belirtilmiştir.

Kibleye yönelmenin hikmeti şudur: Secde ancak Cenâb-ı Hakk’a edilir; başkasına secde etmek küfürdür. Allah’a edilen secde ve namaz için Kâbe-i Muazzama’nın yönünün tayin edilmesi, ilâhî bir emirdir. Cenâb-ı Hakk’ın tayin ettiği yöne yönelerek, herkesin kendi görüşüyle başka yöne yönelmesi sonucu doğacak ihtilaftan kurtulunmuş, kendi görüşlerinden soyutlanarak peygamberlerin izine uymak sabit olmuş olur.

Mekke’de (mukîm) bulunanlar için, gözün doğrudan Beytullah’a yönelmesi şarttır.

Uzakta olanlar için, yüzün dış yüzeyindeki kısmı Kâbe yönündeki havaya yönelmesi yeterlidir. Bu, **Muhtâr adlı** eserde mezkûrdur.

Kibleye yönelmeye gücü yetmeyen kişi, gücünün yettiği yöne yönelir.

Allâme Bâcûrî’nin beyanına göre, kibleyi gösteren bir pusulası olan kişi, onunla kibleyi belirleyebilir.

Bulunmazsa, güneş ve yıldızlarla yön tayin eder ve kalbinin kanaat ettiği yönü kible edinir.

Doğru yöne isabet etmese bile namaz geçerlidir. Fakat sorulacak bir kimse varken araştırma yapmadan namaz kılsa câiz değildir.

Kible araştıranlar birden fazlaysa, her biri kalbî kanaatine göre hareket eder.

Birinin diğerine taklit ederek kılması câiz değildir.

Niyet, kalbin bir amelidir. Dil ile söylemek müstehaptır.

Niyet, Allah rızası için namaz kılmayı kararlı bir irade ile istemek olup, ihlâsla yapılan iradedir.

Reddû’l-Muhtâr’da, ihlâs, sevap kazanmanın şartıdır; eksikliği durumu ise geçerli sayılmaz.

Riyâ karışmayan namazlar sahihtir, denilmiştir.

Hanefî mezhebine göre, niyeti tekbirden önce yapmak câizdir. Hatta evde niyet edilip camide imama uymak da geçerlidir. Bu, **Bedâi adlı** eserde söylenmiştir.

Niyeti tekbirden sonra yapmak câiz değildir.

Namaz vakti çıkmamışsa, “vakit namazı” diyerek niyet etmek câizdir. Ancak cuma namazında “cuma” demek şarttır; çünkü vakit namazı öğle namazıdır, cuma ise onun yerine geçendir.

Namazın şartlarından biri de vakit olup, vaktin girdiğini kesin olarak bilmek gerekir.

Şüphe ederek kılarsa, vakit girmiş olsa da olmasa da, tekrar (iade) gerekir.

Sabah Namazının Vakti

Sabah namazının vakti, ufukta yayılan beyazlık olan fecr-i sâdıktan güneşin doğuşuna kadardır.

Fecr-i sâdıktan önce göğe doğru yükselen beyazlık fecr-i kâzibtir, geçerli değildir.

Bu durumda namazın vakti girmediği gibi, oruç tutan kişinin yemesine de engel değildir. **Kâfi’de** bu şekilde geçer.

Fecr-i sâdıktan, oruçta esas alınan şey evvelki doğuş mudur yoksa ufukta yayılıp dağılması mı?

Muhtârâtü’l-Fetâvâ’ya göre:

- Oruç için ilk doğuş,
- Namaz için ise ufukta yayılması esas alınır.

Öğle Namazının Vakti

Öğle namazının vakti:

- Güneşin tam tepe noktasını geçmesinden (zevâl vaktinden),
- Her şeyin gölgesi iki katı oluncaya kadardır (zevâl gölgesi hariç olmak şartıyla).

Bu Kâfi ve Nihâye’de mevcuttur.

İmâmeyn (Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed) ve üç imamın görüşüne göre: Her şeyin gölgesi, zevâl vaktindeki gölgeyle beraber iki kat oluncaya kadardır. Bu görüşün genel olarak uygulandığını **Tahâvî ve Ğureru’l-Efkâr** sahibi ifade etmiştir. Bunun açık tercih olduğunu **Durru’l-Muhtâr** belirtmiştir.

İkindi Namazının Vakti

İkindi namazının vakti:

- Her şeyin gölgesi bir kat veya iki kat olduktan,
- Güneşin batışına kadar devam eder.

İkindi namazının “**salât-ı vustâ**” olarak anılması, iki gece namazı ile iki gündüz namazı arasında yer alması sebebiyledir.

Akşam Namazının Vakti

Akşam namazının vakti:

- Güneşin batmasından,
- Kırmızı şafağın (şafak-ı ahmer) kaybolmasına kadar sürer.

Bu tercih edilen görüştür ve **İmâmeyn’in** görüşüdür.

Ebû Hanîfe’ye göre:

Vakit, beyaz aydınlığın (şafak-ı ebyaz) kaybolmasına kadardır. **Kudûri’de** bu şekilde geçer.

Yatsı Namazının Vakti

Yatsı namazının vakti:

- Akşam vaktinin çıkmasından,
- Sabah vaktinin girmesine kadardır.
- Yaz mevsiminde sabah namazını geciktirmek (te’hir),
- Kış mevsiminde sabah namazını erken kılmak (takdim)
- Her mevsimde İkindi (Öğle namazı) namazını geciktirmek müstehaptır.

Arefe ve Müzdelife dışındaki yerlerde, iki namazı bir vakitte kılmak câiz değildir.

Hıyât adlı eserde belirtilmiştir ki: Kazası bulunmayan bir kimse, bir vakit namazı kaçırırsa önce o vaktin kazasını kılar, sonra vaktin farzına başlar.

Namazın farzları namazın dışında ise “şart” adını alır; yukarıda sayılan şartlar gibi. Eğer namazın içinde ise “rükün” olarak adlandırılır.

Rükünlere örnek:

İftitah tekbiri, kıyam, kıraat, rükû, secde, ka'de-i ahire (son oturuş) ve (se-lamla namazdan çıkmak.)

İftitah Tekbiri (Başlangıç Tekbiri)

Ebû Hanife'ye göre, "Allâhü Ekber" dışında bir sözle namaza başlanmaz. "Er-Rahmânü Ekber" derse câiz değildir. Arapça bilmeyen bir kişi, (farsça metin) "Hudây-ı Büzürgeter" (Allah en büyüktür) derse (öğrenene kadar) câizdir.

Tekbirin sahih olması için vaktin girdiğine bilmek gerekir. Bu inanç (i'tikad) olmadan alınan tekbir sahih değildir. Aynı şekilde, setr-i avret (örtünme), elbise ve yerin temizliğinde şüphe eden kişinin namazı da, her şey temiz olsa bile, sahih değildir.

"Allâhü Ekber" lafzını namaz kılan kişinin kendi kulağının işiteceği şekilde söylemesi şarttır.

Sünnet-i fecr dışındaki tüm farz ve nafile namazlarda tekbir ayakta alınmalıdır. Zaruret varsa oturarak da alınabilir. Dilsizin tekbiri (söylemesi) terk etmesinde ki zarureti caiz olması gibidir.

Kılınan namazın ne olduğunu (örneğin sabah, öğle) belirtmek (ta'yin) şarttır.

Kıyâm (Ayakta Durmak)

Kıyâm, ayakta durmaya gücü yeten kişi için namazın bir rüknüdür. Vücut düz olacak şekilde, eller dizlere değmeyecek kadar dik durulmalıdır; eller dizlere değerse kıyâm sayılmaz.

Özürsüz olarak tek ayak üzerinde durmak mekruhtur. Kıyâma güç yetiremeyen, aşırı hastalığı veya acısı olan veya ayakta durduğunda düşman tarafından görülme ihtimali olan kişi, zaruret nedeniyle kıyâmı terk edebilir; oturarak kılması câizdir.

Kıraat (Kur'an Okumak)

Kıraat, en az bir âyet veya üç kısa âyet okumaktır.

Hanefi mezhebine göre, bir harfi başka bir harfin yerine okursa ve bu fark kolayca anlaşılırsa, namaz bozulur (fâsid olur).

Örneğin:

- Zâ'yı Dâd,
- Sâdı Sin,
- Te'yı Tâ yerine okumak gibi.

Eğer kasten yapılırsa, namaz fâsiddir. Bilmeyerek yapılırsa, namaz geçerlidir (sahih olur). Bu, **el-Kulye adlı** eserde de geçer.

Ancak, bilmesi gereken bir imam, ولا الضالين “Veleddâllîn” yerine ولا الطالين “Velâz-zâllîn” okursa, bu namazı bozar (mûcib-i ifsâddır). **Şâfiî mezhebine göre** ise, bu durumda namaz bâtil olur.

Rükû (eğilmek)

Rükû, namazın rükünlerindendir. Ellerini dizlerine dayanarak, parmaklarını açık tutarak, sırtını düz tutup başını ne eğerek ne de yukarı kaldırarak yapılan harekettir. Rükûda ayakları birbirine yaklaştırmak sünnettir.

Rükûda tesbih: Bir görüşe göre vacip, bir görüşe göre farz, bir görüşe göre sünnettir. Sünnetin en kâmil şekli, üçten on bire kadar tesbih etmektir.

Muktedî (cemaatten) olan kişi, rükûda imamdan önce başını kaldırırsa tekrar geri döner.

Bu durumda iki rükû sayılmaz. Geri dönmezse tahrimen mekruh işlemiş olur.

Rükûdan kalkarken:

سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ

“Semi'allâhu limen hamideh” denir.

Kalktıktan sonra:

(رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ) veya (اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ)

münferid (tek kılan) kimse ikisini birden söyler.

Muktedî olan ise yalnızca tahmidi, yani:

رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ

“Rabbenâ leke'l-hamd” der.

Rükûdan sonra dik olarak durmak sünnettir. Şâfiî, Mâlikî ve Ahmed b. Hanbel mezheplerine göre ise farzdır.

Sücûd (Secde)

Secde, namazın rüknüdür. **Alnın bir kısmını yere koymak farzdır, ekserisini koymak vaciptir.**

Secdenin en kâmil şekli, alnı ve burnu birlikte yere koymaktır.

Yüzünü veya çenesini yere koysa secde olmaz. Özürlü bir kişi alnını ve burnunu yere koyamasa ima ile kılar. Bu hüküm **Hızânetü'l-Müftîn'de** mevcuttur.

Yumuşak yere secde edilirse, alın ve burun yere dayanıp karar kılmazsa secde geçerli değildir.

Secdede iki ayağını kaldırmak câiz değildir; birini kaldırmak câizdir **Münye'de** mevcuttur.

Ellerini ve dizlerini kaldırmak ise **Sirâcü'l-Vehhâc'a** göre câizdir.

Secdenin tamamı yedi uzuv üzeredir:

1. Alın,
2. İki el,
3. İki diz,
4. İki ayağın uçları.

Sünnetle sabit olan secdenin tekrarı (iki secde) bazılarına göre, emrin vurgulanması içindir.

Bazılarına göre, bir secde emre uyma, diğeri emre karşı gelen şeytana nispettir. (Melekler emri dinleyerek yaptıkları secde misali gibidir) Yahut rükûsu ibadet, iki secde şehadetin ve tevazu derecesinin tamamlanması içindir, denilmiştir.

Ka'de-i ahîre (son oturuş)

Ka'de-i ahîre hakkında **Hızâne** adlı kaynakta farz olduğu bildirilmiştir. **Ebû Ya'îlâ** da bu görüşü doğrulamıştır.

Bazıları, "Namaz bir düzenlemedir; tazim kıyam ile başlar, rükû ve secde ile biter, ka'de-i ahîre rükûn değildir," demiştir. Fakat görüş ayrılığının sonucu

(semere-i hilâf), ka'de-i ahîrede uyuyakalan kimsenin oturuşunun geçerli sayılmasıdır ki, bu da rükün olduğunu gerektirir.

Farz olan teşehhüd, “**et-Tehiyyâtü**” duasını sonuna kadar okumaktır.

Namazdan Çıkış – Selâm

Namazdan hurûc-ı masnû (düzenli çıkış), yani musallinin (namaz kılan) kendi isteğiyle namaza aykırı bir fiille çıkmasıdır. Sahih olan görüş, bunun farz olmadığı yönündedir. Çünkü her şekilde namazdan çıkış mümkündür. Bu da sonucu bildirmiştir. Ancak bir başkası Şâfiî mezhebi gibi, farz olduğunu kabul eder.

Müslim’de rivayet edilen hadiste:

تَخْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ

Namaza giriş tekbir, çıkış ise selâm iledir. Selâm lafzı ile namazdan çıkmak vaciptir. Bunu terk eden kişi günahkâr (âsî) olur.

Namaz kılan kişinin, kıldığı namazın vaktini ve namazın farz mı sünnet mi olduğunu bilmesi gerekir.

– Bazılarını farz, bazılarını sünnet olduğunu bilip hepsine farz niyetiyle kılsa caizdir.

– Veya hiç bilmeyip, uyduğu imâmın namazına niyet etse, bu da farzda caizdir.

– Namazın farz olduğunu bilip, içindeki farz ve sünnetleri ayırt etmese namaz geçerlidir. Bu durum **el-Bahr adlı eserinde** de geçmektedir.

Namazın Vacipleri

- Fâtiha okumak,
- Bir sûre eklemek (ya da üç kısa âyet okumak),
- Fâtiha’yı sûreye takdim etmek (önce okumak),
- Farz namazların ilk iki rekâtında Fâtiha ve sûreyi birlikte okumak,
- İlk oturuşta teşehhüd miktarı oturmak, ayrıca son oturuşta da oturmak vaciptir.

Bu hükümler **Zühriyye ve Sirâcü’l-Vehhâc** adlı eserlerde geçmektedir.

Ayrıca, cehrî namazlarda açıktan, sırrî namazlarda sessizce okumak vaciptir.

İmam olan kişi, Sabah, Akşam, Yatsı, Bayram, Cuma, Teravih ve Ramazan'daki Vitir namazlarında sesli okur. Yalnız başına kılan kişi (münferid), cehrî namazlarda dilerse sesli, dilerse sessiz okur; lâkin hafifçe sesli okumak daha faziletlidir.

Gece kılınan nafilelerde hem sessizce hem de sesli okumak câizdir.

Namazdaki farzları ve vacipleri yerli yerinde yapmak vaciptir. Rükû ve secdeyi, miktarından fazla uzatmamak gerekir.

Farz veya vacipleri geciktirmek, vacipleri terk etmek sehiv secdesini gerektirir. Sehiv secdesi, iki tarafa veya bir tarafa selam verdikten sonra yapılır; ardından teşehhüd okunup yeniden selam verilir.

Bazı âlimlere göre ise, sehiv secdesi selamdan önce yapılır; **bu, Şâfiî'nin görüşüdür.**

Mâlikî mezhebine göre, sehiv sebebiyle yapılan secde, fazlalık olduğunda selamdan önce, eksiklik olduğunda ise selamdan sonra yapılır.

Peygamber Efendimiz'in (aleyhi efdalü't-tahâyâ) **sehiv etmesinin hikmeti,** ümmetinden sehiv edenlerin namazlarının bâtil olmaması için, bunun bir şer'î hüküm olarak öğretim amacıyla olmasıdır.

Namazın Sünnetleri

- İftitah tekbirinde elleri kulak hizasına kadar kaldırmak,
- Parmakları açık tutmak,
- Tekbir alırken başı eğmemek,
- İmamın tekbiri sesli alması,
- Cemaatin (muktedî) tekbir ve hamdi sessizce söylemesi,
- Sağ eli sol elin üzerine koymak; erkekler göbek altına, kadınlar göğüs altına koyar,
- Rükû tekbirlerini ve tesbihatı üçer kere tekrar etmek,
- Rükûda ellerle dizleri tutup, parmaklarını açmak,
- Secdeye giderken elleri yere koymak (yüz yanına), Oturuşta elleri dizlerin üzerine koymak (diz kapağının üzerine),
- Son oturuşta salavat getirmek.

Ezân ve kamet de sünnettir. Ancak sadece beş vakit namaz vakitlerine mahsustur olup, bayram, vitir, cenaze, güneş ve ay tutulması (küsûf), yağmur duası (istiskâ) namazları için değildir.

Ezân ve Kâmetle İlgili Hükümler

Vakit girmeden önce ezan okunursa, **iadesi vaciptir**. Ezan fasıllarla okunur; kâmet ise hızlı ve aralıksız okunur. Ezanda, şahadet parmaklarını kulak deliklerine koyar; ezan esnasında kimseyle konuşmaz.

Ezan ile kâmet arasını bir oturuşla fasıl eder; yalnız akşam namazında su-kutla fasıl eyler. Ezânı kâmete birleştiren (vasl eden) kimse mekruh işlemiş olur. Ezânı abdestli (tahâret üzere) okumak layıktır. Küçük abdestsizlik (hades-i asgar) hâlinde okunursa, daha sağlam görüşe göre caizdir.

Büyük abdestsizlik (hades-i ekber) ile okunursa, mekruhtur. Abdestsiz olarak kâmet okumak da mekruhtur.

Beş vakit namazın varlığı, nass ile sabittir. Rek'atların sayısı, sünnet ve icma ile sabittir.

- Mukîm (seferde olmayan) kişi için farzlarla beraber vitir dahil toplam: 20 rek'at, vitir hariç 17 rek'at.

- Misafir (seferde olan) için: 11 rek'at.

- Cuma günü: 15 rek'at.

- **Mukîmin namazında:**

- 34 secde, 94 tekbir, 153 tesbih, 9 teşehhüd, 10 selam.

- **Cuma gününde:**

- 30 secde, 83 tekbir, 135 tesbih, 8 teşehhüd, 10 selam.

- **Misâfirin namazında:**

- 22 secde, 61 tekbir, 99 tesbih, 6 teşehhüd, 10 selam.

Namazın Mekruhları

- Elbise, sakal ve vücut ile oynamak,
- Sağa, yukarıya, sola bakmak,

- Elbiseyi başa veya omuzlara alıp sarkıtmak, kolları giymemek,
- Başı açık kılmak (eğer örtünemiyorsa ve tevazu içinse caizdir),
- Kirli elbise ile kılmak,
- Yanında veya elbisesinde resim bulunması; eğer başı yoksa caizdir, çok küçükse zararsızdır; ruhsuz şeylerin resimleri mekruh değildir.
- Sağa sola meyletmek.

Nafile namazda:

- Azap ayeti okununca Allah'a sığınmak,
- Rahmet ayeti okununca rahmet istemek caizdir.

Secdede ve gayrısında el ve ayak parmaklarını kible yönünden çevirmek mekruhtur.

Tasvir bulunan yerde namaz kılmak mekruhtur. Seccade veya kilim üzerindeki resim, secde yerine denk gelmiyorsa namaz kılmak câizdir; resmin baş kısmı silinmişse de câizdir.

Kâbe'nin üstünde namaz kılmak, tazime aykırı olduğundan mekruhtur. Cami içinde kendine özel yer tahsis etmek mekruhtur. Perdesiz bir şekilde insan yüzüne karşı namaz kılmak mekruhtur. Önünde konuşan biri varsa ve konuşması kıraatinde yanlış yapma ihtimali doğuruyorsa mekruhtur. Aynı şekilde, uyuyan bir kimseye karşı namaz kılmak da mekruhtur. **(Kemâ fi Kâzihân)**

Ağzında bir şey olduğu hâlde namaz kılmak, rükûyu, cemaate yetişmesi için bilinmeyen bir kimseye uzatmak mekruhtur Meçhul bir kimse için tesbihi uzatmak da mekruhdur.

Eliyle sineği kovmak, çok olmadığı sürece mekruhtur.

Gasbedilen yerde namaz, kılmak câiz ise de, zulüm sebebiyle sorumlu tutulur.

- Kerâhet-i tahrîmiye ile kılınan namazların **iadesi vâciptir.**
- Kerâhet-i tenzîhiye ile kılınan namazların **iadesi müstehaptır.**

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ

“Amellerinizi boşa çıkarmayın” Muhammed-33. âyet-i kerîmesiyle, namazı bozmak câiz değildir.

- Yüksek bir yerden düşmek,
- Ateşte yanmak,
- Suda boğulmak,
- Kör bir kimsenin kuyuya düşmesini engellemek,
- Yahut zimmi birini kurtarıp İslâm’ın sürekliliğini temin etmek gibi durumlarda namazı bozmak câizdir.

Namazı Bozan Haller

Konuşmak, “âh”, “of” demek, inlemek, musibet veya ağrı sebebiyle ağlamak, yemek, içmek, namaz dışında bir işle meşgul olmak, selâm vermek, selâmı almak (cevap niyetiyle) “elhamdülillah”, “subhânallah”, “lâ havle” gibi dualar okumak, “rahmetullah” demek namazı bozar.

Kur’ân’da bulunmayan bir kelimeyi okumak namazı bozar (ifsâd eder).

Kur’ân’da bulunan bir kelimenin anlamı farklı ise, mesela (إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ) yerine (غَافِلِينَ) demek gibi, bunu bilerek yaparsa küfürdür, yanlışlıkla yaparsa namaz fâsiddir.

Eğer okunan kelime Kur’ân’da varsa ve anlamı değişmiyorsa, icmâ ile namaz bozulmaz.

Kur’ân’da olmasa bile, anlam bozulmuyorsa, yine fâsid sayılmaz. Bir harfin telaffuzu açıkça belirtilmiŝse (izhâr-ı nazîf) namaz fâsid olmaz.

Kelimeye fazladan bir şey eklenmiŝse, mesela (الحمد لله) lafzı gibi, bu fazlalık nedeniyle namaz fâsiddir.

Bir kelime tekrar edilirse, anlam deęiŝmedięi sürece namaz bozulmaz. Bir kelime başka bir kelimenin önüne getirilirse ve anlam değişmezse fâsid olmaz; ama anlam değişirse, namaz bozulur.

Örneğin: (إِنَّ الْأُبْرَارَ لَفِي حَجِيمٍ) yerine bir harfi öne alarak anlam deęiŝtirirse, bu durumda nâamaz bozulur.

Mesela “âsîf” yerine “âfis” demek gibi.

Bir âyeti başka bir âyetin yerinde okursa, durak yaptıktan sonra (vakf nâmıyla) yeniden başlarsa namaz bozulmaz. Ama bağlantılı (vasıl) şekilde okur ve anlam değişirse namaz bozulur; anlam değişmezse fâsid olmaz.

Nafile Namazlar – Müekked ve Gayr-ı Müekked

Nafile (nevâfil) namazlar, ikiye ayrılır:

1. Sünnet-i Müekkede,
2. Sünnet-i Gayr-ı Müekkede.

Sünnet-i Müekkede Olanlar

- Öğleden önce 4 rekât
- Öğleden sonra 2 rekât
- Cumadan önce 4 rekât
- Cumadan sonra 4 rekât
- Sabah namazından önce 2 rekât
- Akşamdan sonra 2 rekât
- Yatsıdan sonra 2 rekât

Bunların dışındakiler, sünnet-i gayr-ı müekkededir.

İkindiden önce kılınan 4 rekât hakkında:

حَرَّمَ اللَّهُ جَسَدَهُ عَلَى النَّارِ

“Allah o kimsenin bedenini ateşe haram kılar” yani cehennem ona haram olur diye müjde verilmiştir.

Sünnet-i müekkedeyi özürsüz sürekli terk eden, bu davranışıyla dini hafife aldığı için ayıplanmaya ve kınanmaya layıktır. (**Kemâ fi't-Tahrîr**)

Faziletli Nafileler

- Akşamdan sonra 6 rekât kılmak müstehaptır; bu kimse ebrâr (iyi kullar) defterine yazılır, 12 yıllık ibadet sevabı kazanır. **İmâm Şa'rânî** eserinde beyan eder.
- Akşamdan sonra 24 rekât kılan için, Cennette bir köşk bina edilir.

- Yatsıdan önce 4 rekât, sonra 4 rekât kılan hakkında: Kadir gecesini ihya etmiş gibi sevap kazanır, hadîsle sabittir.

Öğleden önce dört rek’at, sonra dört rek’at kılanlar hakkında: “**Cesedi ateşe haramdır**” şeklinde hadis rivayet edilmiştir. **Allâme Tahtâvî**, “**Asla ateşe girmez**” demiştir. **Dürrü’l-Muhtâr**’da ise, bunun saadetle ölüm üzerine hatim olunacağına işaret olduğu beyan edilmiştir.

Salât-ı Vitir Hakkında

Hadîs-i şerîfte:

إِنَّ اللَّهَ وَثَرٌ يُحِبُّ الْوَثْرَ، فَمَنْ لَمْ يُوتِرْ فَلَيْسَ مِنَّا

“Allah tektir, vitri sever; kim vitir kılmazsa bizden değildir.” manasında vârid olmuştur.

Ebû Dâvûd ve Hâkim rivayetiyle gelen sahih hadiste: “**Vitir haktır. Kim vitir kılmazsa benden değildir.**”

İmam Müslim rivayetinde:

أَوْتِرُوا قَبْلَ أَنْ تُصْبِحُوا

“Sabah olmadan önce vitir kılınız.” buyrulmuştur.

İmam-ı A’zam’dan vitir hakkında üç görüş rivayet edilmiştir:

- Biri farz,
- Biri vacip,
- Biri sünnet.

Hanefî âlimleri, bu üç rivayeti şöyle birleştirmiştir: “Vitir amelde farz, inançta vacip, delil bakımından sünnettir.” Buna göre vitri terk eden günahkâr olur, tertibi ve kazası vaciptir.

Ancak vitir amelde farz değildir; çünkü farzı inkâr eden kişi kâfir olur, hal-buki vitir bir hadisle sabittir, âyetle değil.

Hanefî imamları, vitri akşam namazı gibi, üç rek’at ve tek selâm ile kılmak görüşündedir.

Şafî mezhebinde ise, En azı: bir rek’at, Ortası: üç rek’at, En fazlası: on bir rek’at olarak geçer. Deliller ilgili eserlerde mufasssal olarak mevcuttur.

Hanefî mezhebine göre, nâfile namaz kılan için kıyamı uzatmak, rükû ve secdeyi çoğaltmaktan daha faziletlidir. Çünkü kıyamda farz olan kıraat (Kur'an okuma) vardır.

Müslim rivayetinde: أَفْضَلُ الصَّلَاةِ طُولُ الْقُنُوتِ

“**Namazların en faziletlisi uzun kıyamlı olanıdır**” hadîsi vârid olmuştur.

Ahmed rivayetinde ise: طُولُ الْقِيَامِ (Uzun kıyam) ifadesi geçmektedir.

Nâfile Namazların Çeşitleri

Nâfilelerin çeşitleri şunlardır:

- Teheccüd,
- Duha,
- Tesbih namazı,
- Tahiyetü'l-mescid,
- Tahiyetü'l-vudû,
- İstihare namazı,
- Haftalık nâfileler,
- Kûsûf (güneş tutulması),
- Husûf (ay tutulması),
- İstiska (yağmur duası namazı) namazları,
- Mübarek gecelerde kılınan namazlar

Peygamber Efendimiz (aleyhi's-salâtü ve's-selâm) **teheccüd namazına** devam ederlerdi. **Hastalık hâlinde dahi oturarak kılarlardı.** Onun müstehap olduğunu yüce bir tarzda teşvik eder, beş vakit namazdan sonra en faziletli namaz olduğunu bildirirlerdi.

Hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur:

مَنْ ادَّعَى مَحَبَّتِي وَنَامَ عَنِّي فَلَيْسَ بِصَادِقٍ، وَهَلْ يَنَامُ الْخَلِيلُ عَنْ خَلِيلِهِ

İlâhî muhabbet iddiasında bulunan kimse, gece vakti ibadet huzurundan yüz çevirip uyursa, davasında doğru değildir. Zira kişi, gece sevdiğinden yüz çevirmez, anlamındadır.

Beş vakit namaz farz kılınmadan önce, müminler için farz olan tek namaz teheccüd idi. Hatta Miraç Gecesi'nde Peygamber Efendimiz'in diğer peygamberlerin ruhlarına imam olup kıldırıldığı namaz da **teheccüd namazı idi.** Sonra, müminler hakkında bu farziyet beş vakit namazın farz olmasıyla neshedilmiştir.

Ancak bazı âlimler, Peygamber Efendimiz için bu namazın farz olduğu görüşündedir. Bu görüş, İsrâ-70. âyete dayanmaktadır:

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ

“Gecenin bir kısmında da (Kur'an okuyarak) teheccüd namazı kıl. Bu senin için nafil (fazladan bir ibadet) olsun.

Burada geçen “nâfileten lek” emrinin farz anlamında bir emir olduğu görüşüne dayanmışlardır.

Bazı âlimler ise, “nâfile olan farz olmaz” diyerek, Peygamber Efendimiz'e de farz olmadığı görüşündedir. Ancak, “nâfileten lek” ifadesini “beş vakit namaza ek olarak” diye tefsir edenler, farz olduğuna hükmetmişlerdir.

Önceki nesil (selef) teheccüd namazına büyük önem vermiştir. Hatta **İmam-ı A'zam** radiyallâhu anh hazretlerinin geceleri sabaha kadar ibadetle meşgul oldukları, bu yüzden hiç yatak kullanmadıkları rivayet edilmiştir.

Manevî makam sahibi olmak, kuru iddia ile değil; çeşitli mücadele türleriyle, tam kulluk, farzlara, sünnetlere bağlılık, takvâ derecelerine ulaşmak, oruç ve gece namazı gibi ibadetlerle mümkündür.

Manevî rütbenin ölçü ve standardı budur.

İbadet âlemi dünya, keramet âlemi ise âhîret olup, şariat yoluna uygun doğruluk, pek çok kerametten daha hayırlıdır.

إِلَى أَقْوَمِ الطَّرِيقِ وَهُوَ نِعَمَ الْمَوْلَى وَنِعَمَ الرَّفِيقِ

“En doğru yola iletir. O ne güzel Mevlâ'dır, ne güzel dosttur.”

Duhâ namazı

Duhâ namazı hakkında pek çok hadis rivayet edilmiştir. **Allâme Bâcûrî, Şemâil-i Muhammediyye haşiyesinde,** Kâfirûn ve İhlâs sûrelerinin okunmasının müstehap olduğunu bildirir. **Allâme Remlî** de bu görüşü tasvip etmiştir.

Veş-Şems ve Ve'd-Duhâ sûrelerinin okunması hakkında da hadis rivayet edilmiştir. Ancak Kâfirûn sûresi Kur'an'ın dörtte biri, İhlâs sûresi üçte biri değerinde olduğu için bu kıraat tercihinin dayanak yapılmıştır.

Fakat Dav’ adlı eserin sahibi,

- Sûre-i Duhâ ile Şems’in Efendimiz’e özel olarak bağlanmasını,
- Bu sûrelerin vakitle olan ilişkisini,
- ve Peygamberimiz’in emrine uymanın önceliğini göz önüne alarak

Remlî’yi reddetmiştir.

Fakîr der ki: Sûre-i Duhâ ile Şems’i bilen için bu sûreleri okumak daha faziletlidir; fakat bilmeyen için **Remlî’nin** görüşü gereği Kâfirûn ve İhlâs sûresini okumak daha evlâdır. Bu şekilde iki görüşü birleştirerek ifade eder. Allâhu âlem (Allah en doğrusunu bilir)

Büyük sahâbîlerden on dokuz kişi, Peygamber Efendimiz’in (aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm) duhâ namazını bir selamla dört rekât kıldıklarını nakletmiştir. Bu, **İmam Müslim’in Ebû Zer ve Eyyûb el-Ensârî’den** rivayet ettiği hadis, Ayrıca **Ebû Hüreyre’den** gelen hadis meâli:

مَنْ حَافَظَ عَلَى شَفْعَةِ الصُّحَى غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ رِبْدِ الْبَحْرِ

“Kim duhâ namazının iki rekâtını sürekli kılsa, deniz köpüğü kadar günahı olsa bile affolunur.” rivayetlerle sabittir.

Kılınmamasıyla ilgili hadisler, farz olmaması için devam etmedikleri sebebine dayanır.

Enes’ten rivayet olunan hadisin anlamında; Aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm Efendimiz, duhâ namazına öyle devam ederdi ki, hiç terk etmez zannederdik. Bazen de öyle terk ederdi ki, hiç kılmıyor sanırdık, diye nakledilen bu durum söyleneni destekler.

Tahiyyetü’l-Mescid

Mü’minin tahiyyesi **selâmdır**,

Harem-i Şerîf’in tahiyyesi **ihrâma girmektir**,

Mescid-i Harâm’ın tahiyyesi **tavaftır**,

Diğer mescidlerin tahiyyesi, **iki veya dört rekât namaz kılmaktır**.

“Tahiyyetü’l-mescid” demek, **“Tahiyyetü’r-Rabbu’l-mescid”** (mescidin rabbine selam vermek) demektir. Zira maksat, ev değil evin sahibidir; **kemâ fi’l-Bahr**. (Bahr adlı eserde geçer)

Sünnet olmasında icmâ vardır. Fakat **Hanefî mezhebinde**, mekruh vakitlerde kılınmaz.

İbn-i Hayyât'ın Sahih'inde Ebû Zer'e hitaben: "Yâ Ebâ Zer, mescidin tahiyye hakkıdır. Mescid için tahiyye iki rekât namazdır; kalk, edâ et," anlamında gelen hadisle sabittir.

İbn-i Hacer'in beyanına göre: Fukahâya göre tahiyyetü'l-mescidle emrolunanlar, farz veya duhâ gibi nafilâ namaz kılmak için mescide girenlerse, bu tahiyye onlardan düşer.

Dürri'l-Muhtâr'da: Mekruh vakitte mescide giren kişi, "**Sübhânallâh, ve'l-hamdü lillâh, ve lâ ilâhe illallâh, ve Allâhu ekber**" derse, bu zikirler tahiyyetü'l-mescid yerine geçer.

Mescide birden çok kez giren kişi, bir kere tahiyyetü'l-mescid kılmasıyla yükümlülüğünden kurtulur.

Şâfiî mezhebinde ise, her girişte yeniden kılmak gerekir.

Diğer bir hadiste: "**Mescidlerin hakkını veriniz; o da iki rekât tahiyyetü'l-mesciddir.**" buyrulmuştur. **İbn-i Mes'ûd** (radiyallâhu anh), mescide girip tahiyyetü'l-mescid kılmadan geçenlerin, kıyamet alametlerinden olduğuna dikkat çekmiştir.

Sünnet-i Vudû (Abdest Namazı)

Dürri'l-Muhtâr'da abdest aldıktan sonra iki rekât namaz kılmak menduptur.

Şürünbülâlî, bu namazı "başı kurumadan önce" kılmakla sınırlandırır.

İbn-i Âbidîn, bu namazın delilinin, **Müslim'de** geçen şu hadis olduğunu belirtmiştir: "**Her kim abdest alır, ardından iki rekât namaz kılsa ve huzurla kılsa, ona cennet vacip olur.**"

Hadis-i kudsîde şu şekilde rivayet edilmiştir: "**Her kim abdestini bozar da abdest almazsa bana cefâ etmiş olur. Abdest alıp da namaz kılmazsa bana cefâ etmiş olur. Namaz kılıp dua etmezse bana cefâ etmiş olur. Dua edip de kabul etmeyeceğim dersem, ben kuluma cefâ etmiş olurum. Cefâ edici olan ise ben Allah değilim.**" anlamında müjde verici rivayet nakledilmiştir.

Ancak **Lubâb Menâsik Şerhi'nde**, vudû namazının ihram rekâtı gibi müstakil bir namaz olmadığı belirtilmiştir, başka bir farz veya nafilâ namaz

kılınması hâlinde bunun tahiyyetü'l-vudû yerine geçeceği **Dav'u's-Şems'te** ifade edilmiştir.

Hâcet Namazı

Mültekat, Hâvî, Tecnis ve fetva kitaplarında geçen hâcet namazı on iki rekâttır. **Tecnis'teki** açıklamaya göre, hadis-i merfû' ile bildirilen şekliyle yatsıdan sonra dört rekât olarak da rivayet edilmiştir.

Kılınışı:

– Birinci rekâtta bir Fâtiha, üç Âyetü'l-Kürsî,

– Kalan üç rekâtın her birinde birer Fâtiha, birer İhlâs ve birer Muavvizeteyn (Felak ve Nâs) okunur.

Meşâyih-i kirâm, bu namaz ile hacetlerin elde edildiğini **Hazânetü'l-Fetâvâ'da** zikredilmiştir.

Tesbîh Namazı

Ârif billâh Şeyh Abdülaziz ed-Dirîni şöyle demiştir: “Ümmet-i Muhammed'in salihlerinin devam ettiği namazlardan biri de tesbîh namazıdır.”

Ravzu'l-Efkâr'da bu namazı zevalden sonra ve öğle namazından önce kılmanın uygun görüldüğü yazılmıştır.

Keyfiyeti, **İkrime'nin, Hazret-i Abbas** (radiyallâhu anh)'tan rivayetinde, Aleyhi's-salâtü ve's-selâm Efendimiz, amcası **Hazret-i Abbas'a** şöyle buyurur:

“Ey amcacığım, sana on türlü günahına—önceki, sonraki, eski, yeni, küçük, büyük, kasıtlı ve hatayla olan—keffâret olacak ve seni azaptan kurtaracak on hasleti öğretelim mi? Bunları uygularsan, günahlardan kurtulursun.”

Bu hadîs-i şerifin anlamıyla, tesbîh namazı şu şekilde tarif edilmiştir:

1. İftitah tekbirinden sonra Sübhâneke okunur.

2. Ardından Fâtiha ve bir sûre okunur. (Hanefî'ye göre efdal olan usûl aşağıda değinilecektir)

3. Sonra şu tesbîh on beş kere okunur:

(سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ)

4. Rükûya varılır, on kere okunur.
5. Rükûdan doğrulunca (kavme), on kere okunur.
6. Secdeye varılır, on kere okunur.
7. Secdeden oturunca, on kere okunur.
8. İkinci secdeye varılır, on kere okunur.
9. İkinci secdeden sonra kıyâma kalkmadan önce on kere daha okunur.

Bu tertibe göre dört rekât kılınan namaza “tesbih namazı” denir.

Günde, haftada, ayda, senede veya ömürde bir kere kılmak sünnettir.

Bu, Misbâh adlı eserde zikredilmiştir.

Diğer **Tirmizî’nin** rivayetinde:

- İlk tesbih, Sübhâneke ile Fâtiha arasında,
- İkinci tesbih, kıraatten sonra ve rükûdan önce,
- Sonrakiler sırasıyla rükûda, kıyamda, secdede, oturuşta,
- İkinci secdede çekilir.

Bu tertibe göre, ikinci secdeden sonra oturup kıyâmdan önce tesbih çekmeye gerek kalmaz.

Zaten Hanefî mezhebinde bu oturuş (celse-i istirahat) mekruh sayıldığından, İbnü’l-Mübârek de bu şekilde nakletmiştir.

İbn-i Abbâs, bu namazda Tekâsür, Asr, Kâfirûn ve İhlâs sûrelerinin okunacağını söylemiştir.

Bazıları, “Tesbihi içeren sûreleri tercih etmek tesbih namazına daha uygundur” demişlerdir.

Tesbihlerin mahallinde yapılması esastır. Zamanında yapılamayan tesbihler, namazın başka bir yerinde uzatmamak için telâfi edilmez.

Sefer Namazı

Hadis-i şerif meâlinde şöyle buyrulmuştur: **“Sefere niyet eden bir kimse, ehlinin ve çocuklarının yanında kıldığı iki rekâtтан daha hayırlı bir şeyi geride bırakmaz.”**

Ka'b rivayetinde, Aleyhi's-salâtü ve's-selâm Efendimiz seferden dönüşlerin- de doğrudan Mescid-i Saâdet'e teşrif buyururlardı. **Reddü'l-Muhtâr**, bu hadise dayanarak sefer namazının evde, kudûm (dönüş) namazının mescidde kılınma- sının daha faziletli olduğuna işaret eder.

Allâme Bâcûrî, şu nâfile namazları zikretmiştir:

- İhram için iki rekât,
- Tavaf için iki rekât,
- Tevbe için iki rekât,
- Yola çıkarken iki rekât,
- Eve girerken iki rekât,
- Mescid-i Saâdet'ten çıkarken iki rekât,
- Hamamdan sonra iki rekât,
- Korkulu bir yerden geçerken iki rekât,
- Allah'a ibadet edilmeyen bir yere rastlarsa iki rekât,
- Harpten önce iki rekât,
- Zıfak gecesinde karı-koca mülaki olmadan önce iki rekât.

Nafile namazlar pek çoktur, sayılmaları mümkün değildir. Her türlü arzu ve her iki dünyanın saadeti için meşru kılınmış hayırlı bir ameldir, diye tembih olunmuştur.

Cuma Namazı

Namazların en faziletlisi cuma namazıdır. Kadın, çocuk, köle, kör, hasta ve misafir olanlara farz değildir; fakat kılarlarsa sevap kazanırlar.

Özürsüz olarak cuma namazını terk edenler hakkında çok sayıda hadiste bü- yük günah olduğu haber verilmiştir. Bunlardan bazıları:

مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ جُمُعٍ تَهَاوُنًا، طَعَبَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ

“Kim üç cuma namazını ihmalkârlık sebebiyle terk ederse, Allah onun kalbini mühürler.” Bir rivayette:

جَعَلَ قَلْبُهُ قَلْبَ مُنَافِقٍ

“Onun kalbi münafığın kalbi gibi olur.” Bir rivayette de:

فَقَدْ نَبَذَ الْإِسْلَامَ

“İslâm'ı terk etmiş gibi olur.”

Bu hadisler, Kütüb-i Sitte’de geçmektedir.

الْجُمُعَةُ حَجُّ الْفُقَرَاءِ

“Cuma, fakirlerin hacıdır.” hadisi rivayet olunmuştur.

Cuma günü, günlerin efendisidir (seyyidü’l-eyyâm). Gecesinde veya gündüzünde ölenlerin ilâhî azaptan emin olacakları ve bir cuma namazı ile diğer cuma arasındaki günahlara kefaret olacağı hadis-i şeriflerle sabittir. Ayrıca, cuma namazının bayram namazlarından daha faziletli olduğu da hadislerle sabittir.

Bundan dolayı bir müminin cum’a namazına önem vermesi îmânının olgunluğuna, ihmal etmesi ise dîninde eksiklik olduğuna işaret eder. El-iyâzü billâh (Allah korusun)

Cum’a ezânından sonra alışveriş ve nafaka temini meşru iken, cum’a namazına ta’zim (saygı) için âyetle haram kılınmıştır. Ezân vaktinde alışveriş yapmak yasaktır. Meşru olan muamele bile böyleyse, boş ve faydasız işlerle uğraşmanın ne derece büyük bir günah olduğu şüphesizdir.

Hutbeyi işitsin ya da işitmesin, **hutbeyi dinlemek farzdır** ve cum’a namazının şartıdır; namazdan önce edâ edilir. Bayram namazlarında hutbe şart olmadığından, hutbe namazdan sonra okunur.

Cum’a Hutbesinin Beş Şartı

1. Allah Teâlâ’ya hamd ve senâ
2. Resûl-i Ekrem’e salât ve selâm
3. Takvâ ile vasiyet (tavsiye)
4. Âyet kıraati (tekritli olarak)
5. Dua

Hutbede müstehap olan, iki rekât namaz yerine geçtiği için iki hutbe arasında oturmaktır.

Cum’a namazına yetişemeyen kişi üzerine, öğle namazı kılmak farzdır.

Cum’a’dan önce: Dört rekât vaktin ilk sünneti

Cum’a’dan sonra: Dört rekât vaktin son sünneti

– Ardından, kazaya kalmış öğle namazı niyetiyle dört rekât

– Sonra da iki rekât son sünnet kılınır.

Bayram Namazları

Hanefî mezhebine göre, bayram namazları cum'a namazı kendisine vâcib olan kimselere vâcibdir. Bayram namazından önce nafile kılınmaz.

Kılınışı:

- “Sübhâneke” duasından sonra,
- Birinci rekâtta, zamm-ı sûreden **önce** eller kaldırılarak **üç tekbir** alınır.
- Rükû ve secdeden sonra, ikinci rekâtta zamm-ı sûreden **sonra** eller kaldırılarak yine **üç tekbir** alınır.
- **Dördüncü tekbirde** rükûya gidilir ve secde, teşehhüd ile namaz tamamlanır.

Bayram hutbesi, bayram namazında şart olmadığından namazdan sonra okunur.

Yedi tekbirin hükmü, yedi kat yer ve gökte görünen ilâhî azameti müşahede ve tazimdir.

Bayramın iki oluşu, Cenâb-ı Hakk'ın cemâl ve celâline işarettir.

Ramazan Bayramı namazı, ikinci güne kadar kılınabilir.

Kurban Bayramı namazı ise üçüncü güne kadar kılınabilir.

Güneş ve Ay Tutulması Namazı (Küsûf ve Husûf)

Küsûf (güneş tutulması) ve husûf (ay tutulması) namazları sünnet-i müekkededir.

Hanefî mezhebine göre bu namaz iki rekâttır. Cemaatle veya yalnız başına (münferid) kılmak câizdir.

İmam kıraati sessiz (hafî) okur. Zevâl vaktine denk gelirse kılınmaz.

Zelzele Namazı

Deprem (zelzele) esnasında namaz kılmak, sünnet sayılmaz.

Sadece Hazret-i Ali (radıyallâhu anh)'ın kıldığı rivayet edilmiştir. Ancak İmam Ahmed ve bazı âlimlere göre zelzele vakti namaz kılınır.

Yağmur Duası Namazı (Salât-ı İstiskâ)

Salât-ı istiskâ (yağmur duası) sünnettir. İmameyn (Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed) göre bu namaz cemaatle kılınır. Diğer imamlara (sâir eimme) göre, önce hutbe okunur, istiğfar ile başlanır.

İmamın elbiseyi ters giymesi, Ebû Yûsuf’a göre câizdir.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَحْمَةِ الْعَالَمِينَ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَأَتْبَاعِهِ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ

Elhamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn, ve's-salâtu ve's-selâmu alâ rahmetin li'l-âlemîn, ve alâ âlihi ve ashâbihi ve etbâ'ihî ilâ yevmi'd-dîn.

“Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun. Âlemlere rahmet olarak gönderilene (Hz. Muhammed’e), onun âline (ailesine), ashabına ve kıyamet gününe kadar onu takip edenlere salât ve selâm olsun.”

Her Gün ve Gecenin Namazı Beyanındadır

Cuma Gününün Namazı

Nâfi’, İbn Ömer’den, o da Hazret-i Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz’den şöyle rivayet etmiştir:

“Her kim cuma günü camide, cuma namazından önce dört rekât kılar ve her rekâtte bir Fâtiha ile birlikte elli defa ‘Kul hüvellâhu ehad’ (İhlâs Sûresi) okursa, ölmenden önce Cennet’teki makamını görür.”

Her kim cuma günü duhâ vaktinde **iki rekât namaz kılar**sa, iki yüz derece verilir, iki yüz günahı affolunur. **Dört rekât kılana** cennetten dört yüz derece verilir. **Sekiz rekât kılana** sekiz yüz derece verilir; bütün günahı bağışlanır. **On iki rekât kılar**sa, bin iki yüz günahı affedilir, bin iki yüz derece verilir.

Cuma Gecesinin Namazı

Akşam ile yatsı arasında on iki rekât namaz kılar, her rekâtında bir Fâtiha, on bir kere “Kul hüvellâhu ehad” (İhlâs) okursa, on iki bin yıl ibadet etmiş, gündüz oruç tutmuş, gece ibadetle geçirmiş gibi sevaba nail olur.

Cumartesi Gününün Namazı

Cumartesi günü **dört rekât namaz kılan**, her rekâtta bir Fâtiha, üç İhlâs okuyan, namazdan sonra bir kere Âyetü'l-Kürsî okursa; her harfine bir senelik ibadet sevabı verilir, hac etmiş gibi dereceye ve şehit sevabına nail olur. Kıyamette peygamberler ve evliyalarla birlikte Arş-ı A'lâ'nın gölgesinde gölgelenir.

Cumartesi Gecesinin Namazı

Akşam ile yatsı arasında **on iki rekât namaz kılsa**, her ne okursa okusun: cennette bir köşk bina olunur, günahları affolunur, her mü'min ve mü'mineye sadaka vermiş gibi sevap kazanır.

Pazar Gününün Namazı

Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz'den, **Ebû Hüreyre** rivayet eder: Her kim pazar günü **dört rekât namaz kılsa**, her rekâtında bir Fâtiha, bir Âmene'r-Resûlü okursa:

- Her harfine cennette bir köşk,
- Bir hac, bir umre sevabı,
- Bin rekât namaz kılmış gibi derece,
- Dünyadaki Yahudi ve Hristiyanlar adedince sevaba nail olur.

Pazar Gecesinin Namazı

Her gece **yirmi rekât namaz kılan**, her rekâtında elli kere İhlâs, bir kere Muavvizeteyn okuyan, namazdan sonra yüz istiğfar, yüz salavat getiren:

- Kıyamet gününde peygamberlerle birlikte dirilir,
- Cennete hesapsız, kitapsız girer,
- Dünyadaki insanlar adedince sevap kazanır.

Pazartesi Gününün Namazı

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den **Enes ibn Mâlik** rivayet eder ki:

Her kim pazartesi günü **on iki rekât namaz kılsa**,

- Her rekâtta bir Fâtiha ve bir Âyetü'l-Kürsî okusa;
- Namazdan sonra da on iki kere istiğfar etse,

Kıyamet gününde bir melek şöyle seslenir: ‘Falan oğlu falan nerededir, gel-sin ecirini Allah Azîmüşşân’dan alsın!’ Kendisine hüllelerle, tâçlarla ve melek-lerin istikbaliyle (karşılmasıyla) cennetlere istikbal olunur. Nûrdan bin köşk verilir.”

Pazartesi Gecesindeki Namazı

Her kim pazartesi gecesi **dört rekât namaz kılrsa**:

- 1. rekâtta: 1 Fâtiha, 20 İhlâs
- 2. rekâtta: 1 Fâtiha, 30 İhlâs
- 3. rekâtta: 1 Fâtiha, 40 İhlâs
- 4. rekâtta: 1 Fâtiha, 50 İhlâs

Bu namaza “Hâcet Namazı” denilir. Dünyevî ve uhrevî tüm dileklerine erişir.

Salı Gününün Namazı

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)’den **Enes ibn Mâlik** ri-vayet eder ki:

“Her kim salı günü, kuşluk vaktinde **on rekât namaz kılrsa**:

- Her rekâtta:
- 1 Fâtiha,
- 1 Âyetü’l-Kürsî,
- 3 İhlâs okursa;

Yetmiş gün boyunca günah yazılmaz. Yetmiş yıllık günahı affolunur. Yetmiş gün içinde ölürse, şehidlik mertebesine erişir.”

Salı Gecesindeki Namazı

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)’den Ömer radiyallâhu anh rivayet eder ki:

“Her kim salı gecesi **iki rekât namaz kılrsa**, Her rekâtta:

- 1 Fâtiha,
- 7 İnne enzelnâhü (Kadir sûresi),
- 7 Kul hüvellâhu ehad (İhlâs sûresi) okursa;

Vücudu cehennemden âzâd olur.

Çarşamba Gününün Namazı

Hazret-i Muâz ibn Cebel'in rivayetine göre, Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

Her kim çarşamba günü **on iki rekât namaz kılsa**, her rekâtta:

– Bir Fâtiha, bir Âyetü'l-Kürsî, üç İhlâs ve üç Muavvizeteyn (Felak ve Nâs sûreleri) okursa veya her rekâtta

– Bir İzâ zülzilet (Zilzâl sûresi) ve üç İhlâs okursa;

- Geçmiş ve gelecek günahları bağışlanır,
- Kabir azabından emin olur.
- Arş-ı A'lâ'dan bir münâdî seslenerek aynısını müjdeler.

Çarşamba Gecesinin Namazı

Hazret-i Fâtîma'dan rivayetle, Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurur:

Her kim çarşamba gecesi **iki rekât namaz kılsa**:

- Birinci rekâtta (fatiha), bir İhlâs, On defa 'Kul e'üzü bi-rabbi'l-felak',
- İkinci rekâtta (fatiha), bir İhlâs, On defa 'Kul e'üzü bi-rabbi'n-nâs' okursa;
- Namazdan sonra on salavat ve on istiğfar getirirse,

Her semâdan yetmiş bin melek kıyamete kadar sevabını yazar.

Perşembe Gününün Namazı

İbn-i Abbâs'tan rivayetle, Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurur:

Her kim perşembe günü, öğle ile ikindi arasında **iki rekât namaz kılsa**;

Her rekâtta bir Fâtiha, kırk defa İhlâs okursa;

- Beytullah'ı hac edenlerin sevabına ulaşır,
- Receb, Şa'bân ve Ramazan aylarını oruçla geçirmiş gibi sevap kazanır.

Perşembe Gecesinin Namazı

Ebû Hüreyre'den rivayetle: Her kim perşembe gecesini, akşam ile yatsı arasında iki rekât namaz kılsa;

Her rekâtta bir Fâtîha, beş İhlâs, beş Muavvizeteyn okursa;

- Anne ve babasının hakkını ödemiş olur,
- Sıddîkîn ve şehitler sevabına erişir.

Bu bilgiler İhyâ adlı eserde de yer almaktadır.

Âhiret Hediyeleyeri Beyânındadır

Bir hadîs-i şerîfte âhiret hediyeleyeri ayrıntılı olarak bildirilmiştir:

- **Hazret-i Azrâîl'in hediyeleyeri dört tanedir:**

1. Kazaya kalmış ibadetleri kaza etmek,
2. Kullara ait hakları ödemek,
3. Ölümü düşünmek,
4. Âkıbetten emin olmayıp korkmak.

- **Ruhumuzun hediyeleyeri dört tanedir:**

1. Az yemek,
2. Az uyumak,
3. Az konuşmak,
4. Doğruluk üzere olmak.

- **Kabrin hediyeleyeri dört tanedir:**

1. Teheccüd namazı kılmak,
2. Kur'ân okumak,
3. Sürekli abdestli olmak,
4. (Nemîme) Laf taşımayı terk etmek.

- **Münker ve Nekîr'in hediyeleyeri dört tanedir:**

1. Yalanı terk etmek,
2. Tevazu sahibi olmak,
3. Hakkı sözü red etmemek,
4. Kibiri terk etmek.

• **Mîzânın hediyesi dört tanedir:**

1. Güzel ahlâk,
2. Allah'ı zikretmek,
3. Gösterişi (riyâyı) terk etmek,
4. Eziyeti terk etmektir.

• **Sıratın hediyesi dört tanedir:**

1. Haram ve şüphelilerden sakınmak,
2. Öfkeyi bastırmak,
3. Cemaate devam etmek,
4. Dine ihtimam göstermektir.

• **Cehennemin hediyesi dört tanedir:**

1. Sadaka vermek,
2. Ağlamak,
3. Ana babaya itaat etmek,
4. İsyanı (günahları) terk etmektir.

• **Cennetin hediyesi dört tanedir:**

1. Emaneti korumak,
2. İnfakta bulunmak,
- (üç ve dört zikredilmemiş, zannımızca yazıldı sanılıp atlanmış)
3. (Şükür),
4. (Sabır)

(Sâmi Efendi'nin Kenzü'l-Ârifin eserinde de geçtiğinden tamamladık)

• **Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz'in hediyesi dört tanedir:**

1. Allah için sevenleri sevmek,
2. Allah için buğz, kötü işleri sevmemek,
3. Âlimleri sevmek,
4. Ehl-i beytini sevmek.

• **Allah Teâlâ'nın hediyesi dört tanedir:**

1. Farz ve vacipleri yerine getirmek,
2. Haram ve yasakları terk etmek,
3. İyiliği emretmek (emr bi'l-ma'rûf),
4. Kötülükten sakındırmak (nehy ani'l-münker).

Üçüncü Bab, Zekât ve Teferruatı Beyanındadır

İslam binasının üçüncü rüknü,

وَإِيَّاءُ الزَّكَاةِ (zekât vermek) hadis-i şerîfiyle sabit olup, zekât vermek İslam'ın şartlarından biridir.

Zekât vermek farz-ı ayndır, vermeyip terk etmek haramdır.

Zekâtı (Müstehînin) hak edenin alması da farzdır, fakat almak İslam'ın şartlarından sayılmamıştır.

Çünkü ihtiyaç sahibi olanın almaktan kaçınması düşünülemez. Fakat vermek hususunda, insan nefsinin mala düşkünlüğü ve hırsı sebebiyle cimrilik mümkündür.

Cimriliği ortadan kaldırmak, başkasını kendine tercih etmek (îsâr) ve cömertlik (sehâvet) ile mümkündür.

Bundan dolayı, Şâri' tarafından emirle zekâtın farz oluşu, verilmeye yönlendirme içindir.

Bunun benzeri; anne ve babaya karşı “öf” dememek, sözlerini reddetmemek, sert cevap vermemek, tevazu göstermek, dua etmek farz kılınmış. Fakat evlâda karşı anne babanın böyle davranmasına dair emir geçmemiştir; çünkü ebeveynde yaratılıştan gelen şefkat sebebiyle, evladına karşı merhametli olup hakkını gözetmesi zaten kesin olduğundan, ayrıca emre ihtiyaç görülmemiştir.

Bu durum, “nezre münzir leh” yani adanan kişi tarafından nezrin emredilmemesi örneğiyle kıyaslanamaz. Çünkü nezir, kişinin kendi iradesiyle farzı üzerine almasıdır; Şâri' tarafından farz kılınmış değildir.

Zekâtın Delilleri ve Hükümü

Zekâtın farz oluşu hakkında birçok âyet-i kerîme vardır. Örnek olarak:

أَسْتَعِذُ بِاللَّهِ - أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ

“Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin.” (Bakara-43) ve Tevbe-11:

فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ

“Eğer tövbe eder, namazı dosdoğru kılın ve zekâtı verirlerse artık sizin din kardeşlerinizdir.” gibi ayetlerle, hadis-i şerifler ve ümmetin icmâi ile sabittir.

Zekât, fakirlerin hakkıdır. Zekât vermemek, fakirin hakkını yemek, hırsızlık gibi büyük bir günah olup, bu davranış münafıkların (Allah’a imanı eksik, emrine inancı zayıf, ilâhî cezadan korkusu olmayanların) vasfıdır.

Sa‘lebe Kıssası

Bu durum, Sa‘lebe kıssasıyla sabittir. Sa‘lebe, Peygamber Efendimiz (sallâlu aleyhi ve sellem)’den zenginlik istemişti. Efendimiz şöyle buyurdular: “**Ey Sa‘lebe, şükri edâ edilen az mal, şükri edâ edilmeyen çok maldan hayırlıdır.**”

Fakat ısrarı üzerine Peygamber Efendimiz dua etti ve zengin oldu. Ancak koyunlarıyla meşguliyetten dolayı mescide gelmemeye başladı.

Peygamber Efendimiz’in zekât toplamak için gönderdiği sahabelere: “Bu cizyeye benzer” diyerek zekât vermeyi reddetti.

Bunun üzerine Cenâb-ı Hak, şu âyetle onu münafıklar zümresine kattı:

...وَمِنْهُمْ مَّنْ عَاهَدَ اللَّهَ

“Onlardan Allah’a söz veren kimse vardı...” (Tevbe-77)

Sonradan pişman olup zekâtını getirdi, fakat Peygamber Efendimiz kabul buyurmadı.

Çünkü bu getiriş ihlâsla değil, yalnızca zimmetten kurtulmak, malını artması içindi.

حُذِّ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً

“Onların mallarından sadaka al.” Tevbe-103. âyetinden Sa‘lebe istisna edilerek, getirdiği zekât reddedildi.

Hulefâ-yı Râşidîn döneminde de kabul edilmedi. Sonunda, ماصد – ma sadefu, (yüz çevirmek) âyeti doğrular şekilde, Hz. Osman radıyallâhu anh’ın hilâfeti zamanında vefat etti.

Sonuç:

Bu kıssa, zekât vermeyenler için büyük bir tehdit taşır. Çünkü malı, bedeni, hayatı Allah’ın ihsanı olduğu hâlde, onun kırkta birini vermekten kaçınmak; en sonunda hepsini ölüp bırakacağını bildiği hâlde haktan yüz çevirmesi büyük bir aşağılık ve suçtur.

Zekât vermeyenlerin şiddetli azaba müstahak olduğu,

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

“Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda harcamayanlara acı bir azabı müjdele” Tevbe 34. âyet-i kerîmesiyle sabittir.

Çünkü zekât, nafaka, kefaret gibi vâcib hakları verilmeyen mal, “kenz” (hazine) sayılmıştır. **Kâdı Beydâvî** beyan edip; Hakları ödenmiş olan mal, **Câbir**’den rivayetle, kenz değildir. Çok olsa da kötülenmez, bilakis:

نِعْمَ الْمَالُ الصَّالِحُ لِلرَّجُلِ الصَّالِحِ

“Salih adam için güzel mal ne güzeldir” hadîs-i şerîfiyle övülmüştür. Zira dinin birçok büyük işi — hac, cihad, mescid inşası, yedirme gibi hayırlar — bu mal ile yapılır.

Hazret-i Osman ve Abdurrahman bin Avf (radiyallâhu anhümâ) gibi büyük sahabeler, **Aşere-i Mübeşşere**’den olup zenginlerdi.

Ancak, dini yıkıma götüren mal, musibet olarak sayılır. Çünkü zenginlerin çoğunda; hırs, cimrilik, kibir, zekâtı engellemek, gurur, övünme ve fakirleri küçümsemek gibi kötü ahlâklar görülür.

Bu sebeple, Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

مَنْ تَرَكَ صَفْرَاءَ أَوْ بَيْضَاءَ كَوَى بِهَا

“Her kim altın ve gümüş bırakırsa, onunla vücuduna dağ vurulur.”

Çünkü altın ve gümüş, hırs ve cimrilik gibi sıfatlara sebep olmasıyla kötülenmiştir.

Zekât, tüm maldan vâcib olduğu gibi azap da tüm mal oranındadır, sadece zekât miktarıyla sınırlı değildir. Bu tahkiki **Fahreddin er-Râzî** yapmıştır.

Zekâtın farziyeti hakkındaki hadîsler:

حَصِّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالرَّكَاءَةِ وَدَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ

Hadîs-i şerîfte: **“Mallarınızı zekât ile koruyun, hastalarınızı sadaka ile tedavi edin.”** Yine:

إِذَا أَدَيْتَ الرِّكَاءَةَ فَقَدْ أَدَيْتَ مَا عَلَيْكَ

“Zekâtı verirsen, üzerindeki borcu yerine getirmiş olursun” buyurarak, zekât vermekle şer’i olarak cimrilik sıfatından kurtulduğu bildirilmiştir.

Ümmetin icmâsına göre selef ve halef, ashâb-ı kirâm, tâbiîn ve büyük müctehidler, zekâtın farz olduğunda ittifak etmiştir.

Bu farziyeti inkâr eden kişi, kâfir olur. el-iyâzü billâh –Allah korusun–

Farziyetini kabul edip de zekâtı vermeyen kişi ise, büyük günahlarla meşgul fasık olmuş olur.

Zekât, hicretin ikinci senesi Şevval ayında farz kılınmıştır. Farz oluşundaki şer’î hikmetler birçok yönlüdür.

1. Hikmet:

Peygamber Efendimiz’in:

حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ

“**Dünya sevgisi, her türlü günahın başıdır**” hadisiyle, dünyaya olan muhabbetin her hatanın kaynağı olduğu bildirilmiştir.

Dünyanın menfaatlerine ulaşmak, mala bağlı olduğundan, mala duyulan sevgi, her çeşit menfaat sevgisinin özetidir. Bu da Allah sevgisi gibi ebedî saadete en büyük engel olduğundan, zekât bu engeli ortadan kaldırmak için meşrû kılınmıştır. Zekât sayesinde insan “السَّخِيُّ حَبِيبُ اللَّهِ” (cömert kişi, Allah’ın dostudur) sırrına mazhar olur.

2. Hikmet:

Zekât, aşağı derecelerdeki nefsânî, süflî ve ateşî sıfatlardan arınarak, ulvî, nurlu ve yüce sehâ (cömertlik) sıfatına yükselmek için bir nefis terbiyesidir. Bu şekilde nefsin hastalıklarının tedavisi yapılır.

3. Hikmet:

Zenginlik, nefsin azmasına vesiledir. Bu azgınlık genellikle mal sebebiyle ortaya çıkar. Mal ile meşguliyet, kişiyi kibir, gurura düşürmesi ve ahiret gerçeklerini (ölüm, kabir, haşır, hesap) unutturmaktadır.

Zekât, kişiyi ahiret ticaretiyle meşgul ederek:

- Malı taksitli hak sahiplerine verme,
- Ahireti hatırlama,
- Sevaba muhtaç olduğunu kavrama,
- Kibir ve gururdan arınma işlevi görür.

Böylece zekât, ahiret şuurunu canlı tutmak ve dünyevî mal ile şıarmayı engellemek içindir.

4. Hikmet:

Nefs-i nâtıkânın (konuşan nefsin) iki kuvveti vardır:

- Biri nazarî kuvvet, yani İlâhî emre tazim (saygı) kuvvetidir.
- Diğeri amelî kuvvet, yani mahlûkata şefkat kuvvetidir.

Zekât, bu iki yönü tamamlayarak, sehâvet (cömertlik), Allah'ın ahlakına vassıl olmak içindir.

Tembih

İlâhî sıfatlar kadîmdir (ezelîdir); kulun zatı ve sıfatı ise hâdisdir (yaratılmıştır). Bu nedenle, “**Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanmak**”, aynı sıfatla nitelenmek anlamına değil; benzeriyle, Allah'ın kullarına olan muamelesine benzer şekilde hareket etmeye yönelmek anlamındadır.

5. Hikmet:

Fakirlere yardım, kalpleri kırık olanların içten gelen duasına ve teveccühüne mazhar olmakla;

malın korunmasına ve himâyesine, farzı eda nimetine şükretme ölçüsünde malın artmasına vesiledir.

6. Hikmet:

Zenginliğin ölüm veya diğer afetlerle yok olması kaçınılmazdır. Bu sebeple, tasadduk ve zekât ile hem dünyada geride kalana fayda vermek, hem de ahirette yüksek derecelere erişmek içindir.

7. Hikmet:

Hadis-i şerifte buyrulmuştur:

اتَّخِذُوا عِنْدَ الْفُقَرَاءِ يَدًا، فَإِنَّهُمْ لَهُمُ الدَّوْلَةُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“**Fakirlerle ilişki kurunuz; çünkü kıyamet gününde onların tasarruf ve şefaathetkisi olacaktır.**”

Bu nedenle, fakirlerle sevgi ve ilişki tesis etmek, onları ihtiyaç sebebiyle günah ve harama yönelmekten kurtarmak içindir.

9. Hikmet:

Zekât, malı şüpheli şeylerden arındırmak içindir. Allah Teâlâ'nın emrine olan muhabbeti, mala olan meyle üstün tutmak; mal sevgisini, yüce Allah'a sevgisine dönüştürmek içindir.

10. Hikmet:

Zekât vermekle mal eksilir diye şeytanın vesvesesini boşa çıkarmak; onun tuzağından kurtulmak ve cömertlik derecesine ulaşarak seçkin kulların mertebelerine erişmek içindir.

Zekâtın Şartları

Zekât, Müslüman, hür, akıllı ve bâliğ olan zengin kişiye vaciptir.

Gayrimüslim, köle, akıl hastası ve çocuk zengin de olsa zekât vacip değildir.

Zekât, sekiz çeşit maldan verilir:

1. Deve,
2. Sığır,
3. Koyun,
4. Altın,
5. Gümüş,
6. Ekin,
7. Hurma,
8. Üzüm.

Bu mallar nisap miktarına ulaşırsa zekât farz olur. Tümünde, malın sahibi olduğu günden itibaren **bir yıl geçmesi şarttır**.

Bir yıl geçtikten sonra, ömrünün sonuna kadar dilediği vakitte verebilir mi, yoksa hemen vermek mi vaciptir?

İki görüş vardır:

- Genel meşâyihlerin görüşüne göre: Ömrünün sonuna kadar dilediği vakitte verebilir. Hangi vakit verirse, o an vacip için belirlenmiş olur. Ölünceye kadar vermezse, günahkâr olur.

• Müftâ bih (fetva verilen) görüşe göre: Zekât hemen verilmelidir, ömründe vermek zayıf görülür. **Reddû'l-Muhtâr'da:** Bir-iki gün geciktirirse günahkâr olur. **Bedâi'de Müntekâ'dan naklen:** Bir sonraki seneye erteleyen kişi günahkâr olur.

Hanefilere göre:

Zekât vacip olduktan sonra mal telef olursa, zekât da onunla beraber düşer, tazmin gerekmez.

Şâfiilere göre: Zekâtı tazmin etmek gerekir.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz: “**Mal sahibinde zekât vacip olur. Onu çıkarıp hak sahibine vermezse, bu durum haramın helâli yok etmesine sebep olur.**” mealinde hadîs-i şerîfi buyurmuştur.

Altın ve Gümüşte Zekât (ذهب - فضة)

Altın ve gümüş dışında kalan kıymetli taşlarda (inci, zümrüt gibi) oy birliğiyle zekât yoktur. Misk ve anber gibi maddelerde de zekât yoktur. Yalnız Ebû Yûsuf'a ait bir rivayette vardır.

Altın ve Gümüş İçin Nisâb Miktarı

– Altının zekâtı için gerekli miktar: **20 miskal (80,18 gr. Altın)**

– Gümüşün zekâtı için gerekli miktar: **200 dirhem (612.36 gram Gümüş)**

İster külçe, ister dökme olsun; hepsi eşittir.

Bu miktarlara ulaşıp bir sene geçince: %2,5'i (kırkta bir)

– 20 miskal altından: yarım miskal,

– 200 dirhem gümüşten: 5 dirhem zekât verilmesi vaciptir.

Bu miktardan fazla mal olursa, zekât da aynı oranda artar.

Fâide: Ticaret Malının Zekâtı

Ticaret amacıyla edinilen sermaye üzerinden, kıymeti üzerinden zekât vermek gerekir.

– Altın kıymeti takdir edilirse, altından

– Gümüş kıymeti takdir edilirse, gümüşten vermek gerekir.

Altın ve gümüşten hangisinin nisâbı dolmuşsa, ondan zekât verilir. İkisi de eşitse, istediğinden verebilir.

Eğer altın ve gümüşten biri piyasada daha değerliyse, fakirlerin yararı için daha değerli olanından verilmelidir.

Altın ve gümüş karışık ise, hangisi çoğunluktaysa onun üzerinden zekât verilir.

Nisâbın tam olması, senenin başında ve sonunda şarttır. Başta nisâb varsa, zekât borcu senenin sonunda vâcib olur. Senenin ortasında eksilse, bu dikkate alınmaz. Mal tamamen helâk olup, sonra yeniden mal eline geçerse, sene başı yeniden başlar.

– **İmam-ı Âzam’a göre: Değer (kıymet) esas alınır.**

– **İmâmeyn’e göre: Miktar (ezcâ) esas alınır.**

Mesela:

– 100 dirhem gümüş ile 100 dirhem kıymetinde altın varsa:

– cümlesinden 5 dirhem gümüş vermek lazımdır.

İmâmeyn’e göre:

– Gümüşten: 2,5 dirhem,

– Altından: onun değerinde vermek lazımdır.

İki kişinin ortak malı nisâb miktarına ulaşsa da, kişisel nisâbları ulaşmadığı için zekât vâcib değildir.

Alacak Parası Olanların Zekâtı

Deyn (borç) üç kısımdır:

1. Kuvvetli borç (deyn-i kavî): Ticaret malı veya borç olarak verilmiş paradır.

2. Orta borç (deyn-i mutevassıt): Ticaret için olmayan malların bedeli; örneğin sâime (otlayan hayvan), hizmetkâr, mülk bedeli.

3. Zayıf borç (deyn-i zaîf): Mehr-i müeccel, diyet, kölelik bedeli, hul’ malı gibi

Bu Üç Borç Türünün Zekât Hükümleri

- Deyn-i kavî: Bir yıl (hâvî) geçtikten sonra zekât farz olur. Ancak zekât hemen verilmez; alındıkça zekâtı verilir.
- Deyn-i mutevassıt: Nisap miktarına ulaşmış bir yıl geçtikten sonra, her iki yüz dirhem için beş dirhem zekât verilir. Yani, aldıkça verilir.
- Deyn-i zaîf: Nisaba ulaşsa dahi zekât gerekmez. Ancak elde ettikten sonra bir yıl geçerse,

İmam-ı Âzam'a göre zekât vacip olur. **İmameyn'e göre** (İmam Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed), bütün alacaklar zekât açısından eşittir; alındıkça zekât verilir. Sadece kitâbet siâye (kölelik anlaşması) ve diyet bu hükümden istisnadır. **Kemâ fi'l-Bahr.**

Tembih

Ahkâm-ı şer'îyye (Şer'î hüküm) iptal etmek amacıyla yapılan hile-i şer'îyye ile amel etmek, bâtıldır ve câiz değildir.

Meselâ, zekâtın hikmetleri:

- Malı temizlemek,
- Fakirleri ihtiyaçtan kurtarmak,
- Nefsi cimrilikten ve aşağılıklardan arındırmak gibi hikmetleri ortadan kaldırdığı için,

Zekâtı vermekten kaçınmak için yapılan hileler, kerâhet-i tahrîmiye ile mekruhtur. **Mültekâ'da** geçer

İmam-ı Âzam'a göre, zekât vacip olup ancak ödenmeden önce kişi vefat ederse zekât düşmüş olur.

Cimrilik sebebiyle zekâtı vermeyen kimse, verinceye kadar hapsedilir, fakat malından zorla alınmaz. **Keza fi Rahmeti'l-Ümme**

Devenin Zekâtı

Devede nisap, beş deveden itibaren başlar:

- 5-9 devede: 1 koyun
- 10-14 devede: 2 koyun

- 15-19 devede: 3 koyun
- 20-24 devede: 4 koyun (kitapta 1 yaşını doldurmuş deve geçer)
- 25-35 devede: 1 adet 2 yaşını doldurmuş deve
- 36-45 devede: 1 adet 3 yaşını doldurmuş deve
- 46-60 devede: 1 adet 4 yaşını doldurmuş deve
- 61-75 devede: 1 adet 5 yaşını doldurmuş deve
- 76-90 devede: 2 adet 3 yaşını doldurmuş deve
- 91-120 devede: 2 adet 4 yaşını doldurmuş deve

120'ye kadar bu şekilde devam eder. Bundan sonrası için İmam-ı Âzam'a göre, önceki uygulama farz olarak tekrar edilir. Diğer büyük imamların görüşleri, ayrıntılı olarak fıkıh kitaplarında (mufasssalât) zikredilmiştir.

Öküz ve İnek Zekâtı

Öküz ve inek zekâtında nisap otuz adettir.

30-39 sığır: 1 yaşında bir dana

40-59 sığır: 2 yaşında bir dana

Altmışta, otuzda verilen iki mislini verir.

60-69 sığır: 2 adet 1 yaşında dana

70-79 sığır: 1 adet 1 yaşında, 1 adet 2 yaşında dana

80-89 sığır: 2 adet 2 yaşında dana

90-99 sığır: 3 adet 2 yaşında

100-109 sığır: 1 adet 1 yaşında, 2 adet 2 yaşında

Koyun (Keçi) Zekâtı

Koyunun nisabı kırk adettir.

40-120 koyun: 1 koyun

121-200 koyun: 2 koyun

201-300 koyun: 3 koyun

301-399 koyun: 4 koyun

Bundan sonra her yüz koyun arttığında, bir koyun verilmesi lazımdır.

At, katır ve eşek gibi hayvanlarda, ticaret için kullanılmadıkça zekât yoktur.

İmâmeyn'in görüşü budur ve bu görüş **Esrâr, Beyân, Cevâhir, Kâfi, Bezzâziyye, Hâniyye ve Kenz** tarafından müftâ bih (fetva verilen) olarak tercih edilmiştir.

İmam-ı A'zam'a göre ise, **Serahsi, Kudûrî ve başkalarının** beyanına binaen vardır. Ancak nisap hakkında naklen gelen bir ölçü bulunmayıp, belirli değildir.

Ekinlerin Zekâtı

İmam-ı A'zam'a göre, odun, ot ve kamış hariç, yerden biten her şeyde öşür vaciptir.

Ürünün kalıcı olup olmaması fark etmez. Yağmurla veya nehirle sulanmış olması da fark etmez, hepsi eşittir. Eğer aletlerle sulanırsa, bu zahmetli olduğundan öşrün yarısı vacip olur.

Bahrü'r-Râik'in beyanına göre, vakıf olan araziden elde edilen ürünlerde de zekât vaciptir.

Hurmalarda, üzümelerde ve diğer meyvelerde öşür vaciptir. Sahipsiz yerden, kendiliğinden bitmiş olsa da toplanan ürünlerden yine öşür vaciptir. **Kemâ fi'z-Zâhiriyye**

Öşrü verilmeden meyveyi sahibine vermek câiz değildir. Aynı şekilde, haracı verilmeden de câiz değildir. Öşür borcu, kesin olarak düşmez. Sahih rivayete göre, borç miras malından alınır.

Ancak ev içindeki ağaçların meyvesinde öşür yoktur.

Sekiz sınıf insana zekât verilir.

Tevbe-6. âyet-i kerîmede, Estaîzü billâh:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ
وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

Bu sekiz sınıf dışındaki kimselere zekât ve sadaka vermek haramdır.

Bu Sekiz Sınıf Şunlardır:

1. **Fakir:** Az şeye sahip olandır.
2. **Miskin:** Hiçbir şeye sahip olmayandır.
3. **Zekât toplama görevlisi:** Yetkili ve görevli kişidir. Görevine göre sadakadan hakkını alır.
4. **Müellefe-i kulûb:** Kalbi İslam'a ısındırılmak istenen kişidir.
5. **Abd-i mükâteb:** Hürriyet anlaşması yapmış köledir.
6. **Borçlu (medyûn):** Borcu olan kimsedir.
7. **Fî sebîlillah:** Allah yolunda olan kimsedir.
8. **İbnü's-sebîl:** Yolculukta olup malına ulaşamayan kimsedir.

Hanefî mezhebinde: Müellefe-i kulûb hükmü, feshedilmiş sayılmıştır. Çünkü artık İslam'a yeni girenlerin imanını pekiştirmek için ayrıca yardıma ihtiyaç yoktur.

Şâfiî mezhebinde: Yeni Müslüman olmuş kimselerin imanını güçlendirmek, İslam'a kalben bağlamak ve teşvik etmek için, zekâtı onlara vermek gereklidir. Bu fesih geçersiz kılınmamıştır.

Müellefe-i Kulûbun Şâfiî Mezhebine göre üç kısım daha vardır;

-İkincisi, iman eden, kavmi nezdinde saygın ve etkili olabilmesi ve kavminin İslam'a girmesine sebep olmasını sağlamak için verilir.

-Üçüncüsü, başka bir tehlikeden korunmak için o kişiye zekât verilir.

-Dördüncüsü, zekât vermeyen kimsenin şerrini def etmek için verilir.

"Ve fi'r-rikâb" (kölelikten kurtarma) murad, **Hasan-ı Basrî'nin** rivayetine göre, efendisine diyetini getirdiğinde azat olacak köledir. Bu ister çocuk, ister yetişkin; ister zengin, ister fakir köle olsun, hepsi için geçerlidir.

Mükâteb köle (azat olmak için anlaşma yapmış köle) define bulsa bile zekât alabilir.

Kenz adlı eserde: Gârim, borcu açık olan kişi, dini sorumluluğunun dışında, zekât nisabı kadar malı olmayan kişidir. Ancak **Râzî'ye göre**, günah sebebiyle borçlanmışsa, bu kimse zekât verilecek gruptan sayılmaz.

“**Ve fî sebilillah**” ile kastedilen, cihad yolunda malı olmadığı için savaşa katılamayan, hac yolunda kalan veya **Zâhiriyye’nin** açıklamasına göre ilim talebesidir.

İbnü’s-sebîl demek, malı yanında olmayan kişidir. Gurbet diyarında olsun, kendi vatanında olsun fark etmez. **Reddü’l-Muhtâr’da**; yahut alacağını almayan kimse de bu kapsama girer. **Nikâye’den** naklen, **Kenz adlı eserde** de zikredilmiştir. **Fethu’l-Kadîr’de** şöyle denmiştir: Bu kişi ihtiyacından fazlasını alamaz.

Borçlu kişi borcunu kabul eder ve “bu borç bana aittir” derse, alacaklı kişi o borç sebebiyle zekât alamaz. Eğer borçlu kişi borcunu inkâr eder ve ödemeye gücü yetmeyen biri olursa, alacaklı kişi (dâin), bu zararı sebebiyle zekât alabilir.

Borç hakkında şahitler varsa, iki farklı rivayet vardır. Çünkü her şâhidin kabûlü ve her hâkimin gerçeği açıklaması şüphelidir.

Ve’l hâsıl-ı kelâm (Sonuç olarak), zekât, bu sekiz sınıftan birine ya da o sınıflardan bulunanlara verilir.

Nisap miktarına sahip olan kimse zekât alamaz.

Zekât verilmeyen kişiler:

- Anne-baba gibi üst soy (usûl),
- Çocuklar gibi alt soy (fürû),
- Eş (kadın veya erkek),
- Zevcenin Kölesine,
- Zengin kimse,
- Ayrıca seyyide (peygamber soyuna) zekât vermek câiz değildir.

Ebû Saîd el-Hudrî’den rivayet olunan hadis-i şerifte, Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz bir gün hutbe irad buyurup şöyle dediler:

“Ey insanlar! Yedi türlü amel işlerseniz, karşılığında yedi türlü musibet gelir:

1. Zinâ açığa çıkarsa, **ölüm çoğalır.**
2. Hükümde zulüm ederseniz, **kıtlık ve pahalılık olur.**
3. Zimmîlere hakaret ederseniz, **yönetim ve tasarruf başkalarının eline geçer.**
4. Zekâtı vermezseniz, **hayvanların telef olmasına sebep olur.**
5. Yalancı şahitler yalanla şahitlik ederse, **çekirgeler (felaketler) çoğalır.**
6. Ölçü ve tartıda eksik satarsanız, **bereket kalkar.**
7. Birbirinizi aldatır, hile ile muamele ederseniz, **emniyet ortadan kalkar** ve birbirinize düşman olursunuz.”

Bu hadîs-i şerîf, **Mecâlisü'l-Kısas'ta** yazılmıştır. Zekât vermemenin ve diğer günahların felaketlere sebep olduğunu bildirmiştir. Günahın, musibet kapısını açan anahtar olduğu açıklanmıştır.

Dördüncü Bab - Dördüncü Rükün Beyanındadır

İslâmiyet'in dördüncü rüknü,

وَتَصُومُ رَمَضَانَ

“Ramazan ayında oruç tutmak” hadîs-i şerîfiyle sabittir. Ramazan-ı şerif ayında;

- Yemekten,
- İçmekten,
- Eşine yaklaşımdan,

fecr-i sâdıktan (imsak) güneş batımına kadar kendini koruyarak, niyetle oruç tutmaktır.

Mükellef olan bütün mümin ve müminelere, Ramazan ayında oruç tutmak farz-ı ayndır.

Âyet, hadîs ve ümmetin icmâsı ile sabittir. Bunu inkâr eden kâfir olur.

Bakara-183. âyet-i kerîme: Estaîzü billâh:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

“Ey iman edenler! Sizden öncekilere farz kılındığı gibi, oruç size de farz kılındı. Umulur ki sakınırsınız.”

Yani, ey îman sıfatı ile nitelenmiş kâmil müminler! Size, kulluk sözünüze bağlı olarak oruç farz kılındı.

Sizden önceki ümmetlerin tamamına farz kılındığı gibi, farz olan orucu yerine getirerek takvâ derecesine ulaşmanız umulur ve beklenir.

Âyette önceki ümmetlere de farz kılınmasının hikmeti:

- Oruç meşakkatini seçip yüklenmede kolaylık hissi doğurması,
- Takvâyâ ulaşmanın yolu olarak nefsi temizlemek ve nefsânî arzuları kırmak,

– Önceki ümmetlerde de orucun bir ayla sınırlı olması,

– Tüm insanlar için geçerli olan mide ve şehvet ihtiyacının dizginlenmesinde eşitliğe dikkat çekilmesidir.

Bir görüşe göre: Ramazan’dan önce her aydan üç gün ve âşûrâ günü oruç farz idi; Ramazan orucu ile neshedildi.

Diğer görüşe göre: Ramazan’dan önce hiç oruç farz kılınmamıştır.

Hadiste geçen “**Ramazan orucu sâir oruçları neshetti**” ifadesiyle, önceki şeriatlerdeki farz oruçların kastedildiği söylenmiştir.

“**Savm**” kelimesi sözlükte birçok anlama gelir. “Terk-i ekl” (yemeği bırakma) anlamına da “Sâme’l-feres” (At yemeği bıraktı) denilir.

Fıkıh terimi olarak savm, niyetle, fecrin doğuşundan güneşin batışına kadar, yemek, içmek ve cinsel ilişkiden uzak durmak ve kendini korumaktır.

Ebû Hüreyre radiyallâhu anh’dan rivayet edilen hadis-i şerif: “**Hilâli gördüğünüzde oruca başlayınız.**”

“**Şevval hilâlini gördüğünüzde iftar ediniz. Hava bulutlu ise otuz günü tamamlayınız.**” Bu, Peygamber Efendimiz’in emridir.

Nâfi’ in İbn Ömer’den rivayet ettiği hadis meâli: “**Ay yirmi dokuz gündür. Ramazan ayını gören kimse orucu bırakmasın. Bulutlu havada otuz günü tamamlayınız.**”

Bu ve benzeri çok sayıdaki hadis-i şerifte, oruç farzları ve İslâm’ın ana rükünlerinden olduğu belirtilmiştir. **Selef ve halef (önceki ve sonraki âlimler)** orucun farzıyetinde ittifak ve icma etmiştir.

Ramazan hilâlini bir kişinin görmesi kifayet etmez. Bu kişi nafîle olarak oruç tutabilir; bu görüş, **Bedâyi’ adlı eserde geçer.**

Hava açık ise, zann-ı galib (güçlü kanaat) doğuracak kadar kişi haber verirse bu yeterlidir. **Menâfi’nin açıklamasına göre** kesin bilgi (ilim-i kat’î) şart değildir. **Muzmerât’ın beyanına göre**, tevâtür derecesinde çok kişi tarafından haber verilmesi de gerekmez.

Sirâc ve Vehhâc’ın açıklamasına göre, imam şahitlerin güvenilirliğine kanaat getirirse, orucu emreder.

İmam Ebû Hanîfe’ye göre, iki şahit ile Ramazan ayı sabit olur. **Bahr’ın tercih ettiği görüş** de budur.

(Rü'yet-i hilâl) hilâl görüldüğünde okunacak dua, **İmam Ali** (kerremallâhu vecheh), **Peygamber Efendimiz'den** (aleyhissalâtü vesselâm) rivayet etmiştir;

Her kim yeni ayı görünce üç kere “Allâhü Ekber” deyip şu duayı okursa:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَنِي وَخَلَقَكَ وَقَدَّرَ لَكَ مَنَازِلَ وَجَعَلَكَ آيَةً لِلْعَالَمِينَ

“Elhamdü lillâhillezî halakanî ve halakake ve kaddera leke menâzile ve cealeke âyeten lil-âlemîn”

Cenâb-ı Hak meleklerine şöyle buyurur:

“Şahit olunuz, bu kulumu Cehennem'den azat ederim.”

Ramazan orucunda, niyet imamlara göre şarttır.

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

“Ameller niyetlere göredir” hadîsiyle sabittir. Her gün için ayrı niyet gerekir. Zira ibadet ile âdet arasındaki fark ancak niyetle olur.

İmam Mâlik, bir niyetin dört rekata kifayeti gibi bir niyetle otuz güne yeterli olacağını söylemiştir.

Ancak namazda bir rekâtın bozulması tümünü bozarken, Ramazan'da bir günün ifsadı diğer günleri bozmaz. Bu farktan dolayı, bir niyet tümüne kafi gelmez.

Niyetin gece yapılması şart değildir. Ramazan gününde, kuşluk (duhâ) vaktime kadar niyet câizdir.

Niyette şart olan, kalben tutulacak orucu bilmek, dille söylemektir.

Necmeddîn Nesefî'nin açıklamasına göre, sahurda yemek de niyet yerine geçer.

Eğer bir kişi “İnşâallah yarın oruç tutarım” derse, Teberrük (bereket kasıtlı) veya Allah'tan tevfik dilemek niyetiyle söylemişse, **Zâhiriyye'ye göre** bu câizdir. Ancak bunu şart koyarak (istisnâ tarzında) söylerse, **Nasâr ve Hâniyye'nin beyanına göre** oruç tutmuş sayılmaz.

Kudûrî'nin beyanına göre, Ramazan orucu ile muayyen adak oruçları ve nafile oruçlarda niyet vakti öğleye (zevâle) kadar sahihtir. Kişi uyusa, ama öğleye kadar aklı başına gelse, niyet ederek oruçlu sayılır. Mecnun (belli vakte kadar aklı giden) için de aynıdır. **Kemâ fi'l-Hayt**

Ancak, niyeti geceden yapmak daha faziletlidir, dört mezhebe de uygundur. Ayrıca:

مَنْ لَمْ يُبَيِّتِ النِّيَّةَ قَبْلَ الْفَجْرِ فَلَا صِيَامَ لَهُ

Yani **kim gece, fecirden önce niyet etmezse onun orucu sahih değildir.** Mealindeki hadîse bu yönden mutabık olur.

Mesela, esir olan biri, Ramazan'a denk geldiğini tahmin ederek niyetle oruç tutsa;

- Ramazan'dan önceki günlere denk geldiği anlaşılırsa, bu oruç geçerli sayılmaz.
- Sonraya denk geldiği ortaya çıkarsa, geçerlidir.
- Ancak bayram gününde tutulan oruç geçersizdir. Zimmetine tertip ettiği orucu niyetle tuttuğu için, kaza gerekmez. **Kemâ fi'l-Bedâyi'**

Şa'bân'ın yirmi dokuzuncu günü, yani yevm-i şek (şüpheli gün), nafil niyetiyle tutulursa mekruh değildir. Ancak vacip başka bir oruç niyetiyle tutulursa mekruhtur. **Keza fi't-Tuhfe (Tuhfe eserinde geçer)**

Şâfiî mezhebinde, yevm-i şek orucu tahrimen mekruhtur. İmam Ahmed'e göre, ihtiyaten vaciptir.

Hanefîlerin delili:

لَا تَقْدَمُوا رَمَضَانَ بِصَوْمِ يَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ

“Ramazan'dan bir veya iki gün önce oruç tutmayınız.” hadîsidir. Lakin Zilhicce'nin dokuzuncu günü, İbn Âbidîn'in Feyz'den nakline göre oruç tutmak daha faziletlidir.

Yevm-i şek için niyet: Eğer “Ramazan'dan veya Şa'bân'dan hangisiyse o” diye niyet edilirse, kerâhetle birlikte caizdir. Sonradan Ramazan olduğu anlaşılırsa farz yerine geçer; değilse nafil olur.

Nafil olduğu biliniyorsa bozarsa kaza gerekmez. **Kemâ fi't-Tenvîr**

Hadîs-i şerîf:

رُفِعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأُ وَالنِّسْيَانُ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ

“Ümmetimden hata, unutma ve zorlanan şeylerin mesuliyeti kaldırılmıştır.”

Bu hadîsle; unutkanlık, Allah'ın haklarını yerine getirmekte özür sayılmıştır. Kişi unutarak yemek yese, su içse, cinsel ilişki yaşasa, orucu bozulmaz. Emanet bir şeyi unutarak yese, günah olmaz, fakat tazmin gerekir.

Sabah namazında uyuyakalan kişi, uyku sebebiyle güç yetiremediği için günahkâr olmaz. Ancak uyanık bir kişi, uyuyanı uyandırmakla vaciptir. Sabah namazını kaçırarak şekilde gece oturmak (uyumamak) mekruhtur.

Orucu Bozmayan Durumlar

- Boğaza toz, sinek, duman girmesi,
- Sürme sürmek,
- Hacâmet yaptırmak,
- Hanımını inzâlsiz öpmek,
- İhtilâm olmak,
- Kendiliğinden meni gelmesi,
- Mazmaza (ağız çalkalama) sonrası ağızdaki yaşlığı yutmak,
- Kulağa su kaçması,
- Diş arasında kalan, nohut tanesinden küçük şeyi yutmak,
- Dişten gelen kan boğaza kaçsa, mideye gitmese,
- Yaralanmak,
- Unutarak cinsel ilişkide iken boşalmadan hatırlayıp çekinmek,
- Unutarak ağızda çiğnenmiş olan lokmayı çıkarıp atmak,
- İnzâlsiz olarak ferç dışı bir şeyle mücâmaat etmek,
- Cünüp olarak sabahlamak,
- Bir şeyi dille tatmak.

– Kusma az olursa, oruç bozulmaz. Ağız dolusu olursa, oruç bozulur. Çünkü bu hâl, açlık hissini doğurur. **Kezâ fî'l-Mizân**

Aşağıdaki durumlarda sadece kazâ lâzımdır, keffâret gerekmez:

- Ağıza yağmur, kar, abdest suyu kaçması,

- İmsâk olmadı zannıyla yemek, içmek, cinsel ilişki,
- Uykuda veya zorla iftar ettirilmek,
- Nâsiyen (yanılarak) yiyip “orucum bozuldu” zannıyla sonra kasten yemek,
- Vücuda yapılan tedavi karna ulaşırsa,
- Taş parçası yutulsa,
- Ağızda tükürük biriktirip yutmak,
- Oynamak ile boşalma gerçeklemesi
- Hiç niyet etmemek, sonra kasten yemek,
- Güneş battı zannıyla vakitten önce iftar etmek.

Sadece kazâ lâzımdır, keffâret gerekmez.

- Yolcu, gün ortasında mukîm olursa,
- Hayızlı ya da nifaslı kadın temizlenirse,
- Çocuk bâliğ olursa,
- Kâfir Müslüman olursa:

Günün kalan kısmında oruçlu gibi yemekten sakınırlar. Fakat çocuk ve kâfir, günün ilk kısmında mükellef olmadıkları için kazâ gerekmez.

Hâyız (adetli), nifas hâlindeki kadın ve misafir, orucu kazâ ederler.

Eğer kişi, Ramazan ayında oruçla yükümlü olduğu hâlde:

- Cinsel ilişkide bulunup inzâl olsa,
- Kasten yese, içse,
- İlaç dahi olsa,
- İftarı gerektirmeyen bir şey işleyip, sonra kasten yese;

kazâ ve keffâret gerekir. Keffâret bahsi,

- İmam Ebû Yûsuf’a göre derhal vaciptir.
- İmam Muhammed’e göre terâhi (geciktirerek) vaciptir.

Keffâret-i savm, keffâret-i zihâr gibidir:

1. Altmış gün peş peşe oruç,
2. ya da Bir köle azat etmek,
3. ya da Altmış fakiri doyurmak.

Bu hüküm, **Ebü Hüreyre'nin Zuhr bin Seleme el-Beyâz** hakkındaki rivayet ettiği hadisle sabittir.

Hazret-i Ali ve İbn Mes'ûd'dan:

مَنْ أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ رُخْصَةٍ وَلَا مَرَضٍ، لَمْ يَقْضِهِ صِيَامُ الدَّهْرِ كُلِّهِ، وَإِنْ صَامَهُ

“Kim Ramazan'dan bir günü, ruhsat (izin verilmiş bir mazeret) ve hastalık olmaksızın iftar ederse, ömür boyu oruçla geçirse bile o günü telafi edemez.”

Yani bir gün orucu bozunca, yüz sene oruç tutsan da karşılığı olmaz. Bu anlamda rivayet nakledilmiştir.

Oruç birden fazla kez bozulsa, hatta iki ayrı Ramazan'da dahi olsa, İmam Muhammed'e göre bir keffâret yeterlidir. Bu görüşün mu'temed (güvenilir) olduğu **Müctebâ adlı eserde** belirtilmiştir.

Bazı görüşlere göre:

- Oruç cinsî münasebet (cimâ) ile bozulursa, keffâret her defasında ayrı gerekir.
- Yemek ve içmekle bozulursa, tekrarlanırsa da bir kez keffâret yeterlidir.

Ramazan günlerinde, özürsüz, açıkça, istisnasız şekilde oruç yerse, öldürülür. Bu, **Şürûnbülâliyye adlı eserde** zikredilmiştir. Çünkü bu durum ya dini inkâr ya da dinle alay olarak değerlendirilir. Bu yüzden öldürülür diye geçer. (Çok büyük ikaz taşır oruç tutmamak)

- Ağzına bir susam tanesi alıp yese, kazâ ve keffâret gerekir.
- Oruçlunun bir şeyin tadına bakması veya ağzında çiğnemesi mekruhtur.

Kocası ahlâksız olan bir kadın, yemekten sadece tatmak, yutmamak şartıyla bunu yapabilir.

Bir annenin, çocuğuna yiyecek verecek veya çiğneyecek başka kimsesi yoksa, ağzında lokmayı çiğnemesi câizdir.

Sakız çiğnemek mekruhtur. Çiğnenmemiş sakızı ağızda çiğnemek orucu bozar.

Oruçlu olmayan erkek için sakız çiğnemek mekruhtur, kadın için ise müstehtaptır. Çünkü sakız, kadınlar için misvak yerine geçer, bu **Fethu'l-Kadir'de** beyan edilmiştir.

Oruç tutan kimsenin, hanımını öpmesi, sarılması, dokunması, şehvetinden emin değilse mübâşeret (temas) etmesi mekruhtur. Emin olursa beis yoktur, bu **Dürrü'l-Muhtâr'da** da geçer.

Sirâc'da ise, emin olsun veya olmasın, hanımının dudaklarını öpmek mutlak olarak mekruhtur, denilmiştir.

Oruçlunun:

- Sakal ve bıyıklarına yağ sürmesi,
- Misvak kullanması,
- Hacamat yaptırmaması,
- Islak bezle sarınması,
- Serinlemek için su dökmesi caizdir.

Çünkü aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz'in, oruçlu olarak başına sıcaklık sebebiyle su döktüğü, **Ebû Dâvûd** tarafından rivayet edilmiştir.

Fakat **İmam Ebû Hanîfe'nin görüşüne göre**, bu tür davranışlar ibadette acizlik izlenimi verdiği için mekruhtur. **Kemâ fi'l-İmdâd, an'il-Burhân**

Sahur, "sin" harfi fetha ile yemek, "sin" harfi zamme ile sahur vaktinde yenen yemek demektir.

Yalnızca su içmek, **Bahr'ın tercihinine göre** sünneti yerine getirmek sayılmaz. Çünkü sahurun maksadı, oruç için güç ve destek sağlamaktır; su yeterli değildir.

Sahur vakti, gece yarısından sonra başlar. O vakitten önce yemek yerse, sahur yerine geçmez.

Sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz, bazen hurma, bazen süt ile iftar ederlerdi. Bunlar bulunmazsa su ile iftar ederlerdi.

Öncelikle yaş meyveyle, bulunmazsa kuru meyveyle, bulunmazsa zemzemle, o da bulunmazsa su ile, o da bulunmazsa pişirilmemiş tatlı bir şeyle iftar etmek evladır.

Ramazan-ı şerifte her kim bir oruçluyu iftar ettirirse, günahlarının affı ve cehennemden kurtuluşu hakkında hadis-i şerîf rivayet olunur.

Orucu kaza etmek şartıyla, dokuz kimsenin orucunu bozması caizdir:

1. Hamile olanlar,
2. Emzikli olanlar,
3. Zorla orucu bozdurulanlar,
4. Misafir olanlar,
5. Hasta olanlar,
6. Savaş hâlinde olanlar,
7. Çok yaşlı olanlar,
8. Açlığa dayanamayanlar,
9. Susuzluğa dayanamayanlar.

“حامل” kelimesi, “geb’e” anlamında, hamile (hamal) başına veya arkasına yük alandır. Gebeye lisanımızda hamile demek yanlış ama yaygındır. Doğrusu hamile hatun demektir.

Eğer kadın için veya çocuğu için zarar söz konusu olursa, başka bir günde kazâ eder. Emzikli kadın da bu hükme dahildir. **Kemâ fi’l-Hulâsa**

Hadis-i şerifte, Cenab-ı hakk’ın misafire orucunu bozma ruhsatı verdiği haber verilmiştir.

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ أَعُوذُ بِاللَّهِ

“**Tutamadığınız günlerin yerine, başka günlerde kaza edin**” Bakara-184. âyetiyle, diğer uygun günlerde kazâ etme ruhsatı verilmiştir.

Kazâda, günleri sırasıyla yerine getirmek şart değildir, ancak menduptur. Hatta diğer Ramazan’a kalsa bile, önceden kaza ederek yerine getirebilir; **Kemâ fi’l-Bedâyi’**

Seferde olup da oruç tutmakta zorlanmayanlar için, tutmak menduptur. **Kemâ fi’l-Tenvîr**

Çünkü Kur'an-ı Kerim'de geçen:

وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ

“**Ve oruç tutmanız, sizin için daha hayırlıdır.**” Bakara-184. âyetiyle, seferde oruç tutmanın, bozmaktan daha hayırlı olduğu bildirilmiştir.

Hatta **fetih senesinde** Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), on bin sahabe ile sefere çıktıklarında, ashâb-ı kirâmın çoğu piyade yürüyordu ve oruçluydu. Bir nehre vardıklarında, şiddetli sıcaklık hâkim oldu. Durumu Peygamber Efendimiz'e bildirdiklerinde, Efendimiz: “İçiniz!” diye emir buyurdu, ama ashâb-ı kirâm imtina ettiler.

Bunun üzerine Efendimiz: “**Ben bineğin üzerindeyim, bana bakmayınız, içiniz!**” buyurdu.

Yine de içmeyince, Efendimiz zaruret üzerine bir tas su isteyip içti. Bunun üzerine ashâb-ı kirâm da içtiler.

Daha sonra bazı sahabelerin hâlâ oruçlu oldukları haber verildiğinde, Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem):

أُولَئِكَ الْعُصَاةُ

“**Onlar âsî olanlardır**” buyurdu.

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), seferde refikine (yol arkadaşına) meşakkat verecekse, onunla birlikte iftar etmenin meşrû olduğunu ifade buyurmuştur. **Hazret-i Enes** (radiyallâhu anh)'tan rivayet olunur.

Oruçlu bir kimse öldürme, yaralama veya şiddetli darp ile tehdit edilirse, sahih olan görüşe göre, mukim (yerleşik) kişi orucunu bozarsa günaha girmez. Yolculukta hasta olan kişi ise orucunu bozmaz ve ölürse, günahkâr olur.

Oruçlu kimse:

- Açlıktan helak olacağından,
- Aklını kaybetmekten (delirmekten),
- Veya hastalığının şiddetlenmesinden korkarsa,

İftar etmesi câizdir. Oruca kadir olmayan yaşlı ihtiyarlar gibi.

Öyle ki, her gün için bir yoksulu doyurarak kefaret öderler. Diğer kimseler ise gününe gün kazâ eder, kefaret gerekmez.

- Hastalığın orucu terk ederek iyileşeceği umuluyorsa, iftar câizdir.
- Oruç tutmakla hastalık artacağı tecrübeyle biliniyorsa, oruç tutmak mekruhtur, iftar etmek evlâdır.

Hastalığın durumunu tayin edecek doktor:

- Müslim,
- Usta (tecrübeli) ve
- Dindar (mütedeyyin) olmalıdır; böyle birinin sözüne güvenilir.

Müslim olup dindar olmayanın sözüne güvenilmez. Gayrimüslim doktorun sözü ise asla geçerli değildir. Zira dînî meselelerde fâsıkın sözü geçerli değilken, gayrimüsliminki hiç geçerli olmaz.

Oruç Üç Kısımdır

1. Avâmın orucu:

- Yemek, içmek ve cinsel ilişkiden sakınmaktır.

2. Havâssın orucu:

- Bunlara ilaveten, bütün uzuvları günah işlemekten korumaktır.

3. Ehas-ı havâssın orucu:

- Hem önceki iki dereceye riayetle birlikte,
- Kalbi mâsivâdan (Allah'tan başkasından),
- Ruhu da kötü ahlâktan korumaktır.

Âlem-i ervâhtaki saf haline, ruhaniyete ulaşmak bu şekilde mümkündür. Gerçek oruç, işte bu anlamda olup, “sıyâm” bu yüce hali ifade eder.

أَسْتَعِيزُ بِاللَّهِ - كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ

“Sizden öncekilere farz kılındığı gibi...”

Bakara-183. âyet-i kerîmesinin tefsirinde, Rûhu'l-Beyân nakletmiştir.

Terâvih Namazı

Ramazân-ı şerifte kılınan terâvih namazı vardır. **Muhtâr'ın beyanına göre**, cemaatle olmasa da, kadınlara ve erkeklere sünnet-i müekkededir. Çünkü

Peygamber Efendimiz (aleyhissalâtü vesselâm), üç kere terâvih kıldırması; dördüncü gün farz olur endişesiyle sakınmışlardır.

Hz. Ömer radiyallâhu anh, **erkeklerle** imam olarak **Übeyy ibn-i Ka'b**'ı tayin edip cemaatle kıldırıldığı gibi; **kadınlara** da **Süleyman ibn-i Ebî Hasme**'yi imam tayin ederek, onlar da cemaatle kılmışlardır.

Terâvih namazının vakti: Yatsı namazından sonra, vitirden önce, fecr-i sâdıka kadar devam eder. **Kemâ fi'l-Hulâsa**

Gecenin üçte birinden sonra kılmak müstehaptır. **Kemâ fi'd-Dürrü'l-Muhtâr**

Terâvihi kaçırın için kazâ gerekmez. Bir görüşe göre, bir sonraki terâvih vakti girmeden önce kazâ edilebilir.

Hanefî mezhebinde terâvih namazı yirmi rekâttir. **Sebebi: 24 saat içinde kılınan farz namazlarla vitir birlikte 20 rekât oluşudur.**

Şâfiî mezhebinde ise, 24 saatteki sünnet-i müekkedeler 10 rekât olduğundan, aynıysıyla iki misline ulaşmak niyetiyle terâvih 20 rekât olarak görülür.

Terâvihte Kur'an'ı bir kez hatmetmek sünnettir; bu da, Kur'an hükümlerinin genel olarak cemaat tarafından işitilmesi içindir.

– İki kere hatim fazilettir,

– Üç kere en faziletlisidir.

İmam-ı Âzam, her rekâtta on âyet okunur demiştir; Ramazan'da kılınan 600 rekât terâvihten 6000 âyet ile hatim edilir.

İhtiyâr'ın beyanında, cemaati yormayacak kadar okumak esastır. Zira, cemaatin çokluğu, kıraati uzatmaktan daha faziletlidir. **Kemâ fi'l-Hilye**

Müctebâ'da İmam-ı Âzam'dan rivayetle, farzda üç kısa yahut bir uzun âyet kifâyet ettiği hâlde, terâvihte “tarîk-i evlâ” evla olarak yeterlidir diye nakletmişlerdir.

Dürrü'l-Muhtâr'da şu durumlar mekruh olarak beyan edilmiştir:

– Hızlı okuyarak harfleri bozmak,

– Eûzü-besmeleyi terk etmek,

– Rükû ve secde ile kavmeyi (doğrulmayı) terk etmek,

- Tesbihleri terk etmek,
- İki rekât arasında oturmayı terk etmek.

Terâvihi on selâmla kılmak en faziletlisidir. Beş selâmla kılmak câizdir, fakat daha az faziletlidir.

Bir selâmla kılmak mekruhtur.

On sekiz mi, yirmi mi kıldığında şüphe olursa, daha az olan esas alınır, iki rekât daha kılınır.

Terâvihi ayakta kılmaya gücü yettiği hâlde oturarak kılmak mekruhtur.
Kemâ fi Dav’i’ş-Şems

İmam rükûya varıncaya kadar oturup sonra kalkıp iktidâ etmek, ihtiyarsız değilse, bu ibadette tembellik olduğundan mekruhtur. **Kemâ fi Esrâr-ı Hâniyye**

Teravih namazının her iki rekâtı ayrı ibadet olduğundan, ayrı niyet gerekir.
Kemâ fi’l-Hulâsa

Hâniyye’de, yirmi rekâtın bir bütün namaz olduğu ve bir niyetin yeterli olduğu da değinilmiştir.

İbn-i Âbidîn, her namazdan selamla hakikaten çıkıldığı için, tekrar ayrı niyetin lâzım olduğunu söylemiştir. **Hilye’den naklen ise**, ikinci görüş gibi, hep-sine birden niyet etmek şartıyla câiz demiştir.

Nafile Oruçlarla İlgili Hadis-i Şerifler

Hadis-i şeriflerde nafile oruçlar hakkında şu beyanlar geçmiştir, ez cümle;

“Her şeyin zekâtı vardır; bedeninin zekâtı oruçtur.” mealinde hadis rivayet olunur.

“Her kim, on aya denk gelen Ramazan ayında oruç tutar da, iki aya denk gelen Ramazandan sonra Şevvâl ayında altı gün oruç ilave ederse, bir yıl oruç tutmuş gibidir.”

Savm-ı Âşûrâ (Aşure günü orucu) hakkında:

“Geçmiş sene ile gelecek senenin günahlarına keffârettir.” mealinde hadis rivayet edilmiştir.

Arefe günü hakkında da aynı anlamda, iki senenin keffâreti olacağı müjde-sini veren hadis mevcuttur.

Receb ayı orucu hakkında: **“Her kim Müslüman olarak bir gün oruç tutup, bir gece kalkıp namaz kılsa, bir yıl gündüz oruçlu, gece ibadetli olmuş gibi sevap alır.”** meâlinde hadîs rivayet edilmiştir.

Eşhür-i Hurum, dört haram ay şunlardır:

1. Receb,
2. Zilkade,
3. Zilhicce,
4. Muharrem.

Bu dört ayda oruç tutmak, fakihler tarafından müstehap kabul edilmiştir.

Şa‘bân Orucu Hakkında:

“Her kim bayram gecesi ile Berât gecesini ihyâ ederse, kalplerin öldüğü günde onun kalbi ölmez.” meâlinde hadîs rivayet olunmuştur. Yani bu kişiye güzel bir son (hüs-n-i hâtime) nasip olur.

Dünya sıkıntısıyla isyana meyleden kalpler nasıl ölüyorsa, bu kişi can verirken şaşırmaz (tahyîr etmez) diye tefsir edilmiştir.

Kadir Gecesi (Leyletü'l-Kadr)

Sûre-i şerîfede “ليلة القدر” kelimesi üç kez geçmektedir.

Bu kelime dokuz harf içerdiğinden, **üç kez dokuz = 27 çıkarılarak,**

Ramazan’ın 27. gecesi olduğuna işaret edildiği söylenmiştir.

Zamanlar benzer (müteşâbihü'l-ezcâ) olduğu hâlde, Kur’an’ın inişine denk gelmesi sebebiyle, bin aylık ibadet sevabına denk olduğu açıkça sûrede bildirilmiştir.

Ka‘bü'l-Ahbâr’dan rivayetle: “Her kim Kadir Gecesi’nde üç defa ‘Lâ ilâhe illallâh’ derse;

- biriyle günahları affolur,
- biriyle cehennemden kurtulur,
- biriyle de Cennet’e girer.”

Pazartesi ve Perşembe oruçları

Câmi‘u’s-Sağîr’de rivayet edilmiştir:

كَانَ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُ الْاِثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ

(Râvî: Ebû Hüreyre)

Yani Ebû Hüreyre rivayetinde, Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Pazartesi ve Perşembe günleri oruç tutarlardı.

Cuma gününde oruç tutmanın kerâheti hakkında:

“Cuma günü bayram günü gibidir; bayram gününü oruç günü yapmayınız.” meâlinde hadîs rivayet edilmiştir. Ancak kişi öncesinde bir gün oruç tutmuşsa, Cuma günü de oruç tutabilir.

- Her aydan üç gün oruç tutmak, bütün seneyi oruçlu geçirmiş olmak gibidir, diye hadîs vardır.
- Bir gün oruç, bir gün iftar yapmak, **Dâvûd aleyhisselâm’ın orucudur.**
- Bütün yılı oruçlu geçirmek, **Nûh aleyhisselâm’ın orucudur;** yalnız bayram günleri hariçtir.
- Her aydan üç gün oruç tutmak, **İbrâhim aleyhisselâm’ın orucudur.**
- Eyyâm-ı Bîyd (beyaz günler) denilen her ayın 13., 14. ve 15. Günlerinde oruç tutulmasını aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz emretmiştir.

Velhâsıl, oruç İslâmiyet’in en büyük rükünlerinden biridir. **Câmi‘u’s-Sağîr** hadîsinde, oruç öldürülmekten koruyan bir zırha benzetilmiştir. Fakat, orucun faydası daha büyük olduğundan, ateşten koruyan nurlu bir zırh olduğu bildirilmiştir.

Beyhakî, hadîslerinde:

الصَّيَّامُ جَنَّةٌ مِنَ النَّارِ

“Oruç, cehennem ateşinden koruyan bir siperdir.”

Çünkü şehvî arzuları yok ederek, ruhu muhafaza eder, nûraniyetin ve kutsiyetin korunmasına bir kale olur.

Deylemî, hadîslerinde geçen:

قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: الصَّوْمُ لِي وَأَنَا أَجْزَى بِهِ

“Oruç benim içindir, mükâfatını ben veririm” hadîs-i şerîfinde, Cenâb-ı Hakk’ın orucu kendi Zât-ı Ecell-i A’lâ’sına nispet etmesinin hikmeti, **Ravdatü’l-Ulemâ’da** şöyle beyan edilmiştir:

Kıyamet gününde, kulun sevapları başkasına verilse bile, oruç sevabı verilmez diye **“Oruç benimdir”** buyurulmuştur.

Yahut Oruç, insanların nazarından gizli bir ibadet olduğu için, mükâfatı Allah’ın cemâlidir.

Yahut Oruç, dünyevîlikten sıyrılıp mânevî yakınlığa ilerleme vesilesidir.

Yahut Oruçta, Allah’tan başka hiçbir varlığa ta’zîm ve ibadet edilmemiştir.

Yahut Oruç, beşer sıfatından uzaklaşıp melekî sıfatla vasıflanmak, mücahedenin en üst derecesi ve müşâhedenin en faziletlisine ulaşmak demek olduğundan, Cenâb-ı Hak orucu kendi Zâtına nispet etmiştir.

Oruç tutan kişi de, oruç sayesinde Allah’a yakın olmuş olur. Bu sebeple, İslam’ın rükn-i a’zamı olarak, Şâri’ Teâlâ tarafından belirlenmiş ve açıklanmıştır.

Oruçta Kusurun Telafisi, Fıtır Sadakası

Namazda sehiv secdesi, kusuru tamamladığı gibi, oruçtaki hata ve eksiklik de, sadaka-i fıtır ile tamam olur. Fıtır sadakası vermeyen kimsenin orucu muallâktadır.

Dört mezhep imamının ittifakıyla, **fıtre zekâtı vacip olana vaciptir.**

Fıtre vermesi gereken kimse,

- Çocukları ve
- Köleleri için de vermekle yükümlüdür.

Mükellef olmayan bir çocuk için dahi, Ramazan’ın fazilet ve bereketinden mahrum bırakmamak için fıtre vermek vaciptir.

Bayram gününden önce de verilebilir. **Kemâ fi’l-Mizân**

Bayramdan sonra vermezse, üzerinden düşmez.

Hanefî mezhebinde, fitre farz değil, vaciptir.

İki kişinin ortak kölesi varsa, fitresini her ikisi de vermelidir. Hangisi verirse, diğerinden sorumluluk düşer.

Gayrimüslim kölenin fitresini de, Hanefî mezhebine göre vermek gerekir.

Kemâ fi'l-Mizân

Çünkü hadis-i şerifte köle genel olarak zikredildiğinden, gayrimüslim köle de Hanefî'ye göre kapsam içindedir.

Hanımın fitresini vermek gerekmez. Nafaka gibi değerlendirilmez; ancak verirse caizdir.

Yarısı köle, yarısı hür olana fitre vacip değildir.

Fitre, diğer üç mezhebe muhalif olarak, Hanefî mezhebinde, asli ihtiyaçlarından fazla nisâba sahip olmayan kişiye vacip değildir.

Vacip olma vakti, bayram günü fecrin doğuşu ile gerçekleşir. İttifakla, bayram gününden sonraya bırakmak câiz değildir.

Fitre,

– Arpa, buğday, hurma, üzüm, un gibi aynı olarak veya – nakit para olarak verilir.

Hanefî mezhebine göre en faziletli olan,

– Kıymeti en yüksek olandan – aynen veya nakden vermektir.

Ramazan'dan önce vermek de caizdir. Bunun **İmam Şa'rânî** tarafından, **İmam-ı Âzam'dan** rivayet edildiği beyan edilmiştir.

Fitre,

– Baba, anne, nine, dede gibi yukarı akrabalara,

– Evlat ve torunlara verilmez.

Zevce zevcine, eşi, eşine verdiği mal ile malını çıkarmış (ihrâc etmiş) sayılmaz; bu sebeple, ona vermesi câiz değildir.

Ancak:

- Evlatlarına,
- Anne ve babasına,
- Fakir olan kız ve erkek kardeşlerine zekât vermesi câizdir.

Zekât verilen sekiz sınıf muhtaçtan hangisine verilirse verilsin, câizdir.

Allâme Şihâbüddîn'in beyanına göre, sadakada en faziletli olan, akrabalara ve komşulara vermektir.

Hatta muhtaç akrabası varken, başkasına verilen sadakanın kabul edilmeyeceğine dair, **Dav'ü's-Şems adlı eserde** hadis rivayet edilmiştir.

Nisaba mâlik olan (zengin) kimsenin sadaka-i fitır alması haramdır. Ancak bir kişiye fakir zannedilerek verilmiş, sonra zengin olduğu anlaşılmışsa, Hanefi mezhebine göre câizdir. **Kemâ fi'l-Mizân**

Sadaka vermekte altı çeşit mükâfat vardır: Üçü dünyada, üçü âhirettedir.

Dünyadaki mükâfâtlar:

1. Malın artması,
2. Ömrün uzaması,
3. Dünyasının imar olması.

Âhiretteki mükâfâtlar:

1. Günahlarının örtülmesi,
2. Mahşerde gölge olması,
3. Cehennem ateşine perde olması.

Bunlar, hadis-i şerîfle sabittir.

Sadaka Vermenin Âdâbı

- Gizli vermek,
- Malın en iyisinden vermek,
- Az da olsa küçümsememek,
- Önceden niyet ederek vermek gerekir.

Daha önce verilmiş bir malı, sonradan zekâta veya sadakaya saymak câiz değildir.

Hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur:

مَلْعُونٌ مَنْ سَأَلَ بِوَجْهِ اللَّهِ، وَمَلْعُونٌ مَنْ سُئِلَ بِوَجْهِ اللَّهِ ثُمَّ مَنَعَ، مَا لَمْ يَسْأَلْ هُجْرًا

“Allah’ın ismiyle isteyen mel’ündür (rahmetten uzaktır); Allah’ın ismiyle isteyen reddeden de mel’ündür (rahmetten uzaktır).” Bu ihtiyacı olmayanın istemesi hakkındadır.

Hayattayken bir dirhem sadaka vermek, ölümden sonra yüz dirhem sadaka bırakmaktan daha faziletlidir. Hadisle sabittir.

Ahlâkî Fazilet ve Şeref

- Fakirlerde sabır,
- Zenginlerde sehâvet (cömertlik),
- Yöneticilerde adalet,
- Âlimlerde tevazu,

kişiliklerindeki faziletin ve şerefin kemaliyatı fazlası olduğunu gösterir.

Buna karşılık:

- Fakirlerde şikayet,
- Zenginlerde cimrilik,
- Yöneticilerde zulüm,
- Âlimlerde kibir,

şeref ve nimetin yok olmasına sebep olan afetlerdir. Bu hükümler, rivayetlerle sabittir.

Bütün mezheplerin ittifakıyla: Zekât, zimmi (gayrimüslim vatandaş) olan kişilere verilmez.

Hanefî mezhebine göre, sadaka-i fitır ve sadaka, fakir olan zimmiye de verilse caizdir; **Rahmetü’l-Ümme fî İhtilâfî’l-Eimme’de** de böyledir.

Çünküaleyhissalâtü vesselâm Efendimiz’in, Yahûdî’ye sadaka olarak gömleklerinden birini verdiği, Hazret-i Ömer (radiyallâhu anh) tarafından rivayetle sabittir. **Kemâ fî Dav’i’ş-Şems**

Mescid inşası ve ölü kefenlemek için verilen sadaka, zekât sayılmaz. Bu, **Rahmetü’l-Ümme adlı eserde** ittifakla belirtilmiştir.

Beşinci Bâb, Beşinci Rükün Olan Hac-ı Beytullah Beyanındadır

Beşinci İslam rükünü, mükellef olanların Kâbe-i Muazzama'yı, belirlenmiş vakitte ve belirli rükünlerle tavaf ederek hac etmeleridir.

Âyet-i kerîme, estaîzü billâh:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا

“Gücü yeten herkesin, Allah için Beyt’i hacetmesi gerekir.” Âl-i İmrân-97. âyet ile hac farz-ı ayndır. İnkâr eden, hakiki küfürle kâfir olur — el-iyâzü billâhi Teâlâ (Allahu Teâlâ korusun)

Bu âyetin ardından gelen:

وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ

“Kim inkâr ederse, Allah âlemlerden müstağnidir” İmrân-97. âyeti hakkında iki görüş vardır:

1. İlk görüşe göre, bu âyet öncekiyle bağlantılıdır ve haccı terk edenin küfre düşeceğini açıklar yahut farzietini inkâr edenin küfrünü beyan eder.
2. İkinci görüş, bu cümle öncekisinden bağımsız bir cümledir, hüküm geneldir.

Ebû Ümâme’den rivayet olunan hadîste: “Her kim şart olan haccı eda etmeden ölürse ve buna engel olacak şer’î bir mazereti (hastalık, yol tehlikesi) yoksa, ister Yahûdî, ister Hristiyan hâl üzere ölsün, fark etmez.” meâlinde hadîs mervîdir.

Saîd bin Cübeyr (radıyallâhu anh)’dan gelen rivayet meâlinde: “Müsait vakti olduğu hâlde hac yapmadan vefat eden komşumun namazını kılmam.” buyurulmuştur.

Selef ve halef, hac farz olduğuna ittifak ve icmâ etmiştir.

(Haccü’l-Beyt) hadisinde geçen hac kelimesi, “hâ”ın fetha ve kesrayla aynı anlamda olup,

Kıraat-i Seb’ada iki şekilde okunmuştur.

Nehr’den nakledilen ve **Tahâvî’de** yer alan bilgiye göre:

- “Hâ”nın fethayla: isim,
- “Hâ”nın kesrayla: mastardır.

Lügatte: “emr-i mu’azzam (büyük bir işi) kasdetmek” anlamındadır. **Seyyid Şerîf, Ta’rifât**

Şer’î anlamı: Belirli bir mekânı, belirli bir zamanda, belirli fiillerle ziyaret etmek demektir.

Hac Beş Kısımdır:

- Hür,
- Akıllı,
- Bâliğ,
- İstitaat (gücü yeten) sahibine
- Ömür boyunca bir defa hac farzdır.

Mikâtı ihramsız geçen kimse, mikâta geri dönüp yeniden telbiyeye başlamakla mükelleftir.

Hac ile umre arasında muhayyer olup, dilerse hac, dilerse umre yapar. Her ikisi de vacip sıfatındadır.

Uzak yerden Mekke’ye giriş niyetiyle gelen kimse, mikâta yaklaşınca ihrama girer.

Hac ve umreyi kasdetse de etmese de, tüccar veya başkası bu hükümde eşittir. Çünkü ihram, Kâbe’yi tazim içindir. **Kemâ fi’l-Hidâye**

Dürri’l-Muhtâr’da: Haram mal ile hac etmek haramdır. Bu mesele, **Bahr’a** nispetle, riya ve gösterişle yapılan hacca benzetilmiştir.

Bahr’da: Hacca gitmeden önce helâl nafaka kazanma niyeti olmalıdır. Haram nafaka ile yapılan hac makbul değildir.

Mekruh olan hac:

- Anne-babası muhtaç,
- Borçlu olan,
- Vekil olup izinsiz giden kişilerin haclarıdır. **Kemâ fi’l-Feth**

Ayrıca kadının kocasından, kölenin efendisinden izinsiz gitmesi de mekruhtur. **Kemâ fi'l-Bahr**

Mültekat'ta: İzin şartı, nafile hac içindir. Anne-babaya itaat, nafile hacdan üstündür.

Haccın farz olması için istitaat şarttır. İstitaat: Kişinin, gidip gelinceye kadar aile nafakasından fazla kendisine yetecek kadar masrafa sahip olmasıdır.

Bu masraf başkası tarafından karşılanırsa, farz olmaz.

Kur'an'da:

أَسْتَعِيدُ بِاللَّهِ - وَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

“**Gücünüz yettiğince Allah'tan sakının**” Tegâbün 16. âyetiyle istitaat, farziyetin şartı kılınmıştır.

Kişide:

– **Zâd** (yani yiyecek),

– **Râhile** (yani binit) masraflarını karşılayacak miktar bulunmalıdır.

Râhile ile kasıt: deve kiralamaktır. Katır veya merkep kiralayabilecek olsa bile, bu durumda hac vacip olmaz. **Kemâ fi'd-Dürr**

Sirâciyye'de:

– Güçlü olup aciz olmayanlar için, râhileyle (binekli) hac daha faziletlidir.

– Tahammülü olup, mücâhede yolunu seçmeye gücü yeten için, yaya hac daha faziletlidir.

Çünkü, tevazu, huzur ve fazla meşakkat sevabın çoğalmasına vesiledir.

Haccın farz-ı ayn olabilmesi için şu şartlar gerekir:

- Müslüman olmak,
- Hür olmak,
- Akıllı ve bülüğa ermiş olmak,
- Bedenen sağlıklı olmak,
- Yol azığı (zâd) ve bineğe (râhile) sahip olmak,

- Yolculuk ve dönüş süresince kendi ve bakmakla yükümlü olduklarının zarurî ihtiyaçları (havâyic-i aslîyye) dışında masrafları karşılayabilecek maddi imkâna sahip olmak.

Haccın üç farzı vardır:

1. İhrama girmek,
2. Arafat'ta vakfe yapmak,
3. Ziyaret tavafı yapmak.

Haccın vacipleri şunlardır:

- Safâ ile Merve arasında sa'y etmek,
- Müzdelife vakfesi yapmak,
- Cemrelere taş atmak,
- Uzaktan gelenin vedâ tavafı yapması,
- Saç tıraşı (halk) olmak veya kısaltmak (taksîr).

Hac sırasında yapılması müstehap olan sünnetler şunlardır:

- Kötü söz (kelâm-ı fâhiş)'ten sakınmak,
- Tahâret (abdestli) hâline devam etmek,
- Memleketten çıkmadan önce mescidde vedâ namazı kılmak,
- Akraba ve dostlarla vedalaşmak, helâlleşmek,
- Yola çıkarken helâl maldan sadaka vermek,
- Pazartesi, perşembe veya cuma günü sefere başlamak.

İhram giyilecek beş mîkât yeri şunlardır:

1. **Zülhuleyfe** → Medîne halkının mîkâtıdır.
2. **Yelemlem** → Yemen halkının mîkâtıdır. (Yemen ve güneyinden gelenler için)
3. **Cuhfe** → Şam halkının mîkâtıdır. (Şam, Mısır ve Kuzey Afrika, Batı tarafından gelenler için)

4. **Zât-ı İrk** → Irak halkının mîkâtıdır. (Irak tarafından gelenler için)

5. **Karn** → Necid halkının ve o yönden geçen herkesin mîkâtıdır. (Necid ve Riyad tarafından gelenler için)

Uzak mesafeden gelen biri, hacca ya da başka bir niyetle bile gelse, bu mîkât-ları **ihramsız geçmesi haramdır**.

İhramlıya Haram Olan Fiiller

İhrama giren kimseye:

- Refes (cinsî yakınlık),
- Füsûk (günahkâr davranışlar),
- Cidâl (tartışmak),
- Eşiyle cinsel ilişki veya münakaşa,
- İbadetten çıkmayı andıracak söz veya davranışlar haramdır.

İhramlıya haram olan fiiller

- Kara ve denizde avcılık yapmak,
- bit öldürmek,
- koku sürünmek,
- yüz ve başı örtmek,
- sakal ve bıyığı kesmek ve yıkamak,
- başı tıraş etmek ve yıkamak,
- gömlek, don (uzun giysi), sarık, takke giymek,
- çorap, mest giymek,
- kokulu elbise giymek haramdır.

Hacda cinayet iki kısımdır:

İhram giymek sebebiyle haram olanlar — bunlar yedidir:

- Vücuttan kıl koparmak,

- Tırnak kesmek,
- Elbise giymek,
- Cinsel ilişki ve onun başlangıçlarında bulunmak,
- Yağ sürmek,
- Koku sürmek,
- Av avlamak.

Sekizinci cinayet: Haccın vaciplerinden birini terk etmektir.

Harem-i şerif sebebiyle haram olan: Harem bölgesindeki av hayvanlarına, ağaç ve yeşilliklerine zarar vermektir.

İhramlıya Mubah Olan Fiiller

İhramlı olan kişiye şu fiiller mubahtır:

- Kokusuz sürme çekmek,
- Kan aldirmek,
- Hacamat yaptırmak,
- Hamama girip yıkanmak,
- Gölgede oturmak,
- Başına değmeyecek şekilde mahmel veya çadırla gölgelenmek,
- Para kemeri kuşanmak,
- Kılıç ve silah kuşanmak,
- Yüzük takmak,
- Kıl düşürmeyecek şekilde başını ve bedenini hafifçe kaşımak,
- Diş çıkarmak (çekilmesi),
- Kırık uzvunu sarmak.

İhram Giyilmeden Önce Yapılması Müstahap Olanlar

İhram giyeceği yere varınca, ihramdan önce:

- Saç, sakal, bıyıkları kesip tıraş olmak,
- Tırnak kesmek,
- Vücut kıllarını gidermek,
- Gusül etmek,
- Yeni beyaz gömlek giymek,
- Koku sürünmek,
- İki rekât namaz kılmak:

- Birinde Fâtiha'dan sonra "Kul yâ eyyühe'l-kâfirûn",

- Diğerinde Fâtiha'dan sonra İhlâs sûresi okumak lâzımdır.

İhramı giydikten sonra haram olan şeylerden sakınmak gerekir.

Kâbe-i Muazzama'ya ulaştıktan sonra, tavâf-ı kudûma başlamak için Hacerü'l-Esved'e yönelir. Tekbir alır, ellerini namazdaki gibi kaldırır, mekruh olanı terk eder. Hacerü'l-Esved'i sessizce öper. Öpemiyorsa eliyle veya elindeki bir şeyle mesh eder. Bu da mümkün değilse, eliyle işaret eder.

Tekbir, tehlil, hamd u senâ eder, salavât getirir. Kimseye zarar vermeden yedi defa tavaf eder.

Tavaf bitince, duasını okuyarak iki rekât namaz kılar.

Sonra Safâ ile Merve arasında sa'ya başlar.

- İlk olarak Safâ'ya çıkar,
- Merve'ye doğru iner,
- Ayaklarıyla yavaşça yürür.
- Vadi ortasındaki mil hizasına gelince hızlıca koşar.
- Milin hizasında, 25 âyet okuyacak kadar mesafe alır.
- Dua eder.

Merve'ye gelince, Safâ'daki gibi tekrar geri döner. Zikir ve tehlilden sonra dönüş yapar.

Tavaf gibi sa'y de yedi defadır. Her defasında Safâ'dan başlanır.

Hacc üç kısımdır:

1. Hacc-ı kırân
2. Hacc-ı ifrâd
3. Hacc-ı temettü'

Hacc-ı Kırân

Hacca niyet eden kişi, ihrama girerken **hem hac hem umre** niyetiyle girer.

İhram giyip, kıldığı namazdan sonra: “Lebbeyk Allahumme bi umretin ve haccetin” diyerek telbiye getirir.

Mekke’ye girince, önce umre yapar:

- Yedi defa tavaf eder,
- Makâm-ı İbrahim’de iki rekât namaz kılar,
- Safâ ile Merve arasında sa’y eder.

Tavaf-ı kudûmu sonradan yapar. Sonra yine Safâ ile Merve arasında sa’y eder.

Umre amellerini, haccın amellerinden önce yapmak vaciptir.

Hacc-ı kırâna niyet eden, umreyi tamamladıktan sonra, haccın menâsiki tamamlanıncaya kadar ihramdan çıkmaz.

Tüm menâsik tamam olunca, yevm-i nahr (kurban günü) kurbanını keser.

Kurban kesmeye gücü yetmeyen kişi, on gün oruç tutar:

- Bunun üç günü hac sırasında,
- Geri kalan yedi günü, hac ibadetlerini tamamladıktan sonra, teşrik günlerinin ardından tutar.

Hacc-ı Temettü’

Mikâttan sadece umre niyetiyle ihrâm giyerek gelen kişidir. Lâkin o yıl hac farızasını da edâ etmek ister. Eğer kurbanlık (hedy) sevk etmişse, **hükmen hacc-ı kırân gibidir.**

Kurbanlık getirmemişse,

- Mikâttan ihrâm giyer,
- Umre için “Lebbeyk Allahumme bi umretin” diyerek telbiye eder.

Eğer hac aylarından önce Mekke’ye girmişse,

- Umre için üç tavaf eder,
- Hac ayları girinceye kadar ihramdan çıkmaz.

Hac ayları girince,

- Kalan dört tavafı daha yaparak toplam yedi tavafı tamamlar,
- İbrahim’in makâmında iki rekât tavaf namazı kılar,
- Safâ ile Merve arasında yedi defa sa’y eder,
- Tıraş olup ihrâmdan çıkar,

Niyet ettiği umre tamamlanmış olur. İhrâmı çıkarmasa da (hac için) olur. İhrâmı çıkarırsa Hac için tekrar ihrâm, Harem içinden giymesi yeterlidir; mikâta gitmesine gerek yoktur.

Hac ihrâmı, Zilhicce’nin sekizinci günü (yevm-i terviye) giyilir. Daha önce giymek daha faziletlidir. Onunla hacı eda eder.

- Tavafta kısa adımlarla, hızlı yürüyerek ve omuzlarını sallayarak tavaf eder. Bu hâle “remel” denilir.
- Sonra Safâ-Merve sa’yini yapar,
- Ardından cemrelere taş atar (remy-i cimar),
- Daha sonra, teşrik günlerinde kurban keser. Bu kurban, hacc-ı temettü’nün şükrüdür.

Hacc-ı İfrâd

- Mekke halkı ile Harem dışından gelen kimseler içindir.

Ancak:

- Hacc-ı kırân ve Hacc-ı temettü’ yalnızca Harem dışından gelenlere mahsustur.

Hacc-ı ifrâd yapan kimse, ihrâmda bir hata (cinayet) işlerse, bir kurban kesmesi gerekir.

Kurbanlık getiren hacc-ı kırân ve hacc-ı temettü' sahipleri ise, iki kurban keser.

Çünkü hacc-ı kırân, iki ibadeti (hac ve umreyi) tek ihrâmda birleştirir.

Kurbanlık getirmiş olan hacc-ı temettü' sahibi (mütemetti') de, hacc-ı kırân sahibine eşittir.

Mekke'de ihramlı olarak kaldığı süre boyunca, gurabâ (yabancılar) için tavaf etmek, nafîle namazdan daha faziletlidir. Her yedi şavtta bir tavaf yaptıktan sonra, iki rekât namaz kılar.

İmam, Zilhicce'nin yedinci, dokuzuncu ve on birinci günlerinde birer hutbe okur; hac menasikini (hac ibadetinin uygulamalarını) anlatır. Yedisinde Mina'ya ve Arafat'a çıkmanın edeplerini, vakfenin nasıl yapılacağını öğretir.

Sekizinci gün, sabah namazı kılındıktan sonra Mina'ya çıkarılır. **Arefe sabahına kadar Mina'da geceleme sunnettir.** Arefe günü, güneş doğduktan sonra Arafat'a çıkarılır.

Arafat'ta zevale kadar dua, salavat, zikir ve telbiye ile meşgul olunur. Zevalden sonra abdest alınır veya gusledilir, Mescid-i Ğare'ye gidilir.

İmam hutbeye çıkar, iki hutbe okur. Zevâlden yevm-i teşrîke kadar olan hükümleri (mesâilî) açıklayıp öğretir. Hutbeden sonra bir ezan, iki kamet ile **öğle ve ikindi namazı cem edilerek kıldırılır.** Arada sunnet kılınmaz. Bu iki namazı cem ederek kılmak için hac niyetiyle ihramlı olmak şarttır.

Hac için ihrama girmeden öğle namazı kılınırsa, sonra ihram giyilirse, ikindi namazı vakti girmeden (cem vaktinde) kılınmaz.

Namazdan sonra, Arafat'ta vakfe yerine gidilir. Her kim Arefe'nin zeval vaktinden, kurban gününün fecrinin doğuşuna kadar geçen sürede bir anlık bile olsa Arafat'ta bulunursa, **haccı yakalamış olur.**

Bu vakte yetişemeyen, hac yapmış sayılmaz.

Hadiste: **“Her kim Arafat'a gece ulaşırsa hacca erişmiş olur”** buyrulmuştur.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, Arafat'ta zevalden sonra vakfe yapmıştır. Resûlullah'ın sözü, fiili; bu, vaktin sonunu gösterir.

Bu sebeple, leyletü'n-nahr (kurban gecesi), hac mevsiminde yevmi Arefe'ye bağlı olduğu açıklanmıştır.

Arefe günü güneş battıktan sonra, imamla beraber tekbir ve tehlil ile **Müzdelife'ye gidilir**. Burası, Meş'ar-i Harâm olarak anılır. Sahih olan görüşe göre Meş'ar-i Harâm, Cebel-i Kuzah'tır.

Müzdelife'de akşam namazı ile yatsı namazı, birleştirilerek kılınır:

- Önce akşam namazı,
- Sonra yatsı namazı kılınır.

Bu iki namazın arasına nafil namaz girmez.

Fecr-i sâdıkın doğuşundan güneşin doğuşuna kadar **Müzdelife'de beklemek vaciptir**.

Fecrdan önce veya güneş doğduktan sonra durmak muteber değildir. Vacibin miktarı bir saatlik süredir.

Özürle bu vakfe terk edilirse, bir şey gerekmez. **Kemâ fi'd-Dürrü'l-Muhtâr**

Kadın, hasta ve zayıf kimselerin terk etmesinde de bir şey gerekmez.

Yol kalabalığı ve zahmet, kadınlar için özür sayılır, bu durumda vacip kadınlar için düşer. Bu durum, **Muhit'te** genel olarak belirtilmiş; **Dürrü'l-Muhtâr'da** da bu şekilde yorumlanmıştır.

Bahr'da, diğer vaciplerin de özürle terkinde bir şey gerekmediği; fakat mahzurâtı (yasakları) özürle bile işlese, kefareti olan kurban (dem) düşmeyeceği beyan edilmiştir.

Tekbir ve tehlil ile Mina'ya taş atmaya gidilir. Ancak, güneş doğmadan iki rekât kılacak kadar bir zaman önce gelinmelidir. Eğer güneş doğduktan sonra gelirse, isâet etmiş olur; fakat bir şey gerekmez. **Kemâ fi'l-Hediyye**

Taş atmanın hükümleri (Cemre-i Akabe)

Bir türden olan taş, çamur, kiremit atılır. Anber, inci gibi şeyler atılmaz.

Mina'da tekbir ve tehlili bırakır, batn-ı vâdiden Cemre-i Akabe'ye taş atar. Her taşta "Allâhu Ekber" der. Taşların büyüklüğü nohut kadar, daha büyük olması da caizdir. Yediden az olamaz.

Taş atan ile cemre arasındaki mesafe beş arşından (3,4 metre) az olmamalıdır.

Çünkü **Kuhistânî’ye göre** daha az mesafeden atılan taş, “atmak” değil “bırakmak” sayılır ve geçerli değildir.

Cemreden alınan taşları tekrar atmak mekruhtur. Çünkü hacı kabul olanların taşları yok edilir (ref edilir); taşlar, Hz. İbrahim Aleyhisselâm zamanından beri atılageldiği hâlde toplanmamıştır.

Ebû Saîd el-Hudrî’den rivayet edilen hadisle açıklanmıştır: Taşı parçalamak veya taşın eksik olduğunu bilerek atmak mekruhtur.

Remy, taş atma vakti, fecr (imsak) vaktinden diğer fecre kadardır. Bu **ed-Dürr** adlı eserde belirtilmiştir.

Yani yevm-i nahr (kurban günü) sabahının fecrinden, ikinci günün fecrine kadar sürelidir.

Eğer ikinci günün fecrine kadar remy yapılmazsa, **İmam Ebû Hanîfe’ye göre**, kurban (dem) lazım olur. Hilâfen lehumâ (Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed-hilâfı) kurban günü fecrin doğuşundan önce atılsa itifakla sahih değildir.

- Sünnet olan remy vakitleri, güneşin doğuşundan (tulû’-ı şems) öğle vaktine (zevâl) kadardır.
- Zevâl ile gurûb (akşam) arası: mubâhtır (yapılabilir).
- Gurûb (akşam) ile fecr (sabah) arası: mekruhtur.
- Tulû’-ı şems (güneş doğmadan önce): mekruhtur. **Kemâ fi’l-Bahr**

Remy’den sonra yapılacaklar;

Eğer hacı, hacc-ı ifrâd veya hacc-ı temettü’ sahibiye, ibadetin şükrü olarak **kurban kesmek vaciptir.**

Kurban, Mekke halkına vaciptir. Yolcuya (müsâfire) vacip değildir.

Kurban kestikten sonra tıraş olur. Bütün saçını kesmek menduptur. **Saç kesmek vaciptir;** özür hâlinde düşer.

Tıraşla birlikte ihrâmdaki yasaklardan çıkılmış olur. Ancak, kadına yaklaşmak hâlâ haramdır.

Remy’den sonra, tıraştan önce koku kullanmak ve diğer yasaklar mübahtır, kadına yaklaşmak hariç.

Daha sonra ziyaret tavafı yapılır. Bu tavafa:

- **Tavaf-ı İfâza, Tavaf-ı Yevm-i Nahr, Tavaf-ı Mefrûz denir.**

Toplam yedi şavt yapılır:

- Dördü rükündür, Üçü vaciptir.

Ziyaret tavafından sonra, kadına yaklaşmak helâl olur.

Eğer tıraş geciktirilirse, kurban (dem) gerekir. Çünkü **İmam Ebû Hanîfe'ye göre**, tavaf zamanı ve mekânı ile kayıtlıdır:

- Zamanı: Eyyâm-ı nahr (kurban günleri), Mekânı: Harem bölgesi.

Tavaf-ı ziyaretin ardından iki rekât tavaf namazı kılınır.

Tavaf ve namazdan sonra Mina'ya dönülür, niyet edilerek cemrelere taş atılır.

Kurban gününün öğle vaktinden (zevâl) sonra, üç cemreye de taş atılır. Sünnet olan, Mescid-i Hanif'in yanından başlayarak remy yapmaktır.

Sırasıyla:

- Küçük Cemre (Cemretü'l-Üla),
- Orta Cemre (Cemretü'l-Vustâ),
- Büyük Cemre (Cemretü'l-Akabe)

cemrelerine, yedili gruplar hâlinde taş atılır.

Her bir cemre atımında, Bakara sûresi okunacak kadar durur; tehlil, tekbir, salât ve selam ile meşgul olur. Teşrik günlerinin sonuna kadar, bu tertip üzere taş atma (remy) ile meşgul olunur.

Remy'yi binek üzerinde yapmak caizdir. **Lübâb adlı** eserde: Cemre-i Akabe'yi binek üzerinde, diğerlerini yürüyerek taşlamak daha faziletlidir diye zikredilmiştir.

Vedâ Tavafı

Memleketine gideceği vakit vedâ tavafı yapar. Mekke'de kalma niyetiyle bu tavaf düşmez.

Yerleşme niyetiyle düşer. Fakat üç günden önce niyet edilmedikçe yine düşmez.

Bu tavaf, uzaktan gelenler için vacip, Mekke halkı için menduptur.

Tavaftan sonra Beytullah'a karşı bakarak zemzem içer. Her içişinde Kâbe'ye bakar. Yüzüne ve bedenine zemzem sürer; mümkünse vücuduna döker.

Sonra Beytullah'ın yüksek eşliğini öper. Bir kulun Rabbine yaklaştığı gibi, Beyt'in örtüsüne yüzünü, göğsünü koyar, elleriyle örtüyü tutar, tehlil, tekbir, yalvarış ve dua ile niyaz eder. Gözlerinden pişmanlık gözyaşları döker.

Böylece, mağfirete vesile olan Kâbe-i Muazzama'ya vedâ eder, yüzünü Kâbe'den çevirmeden, arkasını dönerek yavaşça adım adım çıkar.

Kadınların hacca dair hükümleri erkekler gibidir. Fakat:

- Yüzünü açar,
- Başını açmaz. Başını açıp üzerine bir şey örterse caizdir.

Fetih adlı eserde müstehap olarak, **Nihâye'de** vacip olarak kaydedilmiştir. **Bahr'da** ise, müstehap olan, ancak yabancı erkek bulunmadığı zamandır diye tahkik edilmiştir.

Kadın telbiye (lebbeyk) getirirken sessizce söyler. Sa'y yaparken elini kolunu sallamaz. Tavafta erkek gibi hızlı yürümez.

Safâ ile Merve'de kadının yükseğe çıkması gerekmez. Hacerü'l-Esved'de erkek yoksa yaklaşıp öpebilir.

Dikişli elbise, örtünme amacıyla giyebilir.

İhram sırasında özür hâli başlarsa gusleder. Bu gusül, namaz için değil, ihram içindir. Guslün faydası şer'î temizlik değil, beden temizliğidir.

Özür hâli, haccın görevlerini yapmaya engel değildir. Yalnızca tavaf edemez. Çünkü tavaf, namaz hükmünde olduğundan taharetsiz yapılamaz. Ayrıca taharetsiz olarak Harem-i Şerif'e girilmez.

Tavaf ve sa'y tehir edilir. Eyyâm-ı nahr'dan sonra temizlenirse beis yoktur. Ancak temizlendiği hâlde, uygun vakitte tavafı geciktirirse, dem gerekir.

İbadetler üç kısımdır:

1. Beden ile yapılan ibadetler
2. Malla yapılan ibadetler
3. Beden ve malla birlikte yapılan ibadetler

– **Bedenle** yapılan ibadetlerde niyabet (birinin adına hareket etme) geçerli değildir, namaz gibi.

– **Malla** yapılan ibadetlerde niyabet mutlak olarak câizdir, zekât gibi.

– **Beden ve malla** yapılan ibadetlerde bedenî acz varsa, niyabet câizdir. Hac gibi.

Hacca bedenî acz sebebiyle gidemeyen kimse adına niyabetle hac câizdir. Ancak aczin ölümüne kadar devam etmesi şarttır. Eğer acz ortadan kalkarsa, hac tekrar yapılmalıdır. Çünkü hac, ömürde bir kez yapılması farz olan ibadettir. Ancak kalkması umulmayan bir acz âmâlık (kör olunması) gibi görünürse iade lazım değildir.

Başkası adına hac yapmak, o kişinin emriyle câizdir. Ancak vârisin, ölen kimse adına hac yapması için ayrıca izin gerekmez.

Farz hac için acz şarttır, nafile hac için şart değildir.

Hacda niyabet edecek kişi için şu özellikler aranır:

– Ehliyetli olması şarttır.

– Daha önce hac yapmış olanlar, mahremi olan kadın, köle, henüz hac yapmamış kimseler niyabet caizdir.

– Mecnun, çocuk, zimmî (gayrimüslim) niyabet edemez.

Niyabet eden kişi, yolda hasta olursa, başkasını tayin edemez. Ancak o konuda izni varsa, edebilir.

Çünkü vekil-i mutlak, asıl kişi hükmündedir.

Bir kişi, iki kişiye vekil olup, her ikisine niyetle ihrama girerse, hiçbiri için geçerli olmaz. Çünkü ikisi eşit olur, tercih imkânı kalmaz, dolayısıyla hac kendi adına yapılmış olur. Ancak teberra' (bağış) yoluyla hac edip, daha sonra sevabını birine hediye ederse, bu caizdir.

Harem-i Şerîf'e hediye olarak kesilen koyun, deve, sığır gibi kurbanlara "hedy" denir.

Kurban eti gibi üçe taksim edilir:

1. Üçte biri hediye edilir,
2. Üçte biri sadaka verilir,
3. Üçte biri nafakaya ayrılır.

Nezir ve kefarete için kesilen kurbanın sahibi yiyemez. Nafile (tatavvu‘) olarak kesilen kurban ise, sahibi yiyebilir.

أَسْتَعِذُّ بِاللّٰهِ - فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا ۖ فَأَلْتَا آبَتَيْنَا طَائِعِينَ

“Allah, göklere ve yere: ‘İsteyerek veya istemeyerek gelin!’ dedi. Onlar da: ‘İsteyerek geldik’ dediler.” (Fussilet-11)

Bu âyet-i celîlede, yer ve gökler mevcut olmaları, Cenab-ı Hak (cc) emrettiğinde **varlık sıfatıyla sıfatlanarak birlik oldukları hâlde, yokluktan varlığa geldik** diyerek cevap verdiler.

Cevap veren biri, Kâbe-i Muazzama’nın inşa edildiği yerdir. Çünkü bu yer, gökteki Beyt-i Ma’mûr’a karşılık olmakla, âlemlerin kıblesi yapılmıştır.

Bu hakikatin cevabı olmakla, Tînet-i Muhammedî (Hazret-i Muhammed’in yaratıldığı öz) Tufan zamanında, Hazret-i Peygamber’in kutsal türbesi, tufan dalgalarıyla Medîne-i Münevvere’ye taşınmıştır.

Böylece:

- Kâbe-i Muazzama, **Fenâ fillâh (Allah’ta yok olma)** makamına,
- Medîne-i Münevvere ise, **Likâbillâh (Allah’la buluşma)** makamına işaret eder.

Bu mânâ, ilgili âyetin tefsirinde yer verilmiştir.

Hâtime-i Kitâb (Kitabın Sonu)

Birinci Hatime

İslâm binâsının beş esas üzerine kurulmasındaki hikmet, insan unsurunun dört maddeden oluşmasıylaadır:

1. Toprak,
2. Su,
3. Hava,
4. Ateş.

Beşinci unsur ise, maddesiz olup “kün” (ol)” emriyle yaratılan ruhtur.

Yani, bu yapıda hem ulvî (yüce-manevî) hem de süflî (aşağı-maddî) unsurlar bulunur.

Ruh, âlem-i ervâhta, “kâlû belâ” bölgesinde yaratıldığı andan itibaren fitrî iman ile donatılmıştır.

Bu fitrî imanı pekiştirme yoluyla:

- **Evvela:** “Lâ ilâhe illallah” diyerek tevhidi ikrar eder. Ardından, Allah ile mahlûkat arasında vasıta olan melekler, peygamberler, kitaplar ve ilâhî vahiyelere de iman etmek gerekir.

İkinci:

Toprak unsurunun karanlık ve yoğunluğundan sıyrılarak, ruhânî letafete yaklaşmak ve yükselmek için beş vakit namazın beş olması, unsurlar ile beraber ruhun sayı itibarıyla veya beş ilâhî tecellî makamının (hazarât-ı hams) kazanımı içindir. Ayrıntısı “Mi‘yârü’l-Evliyâ” kitabımızdadır.

Üçüncü:

Su unsurunun gereği olan değişim ve eğilimle tezkiye (arınma) için; mala olan meyli, kalbin Allah’tan başkasına sevgi ve hırs perdeleriyle dolmasından arındırmak için, Zekât; suyun tabiatında olan yetiştirme, ihya etme gibi özellikler gibi, din kardeşine yardım ve ihtiyaçtan arındırma yoluyla meşru kılınmıştır.

Dördüncü:

Ateş unsurundaki yakıcılık ile nuraniliği ayırmak ve nefsin ve arzunun yakıcılığını bastırmak için; ruhanî ve nuranî sıfatı taşıyan oruç yükümlülük belirlenmiştir.

Beşinci:

Heva sıfatından ruhu kurtarmak için, sureten ve manen soyunmayla birlikte, hevâiyyet sıfatını Allah’ın rızasına bağlamak, Kâbe-i Muazzama’da asıl maksat olan Cenâb-ı Hakk’a ruhu rabt etmek için hac farz kılınmıştır. Zira maksatların son noktası Cenâb-ı Hakk olduğu için, hac, İslâm binasının tertibinde en sona bırakılmıştır.

İkinci Hâtîme: Manevî Tedavi Tertibi

Tıpta hasta tedavisinde sırasıyla:

1. Önce ilaç talebi (taleb-i devâ),
2. Sonra tedavi (muâlece),
3. Ardından ameliyat,
4. Sonra perhiz,
5. Son olarak hava değişimi (tebdîl-i hevâ) gerekir.

Ebedi felaketten kurtulma, tedavi sıralaması da şöyledir:

1. Önce ebedi helake götüren şirk hastalığından, tevhid ilacıyla kurtuluş,
2. Sonra beş vakit namazla tedavi,
3. Ardından şer’î uygulamalar, malın öldürücü zehir hükmündeki şüphelerini kesip atmak için zekât,
4. Sonra perhiz makamında Ramazan orucu,
5. Son olarak nefsin kötü ahlâklarını değiştirme makamında hac farz kılınmıştır.

Tıpta tedavi sıralamasına dikkat etmeyen kurtulamadığı gibi, dinin tedavi düzenine uymayan da, kötü ahlâk gibi ebedi ve dinî felâketlerden kurtulamaz.

Üçüncü Hâtîme

İnsan, Allah’a yolculuk (sefer-i ilâllah) için yaratılmıştır.

وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ

“Dönüş Allah’adır.”

İnsanın Geçtiği Yedi Menzil

1. Âlem-i ervâh (ruhlar âlemi)
2. Anne rahmi (vücûd-ı mâder)
3. Dünya
4. Kabir
5. Mahşer
6. Sırat

Bu menzillerde hiçbir kimse kalıcı değildir.

7. Cennet – Saâdet yolunda olanlar için

Cehennem – Şekâvet yolunda olanlar için (el-iyâzü billâh) -Allah korusun-

اللَّهُمَّ أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ وَأَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ مَعَ الْأَبْرَارِ

“Allah’ım, bizi cehennemden koru ve salihlerle birlikte cennete koy.”

Yedinci menzil ebedî ve yok olmaz (lâyezâlî) olandır.

– Bu yedi menzili kat edecek sefer gemisi (sefine): Vücuddur.

– Bu geminin kaptanı: Kalptir.

– Bu kaptanın rehberi: Kur’ân’dır.

İskeleler (seferin durakları) şunlardır:

– Tevhid,

– Namaz,

– Zekât,

– Oruç,

– Hacc-ı Beytullâh

Vücut gemisinin kaptanı olan kalp, Kur’ân rehberliği ile bu iskeleleri takip ederek ebedî seferini sürdürürse, sonsuz saâdet menziline ulaşır.

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - إِنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ

“İşte bu benim dosdoğru yolumdur, ona uyun. Başka yollara uymayın.”

En’âm-153. ayetle, hidâyet iskelelerini takip etmek ve sapkın yollardan kaçınmak, vuslata (Allah’a ulaşmaya) vesiledir.

Şayet insan sapma gösterirse, yolunu değiştirip düzeltmesi ve hak ve hidâyet yoluna dönmesi gerekir.

Tevbe ile dönüş yapan, doğru istikameti bulan kişi, saadet sahasına ulaşır.

Dördüncü Hâtîme

Efendimiz Aleyhi's-salâtü ve's-selâm'ın cümle ümmet-i merhumelerine (rahmetli ümmetlerine) yaptığı son vasiyetleri beyanındadır.

Hazret-i Ali ibn Ebî Tâlib, Ebü'l-Gâlib'ten (radıyallâhu anh) rivayet eder:

أَسْتَعِذُّ بِاللَّهِ - إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ

“Allah'ın yardımı ve fetih geldiğinde...” (Nasr-1)

Bu mübarek ve yüce sûre nazil olduktan sonra, Aleyhi's-salâtü ve's-selâm Efendimiz, vücutlarında hafif bir rahatsızlık olduğu hâlde, ilâhî âleme (bezm-i lâhûtîye) kavuşmalarından önce, Perşembe günü, dünyadan ayrılma işaretleri olan baş ağrısı sebebiyle başları sargılı (tülbendle bağlı) olduğu hâlde, Mescid-i Saâdet'e teşrif buyurdular.

Güneşin batarken ki sararmış ışığı gibi yüzlerinin rengi olduğu halde, minber-i kudsiyete çıktılar.

İki cihanın cazibesi olan gözlerinden inci gibi yaşlar dökülerek, ağlayarak oturdular. Bilâl-i Habeşî'ye şöyle buyurdular:

“Ey Bilâl! Ashâbım ve ümmetim bu son vasiyetimi can kulağıyla işitsin diye onları çağır!”

Bu ilâhî çağrıya uyan halk, işlerini, dükkanlarını açık bırakıp, dünyayı aydınlatan nûruna yönelerek, iki cihanın en yüce evine doluştu. Küçük büyük, kadın erkek herkes, onun hidâyetle dolu huzuruna toplandı.

Aşkla dolu olanlar, Efendimiz'in ağzından çıkacak son vasiyetini dinlemek için, heyecanla kemaliyatla örtündüler. Yani hayranlıkla kendinden geçerek Mescid-i Saadet'e doldular. Efendimiz, geriden gelenlere yer açılmasını emretti.

Ardından kalktılar, mübarek gözleri yaşla dolu olarak şöyle buyurdular:

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

“Biz şüphesiz Allah'a aidiz ve O'na döneceğiz.” (Bakara-156)

Cenâb-ı Allah'a hamd ve sena ettikten sonra, bütün peygamberlere salât-ı şerîfe hediye eyleyip, nefis-i pâk huzura gelenlere dahi salât ve selâm ile şöyle başladılar:

Ey ashâbım, ey ümmetim! Biliniz ki ben, semâvî kitapların müjdediği kişi olan, Muhammed ibn Abdullâh ibn Abdilmuttalib ibn Hâşim ibn Arabî-i Harâmî-i Mekki'yim. Benden sonra peygamber yoktur; ben Hâtemü'l-Enbiyâ'yım.

Ey ashâbım, ey ümmetim! Biliniz ki ben, âlemlerin Rabbi'ne kavuşmaya ve O'nun rahmet yurduna davet edildim. Artık intikâlim, bu dünyadan ayrılığım yaklaştı. Rabbimin cemâlini görmekle mutlu ve sevinçliyim; fakat sizden ayrılacağım için son derece üzgünüm, kederliyim.

Yâ Rabbi, ümmetime iki cihanda selâmetler ihsân buyur! dediler.

Ey ümmetim ve ashâbım! Bu son kıymetli kimyayı vasiyetimi işitip kabul ederek tutunuz, harfiyyen koruyup, her ayrıntısıyla amel ediniz. Burada bulunanlar, bulunmayanlara bu vasiyeti ulaştırınsınlar ki, bu size benim son vasiyetimdir.

Ey ümmetim ve ashâbım! Muhakkak suretle bilin ki, Allah Azîmü's-şân, büyük kitabında, keremli hitabında, size helâl ve haram olan her hükmü bildirmiştir. İfa ve ihya edilecek her düzeni açıkça tayin etmiştir. O hâlde, helâli helâl, haramı haram olarak kabul ediniz. Müteşâbih ayetlere iman ediniz, mücmel olanla amel ediniz.

Sonra, başlarını semaya kaldırarak şöyle buyurdular:

“Yâ Rabbi! İlâhi hükümleri tebliğ ettiğime şahit ol!”

Ey ümmetim ve ashâbım! Allah Zülcelâl'in rızasından uzaklaştıran, cehenneme yaklaştıran sapık ve saptırıcı amel ve inançlardan sakınınız. Cemaat ve istikameti daima gözetiniz. Böylece Allah Azîmü's-şân'ın cennet-i rıdvânına yakın olup, cehennemden selâmet bulasınız.

Diyip yine: **“Yâ Rabbi! Ahkâm-ı ilâhiyyeyi tebliğ ettiğime şahit ol!”** buyurdular.

Ey ümmetim ve ashâbım! Dininizde ve imanınızda Allah Azîmü's-şân'ın şiddetli cezalarından sakınınız. Sahip olduğunuz köle, câriye ve hizmetçilerin haklarını gözetmeye önem veriniz, zulüm ve haksızlık konusunda Allah Zülcelâl'in intikamından sakınınız.

Onlara yemeğinizden yediriniz, elbisenizden giydiriniz. Güç yetiremeyecekleri şeylerle onları yükümlü kılmayınız. Çünkü onlar da sizin gibi Âdemoğullarıdır, Allah'ın kullarıdır. İyi biliniz ki, Her kim köle ve câriyesine zulmederse, ben kıyamet gününde onun hasmı, Cenâb-ı Hak da Hâkim ve müntekimdir (intikam alandır).

Haremleriniz (hanımlarınız) hakkında da Rabbü'l-âlemîn'in gazabından korkunuz. Onların mehirlerini eksiksiz verip ödeyiniz. Zulüm etmeyiniz, yoksa kıyamet gününde hasenatlarınızdan mahrum kalırsınız.

Bu hususta da, ilâhî hükümlerin tebliğinde bulunduğuma şahit olmanızı tembih ederim.

Ey ümmetim ve ashâbım! Kendinizi ve ailenizi cehennem ateşine müstahak edecek hâllerden koruyunuz. Ailenize dinî bilgileri öğretiniz. İslâmî edep-leri tâlim ediniz. Çünkü aileniz, size ilâhî bir emanet, dünyevî işlerde ise size yardımcıdır.

Bu hususta da, ilâhî hükümlerin tebliğinde bulunduğuma şahit olunuz.

Ey ümmetim ve ashâbım! İslâm yöneticilerine itaat ediniz; Habeşli bir köle dahi olsa, isyankâr olmayınız.

Çünkü:

- Her kim emîre itaat ederse, bana itaat etmiş olur.
- Her kim bana itaat ederse, Allâh’a itaat etmiş olur.
- Her kim emîre isyan ederse, bana isyan etmiş olur.
- Her kim bana isyan ederse, Allâh’a isyan etmiş olur.

Emîre karşı isyan ile ayaklanmayınız. İtaat sözünüzü bozmayınız. Bu konuda size şiddetle ikazda bulunuyorum.

Bu hususta da ilâhî hükümlerin tebliğinde bulunduğuma şahit olmanızı tembih ederim.

Ey ümmetim ve ashâbım! Beş vakit namaza devam ediniz. Abdesti tam ve düzgün alınız. Rükû ve secdelerini eksiksiz yerine getiriniz.

Ey ümmetim ve ashâbım! Malınızın zekâtını veriniz.

Bilesiniz ki:

- Her kim zekât vermezse, kıldığı namaz kabul olmaz.
- Kimin namazı yoksa, dini eksiktir.
- Onun oruç, hac ve cihadı da makbul değildir.

Bu husustaki tebliğime de huzur-u ilâhîde şahit olmanızı tembih ederim.

Ey ümmetim ve ashâbım! Allah Teâlâ, haccı gücü yetenler üzerine farz kılmıştır. Her kim hac farızasını ifa etmezse, Yahudi, Hristiyan, Mecusi hangi hâl

üzere ölürse ölsün, o kişiye şefaati yoktur. Saadet havuzuma da yaklaşamaz. Ancak, Hastalık, Yolun güvenli olmaması gibi özürlerle hacdan mahrum kalanlar müstesnâ ve ma'zurdur.

Bu hususta da, Allah'ın hükümlerini tebliğ ettiğime şahit olmanızı tembih ederim.

Ey ümmetim ve ashâbım! Allah Azîmü's-şân, kıyamet gününde, kendi azametinin şiddetle ortaya çıkacağı o büyük günde cümlelerinizi toparlayacaktır.

Zü'l-Celal'in amellerin hesabını yapacağını bildirdiği o günde, dünyanın övünçleri, mal, evlat ve aile hiçbir, fayda vermeyecek, ancak:

- Dünya sevgisinden,
- Nefis ve hevâya meyilden,
- Şeytana uymaktan ve onun aldatmalarından arınmış,

Selim bir kalp ile Allah'ın azametli dergâhına gelenler, sonsuz kurtuluşa ulaşacaklardır.

Bu husustaki tebliğime de şahit olmanızı tembih ederim.

Ey ümmetim ve ashâbım!

- Dilinizi, gıybet, iftira, bühtan (kötleme), nemîme (koğuculuk), yalancı yemin gibi afetlerden koruyunuz.
- Gözlerinizi, harama bakmaktan temizlemek için ağlamaya alışkanlık ediniz.
- Kalplerinizi, kötü ahlâkın karanlığından arındırmak için, huşû ve tevazu nurunu tutuşturunuz.
- Bedenlerinizi, gaflet ve günah içindeki çirkinlikler yerine, ibadet istikâmetinde yorgun kılınız.
- Din ve imanınızı, maddî ve manevî afetlerden korumak için, güzel bir mücadeleye sarılınız.
- Mescitlere devam ile ibadet ediniz.
- İmanınızı, ayarı tam bir altın gibi, riyâ ve gösterişten arındırınız, tam ibadetle yükselterek kâmil ve hâlis hâle getiriniz.
- Dindaşlarınıza, iki cihanda kurtuluşa giden yolu tanıttınız, gösteriniz, nasihat ediniz.

- Şahsî menfaatinize yönelik, ebedî saadeti sağlayacak ameller hazırlayınız.
- Haramlardan sakınınız. Malınızdan, ihtiyaç sahiplerine yardım ederek sadaka veriniz.
- Birbirinizin nimetini çekemeyerek, onun yok olmasını istemekle kıskanmayınız, bu hal sevaplarınızın silinmesine sebep olur.
- Birbirinizin ardından söz çevirerek, gıybet etmeyiniz ki, helâk olmayasınız.

Bu husustaki tebliğime de şahit olmanızı tembih ederim.

Ey ümmetim ve ashâbım! Kudret elinde rehine olan mevcudiyetinizi ebediyen azat ve kurtuluş için; ibadet, tâat, kul haklarından uzak durmak, kötü ahlâktan temizlik, günahlardan istiğfar ve pişmanlıkla borçlarınızı ödeyerek rehinliğinizi kaldırınız.

Kıyametin ebedî fakirliğine düşmeden, iflas etmeden önce, hayır ve hasenat hazinesini işleyerek kazanç sağlayınız.

Ey ümmetim ve ashâbım! Her kim salih amel işlerse, faydası ancak kendi nefsinedir. Her kim kötü amellerle günah işlerse, zararı da kendisine aittir. Rabbü'l-âlemîn, hiçbir kula zerre kadar zulmetmez.

Allah'ın huzuruna döneceğiniz gün için, rahmetinden mahrum, azabıyla mahkûm edecek amellerden sakınınız. O günde, herkese dünya hayatında kazandıkları amellerin karşılığı eksiksiz verilecek, zulüm ile muamele edilmeyecektir.

Ey ümmetim ve ashâbım! Cenâb-ı Hakk'ın fermanına uyarak, azametli çağrısına davet olundum.

Sizlere el-vedâ' ederim. Lahût âlemindeki birliğe vuslat için, sizleri ve dini sorumluluklarınızı, geri kalan görevlerinizi, Allah Zülcelâl'e emanet ederim.

Ey ümmetim ve ashâbım! Cümlenize ve tüm ümmetime selam ederim. Allah Azîmü's-şân'ın, her iki cihanda sonu saadet, rahmeti in'am, sonsuz bereketi ve hikmetlerinin cümlemizin üzerine her daim inmesini dilerim duasını buyurup;

Aleyhi's-salâtü ve's-selâm Efendimiz, Muhammedi vasiyetini tamamlamıştır.

Kıymetli ziyaretçahı hâne-i saâdetlerine teşrif buyurup, Muhammedi yüce aşkı, ruhu, ebedi güzellik nurları, yücelik mertebesine uruc ettiler.

Büyük saadet mescidine son teşriflerinde, son hikmet dolu vasiyetlerini ümmet-i merhûmelerine (rahmetli ümmetine) ebedi bir yadigâr (hatıra) olarak bıraktılar.

Allah Azîmüşşân, hepimizi gereğince amel eden ve rızasına ulaşan kullarından eylesin.

آمِينَ بِحُرْمَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَأَتْبَاعِهِ أَجْمَعِينَ
وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Âmîn – bihurmeti Seyyidi'l-Mürselin sallallâhu te'âlâ aleyhi ve alâ âlihi ve ashâbihi ve 'etbâ'îhi ecmâ'in, ve selâmün alâ'l-mürselin, ve'l-hamdü li'l-lâhi Rabbi'l-âlemîn

“Âmin! Peygamberlerin efendisinin hürmetine — Allah-u Teala'nın salât ve selâmı onun, ailesinin, ashabının ve tüm izinden gidenlerin üzerine olsun. Tüm peygamberlere selâm olsun. Bütün övgüler âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.”

Özel Rica

Sene 1340'ta (hicri) Allah Teâlâ'nın lütfuyla cem edip düzenlemeye muvaffak olduğum “Binâ-yı İslâm” kitabını mütalaa eden din kardeşlerimden özel ricam şudur:

Üstazım İshâk Hüseyin Necmeddîn Efendi Hazretleri ile mürşidim Ahmed Şücâuddîn Uşşâkî Hazretlerini duadan unutmamalarıdır.

اللَّهُمَّ يَسِّرْ لَنَا حُسْنَ الْخَاتِمَةِ الْفَاتِحَةِ

Allâhümme yessir lenâ husne'l-hâtimeti. el-Fâtiha.

“Allah'ım! Bize güzel bir sonu kolaylaştır ve Fâtiha”